

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2021/22: MJU25

En ny växtskyddslag

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till dels ny växtskyddslag, dels ändring i skogsvårdslagen. Lagförslaget innebär att svensk rätt anpassas till EU-förordningen om skyddsåtgärder mot växtskadegörare och EU-förordningen om offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet i livsmedelskedjan. Syftet med såväl EU-förordningarna som den nya växtskyddslagen är att ge ett bättre och effektivare skydd mot växtskadegörare vars introduktion, etablering och spridning skulle kunna få oacceptabla ekonomiska, miljömässiga eller sociala konsekvenser.

Därutöver föreslår utskottet sex tillkännagivanden till regeringen med anledning av motionsyrkanden om kemikaliepolitiska åtgärder från allmänna motionstiden 2021/22. Utskottet föreslår att riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om

- utformningen av avgifter för offentlig kontroll enligt den nya växtskyddslagen
- tillståndsprövningar av växtskyddsmedel
- det ömsesidiga erkännandet av produktgodkännanden
- godkännandeprocessen för glyfosat
- Sveriges beredskapsförsörjning av kritiska kemikalier
- den europeiska kemikaliemyndighetens (Echas) förslag till förbud mot avsiktligt tillsatt mikroplast i kemiska produkter.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår övriga motionsyrkanden om kemikaliepolitiska åtgärder, framför allt med hänvisning till redan vidtagna åtgärder och pågående utrednings- och lagstiftningsarbete.

I ärendet finns 17 reservationer (S, M, SD, C, V, KD, L, MP) och elva särskilda yttranden (S, M, SD, C, V, KD, MP). Enligt en reservation (S, V, MP) bör riksdagen inte göra något tillkännagivande i fråga om utformningen av avgifter för offentlig kontroll enligt den nya växtskyddslagen. Enligt en reservation (S, V, L, MP) bör riksdagen inte göra något tillkännagivande i fråga om tillståndsprövningar av växtskyddsmedel. Enligt en reservation (S,

V, MP) bör riksdagen inte göra något tillkännagivande i fråga om det ömsesidiga erkännandet av produktgodkännanden. Enligt ytterligare en reservation (V, MP) bör riksdagen inte göra något tillkännagivande i fråga om godkännandeprocessen för glyfosat.

Behandlade förslag

Proposition 2021/22:148 En ny växtskyddslag.

Cirka 60 yrkanden i följdmotioner och motioner från allmänna motionstiden 2021/22.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	5
Redogörelse för ärendet	9
Ärendet och dess beredning	9
Utskottets överväganden	11
En ny växtskyddslag	11
Föreskriftsbestämmelser om bekämpning av insektshärjning	28
Avgifter för offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet	35
Övriga frågor om bekämpningsmedel	43
Reglering och utfasning av farliga ämnen	62
Övriga kemikaliepolitiska frågor	73
Motioner som bereds förenklat	85
Reservationer	86
1. Föreskriftsbestämmelser om bekämpning av insektshärjning, punkt 2 (SD)	86
2. Utformningen av avgifter för offentlig kontroll enligt den nya växtskyddslagen, punkt 3 (S, V, MP)	87
3. Kemikalieinspektionens avgifter för tillsyn och prövning, punkt 4 (SD)	87
4. Tillståndsprövning av växtskyddsmedel, punkt 5 (S, V, L, MP)	88
5. Det ömsesidiga erkännandet av produktgodkännanden, punkt 6 (S, V, MP)	89
6. Godkännandeprocessen för glyfosat, punkt 7 (V, MP)	90
7. Mål för användning och utfasning av växtskyddsmedel, punkt 8 (M, SD, KD)	91
8. Mål för användning och utfasning av växtskyddsmedel, punkt 8 (L)	92
9. Riskbedömning av biologiska bekämpningsmedel, punkt 9 (SD)	92
10. PFAS, punkt 10 (M, SD, C)	93
11. PFAS, punkt 10 (KD, L)	94
12. PFAS, punkt 10 (MP)	95
13. Kombinationseffekter, punkt 11 (M)	95
14. Kombinationseffekter, punkt 11 (MP)	96
15. Inrättande av ett europeiskt substitutionscentrum, punkt 12 (MP)	97
16. Övriga åtgärder för att minska förekomsten av kemiska föreningar i miljön, punkt 15 (M)	97
17. Övriga åtgärder för att minska förekomsten av kemiska föreningar i miljön, punkt 15 (L)	98
Särskilda yttranden	99
1. Tillståndsprövning av växtskyddsmedel, punkt 5 (MP)	99
2. Det ömsesidiga erkännandet av produktgodkännanden, punkt 6 (MP)	99
3. Godkännandeprocessen för glyfosat, punkt 7 (S)	100
4. Mål för användning och utfasning av växtskyddsmedel, punkt 8 (V)	100
5. Mål för användning och utfasning av växtskyddsmedel, punkt 8 (MP)	100
6. Sveriges beredskapsförsörjning av kritiska kemikalier, punkt 13 (S)	101

7. Echas förslag till förbud mot avsiktligt tillsatt mikroplast i kemiska produkter, punkt 14 (S)	101
8. Motioner som bereds förenklat, punkt 16 (M).....	102
9. Motioner som bereds förenklat, punkt 16 (SD)	102
10. Motioner som bereds förenklat, punkt 16 (C).....	102
11. Motioner som bereds förenklat, punkt 16 (KD).....	102
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	103
Propositionen	103
Följdmotionerna	103
Motioner från allmänna motionstiden 2021/22	103
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	110
<i>Bilaga 3</i>	
Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet	124

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Regeringens proposition

1. En ny växtskyddslag

Riksdagen antar regeringens förslag till växtskyddslag.

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skogsvårdslagen (1979:429).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2021/22:148 punkterna 1 och 2.

Insektshärjning

2. Föreskriftsbestämmelser om bekämpning av insektshärjning

Riksdagen avslår motion

2021/22:4508 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 1–3.

Reservation 1 (SD)

Avgifter för offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet

3. Utformningen av avgifter för offentlig kontroll enligt den nya växtskyddslagen

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om utformningen av avgifter för offentlig kontroll enligt den nya växtskyddslagen och tillkänna-ger detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:4575 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M).

Reservation 2 (S, V, MP)

4. Kemikalieinspektionens avgifter för tillsyn och prövning

Riksdagen avslår motion

2021/22:2482 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD) yrkandena 5, 12 och 13.

Reservation 3 (SD)

Övriga frågor om användningen av växtskyddsmedel

5. Tillståndsprövning av växtskyddsmedel

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om tillståndsprövning av växtskyddsmedel och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:3437 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 33 och avslår motion

2021/22:2765 av Sten Bergheden (M).

*Reservation 4 (S, V, L, MP)***6. Det ömsesidiga erkännandet av produktgodkännanden**

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om det ömsesidiga erkännandet av produktgodkännanden och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2021/22:2482 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD) yrkande 14,

2021/22:3437 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 34 och

2021/22:3880 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 18.

*Reservation 5 (S, V, MP)***7. Godkännandeprocessen för glyfosat**

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om godkännandeprocessen för glyfosat och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2021/22:2482 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD) yrkande 16 och

2021/22:3437 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 35 och

avslår motion

2021/22:1823 av Annicka Engblom (M).

*Reservation 6 (V, MP)***8. Mål för användning och utfasning av växtskyddsmedel**

Riksdagen avslår motionerna

2021/22:3279 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 44,

2021/22:3437 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 32,

2021/22:3981 av Jakob Olofsgård m.fl. (L) yrkande 7 och

2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 39.

*Reservation 7 (M, SD, KD)**Reservation 8 (L)***9. Riskbedömning av biologiska bekämpningsmedel**

Riksdagen avslår motion

2021/22:2454 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 13.

*Reservation 9 (SD)**Reglering och utfasning av farliga ämnen***10. PFAS**

Riksdagen avslår motionerna

2021/22:3433 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkandena 2 och 3,

2021/22:3665 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkandena 61 och 63,

2021/22:3881 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 27 och

2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 35.

*Reservation 10 (M, SD, C)**Reservation 11 (KD, L)*

Reservation 12 (MP)

11. Kombinationseffekter

Riksdagen avslår motionerna

2021/22:3433 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 11 och

2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkandena 37.1 och 38.

Reservation 13 (M)

Reservation 14 (MP)

12. Inrättande av ett europeiskt substitutionscentrum

Riksdagen avslår motion

2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 45.

Reservation 15 (MP)

Övriga kemikaliepolitiska frågor

13. Sveriges beredskapsförsörjning av kritiska kemikalier

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om Sveriges beredskapsförsörjning av kritiska kemikalier och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2021/22:2482 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD) yrkande 17 och

2021/22:3433 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 14 och avslår motion

2021/22:3488 av Marlène Lund Kopparklint och Betty Malmberg (båda M).

14. Echas förslag till förbud mot avsiktligt tillsatt mikroplast i kemiska produkter

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om Echas förslag till förbud mot avsiktligt tillsatt mikroplast i kemiska produkter och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2021/22:3433 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 21 och

2021/22:3881 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 46.

15. Övriga åtgärder för att minska förekomsten av kemiska föroreningar i miljön

Riksdagen avslår motionerna

2021/22:1230 av Mathias Tegnér (S) yrkande 1,

2021/22:3433 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 5 och

2021/22:3982 av Jakob Olofsgård m.fl. (L) yrkande 24.

Reservation 16 (M)

Reservation 17 (L)

*Förenklad beredning***16. Motioner som bereds förenklat**

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som finns upptagna under denna punkt i utskottets förteckning över avstyrkta motionsyrkanden.

Stockholm den 19 maj 2022

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Kristina Yngwe

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Kristina Yngwe (C), Maria Gardfjell (MP), Jessica Rosencrantz (M), Hanna Westerén (S), Isak From (S), John Widegren (M), Magnus Manhammar (S), Elin Segerlind (V), Martin Kinnunen (SD), Malin Larsson (S), Magnus Oscarsson (KD), Jakob Olofsgård (L), Ulrika Heie (C), Markus Selin (S), Marlène Lund Kopparklint (M), Yasmine Eriksson (SD) och Mats Nordberg (SD).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta ärende behandlar utskottet regeringens proposition 2021/22:148 En ny växtskyddslag. Propositionens syfte är att anpassa svensk lagstiftning till den nya EU-förordningen om skyddsåtgärder mot växtskadegörare och den nya EU-förordningen om offentlig kontroll. Lagförslaget har granskats av Lagrådet.

I ärendet bereder utskottet fyra yrkanden i följdmotioner. Därutöver bereder utskottet ytterligare ca 60 yrkanden i motioner från den allmänna motionstiden 2021/22 som handlar om bl.a. tillståndsprövning och annan regeltillämpning i fråga om växtskyddsmedel, reglering och utfasning av farliga ämnen, beredskapsförsörjning av kritiska kemikalier och åtgärder för att minska förekomsten av mikroplaster.

Motionsyrkandena redovisas i bilaga 1. Regeringens lagförslag redovisas i bilaga 2. De motionsyrkanden som bereds förenklat redovisas i bilaga 3.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen lämnar regeringen förslag till en ny växtskyddslag. Syftet med den nya lagen är att anpassa den svenska lagstiftningen till EU-rätten; lagen kompletterar EU-förordningen om skyddsåtgärder mot växtskadegörare och EU-förordningen om offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet i livsmedelskedjan. I likhet med EU-förordningen om skyddsåtgärder mot växtskadegörare syftar den nya växtskyddslagen till att ge ett bättre och effektivare skydd mot växtskadegörare vars introduktion, etablering och spridning skulle kunna få oacceptabla ekonomiska, miljömässiga eller sociala konsekvenser. Lagen föreslås innehålla bestämmelser som bidrar till att säkerställa detta, bl.a. genom

- att det blir möjligt att förena förelägganden med vite som de som inte följer föreläggandet får betala
- mer ändamålsenliga och differentierade sanktionsbestämmelser med sanktionsavgift eller böter för mindre allvarliga överträdelser och med fängelse i två år för allvarliga överträdelser
- att det nya ersättningsystemet ger incitament för tidig anmälan av EU-reglerade skadegörare.

Utöver bestämmelser som kompletterar EU-rätten föreslår regeringen en nationell reglering för att skydda virkesproduktionen. Skogsvårdslagens myndigande om att meddela föreskrifter om åtgärder mot insektsvärning och yngelhärdar förs därför över till den nya växtskyddslagen och utvidgas till att omfatta andra växtskadegörare än insekter. För att skydda trädslag som

används i virkesproduktionen ska det vara möjligt att i föreskrifter ställa krav på åtgärder även i andra växtmiljöer än skog och mot andra aktörer än de som är verksamma inom skogsbruket, t.ex. handelsträdgårdar, privatträdgårdar och parker. Regeringen föreslår också att staten ska lämna ersättning vid bekämpning av EU-reglerade växtskadegörare till den som drabbas av vissa kostnader och förluster.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2022.

Ärendets disposition

Betänkandet är disponerat så att utskottet först behandlar regeringens lagförslag och de följdmotioner med förslag om tillkännagivanden till regeringen i frågor som anknyter till lagförslagen. Därefter behandlar utskottet motioner från allmänna motionstiden 2021/22 som handlar om kemikaliepolitiska åtgärder, t.ex. tillståndsprövning och annan regeltillämpning när det gäller växtskyddsmedel, reglering och utfasning av farliga ämnen och försörjning av kritiska kemikalier.

Utskottets överväganden

En ny växtskyddslag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag om dels ny växtskyddslag, dels ändring i skogsvårdslagen.

Bakgrund och gällande rätt

Rådet uppmanade kommissionen i slutet av 2008 att se över unionslagstiftningen inom området skyddsåtgärder mot växtskadegörare. Våren 2013 lämnade kommissionen efter utvärdering av lagstiftningen förslag till ny lagstiftning. Kommissionen motiverade förslaget med den ökade risken för att nya växtskadegörare introduceras, etableras och sprids. Den ökade risken har sin grund i att nya växtskadegörare sprids via växande global handel med växter och växtprodukter. Även klimatförändringarna bidrar till ökad risk för att skadegörare, som tidigare begränsats av låga temperaturer, etablerar sig samtidigt som jordbruksgrödor, skog och växter i andra miljöer blir mer sårbara. Vidare var lagstiftningen inte fullt ut anpassad till de senare utvidgningarna av EU som innebär en större mångfald av klimattyper, odlingssystem, skogstyper, landskap och naturliga livsmiljöer inom unionen än tidigare.

Europaparlamentet och rådet antog i oktober 2016 en förordning med bestämmelser om skyddsåtgärder mot växtskadegörare, Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/2031 om skyddsåtgärder mot växtskadegörare m.m. (nedan växtskyddsförordningen). Växtskyddsförordningen innehåller bestämmelser riktad till EU:s medlemsstater och behöriga myndigheter. Vidare innehåller förordningen bestämmelser som riktar sig till aktörer som arbetar yrkesmässigt med växter, växtprodukter och andra föremål som kan sprida vissa växtskadegörare men också till privatpersoner som har eller hanterar sådana växter, växtprodukter eller andra föremål (artikel 2.9).

Växtskyddsförordningen omfattar skyddsåtgärder mot två huvudkategorier av växtskadegörare: *karantänskadegörare* och *reglerade EU-icke-karantänskadegörare*.

Karantänskadegörare (artikel 3–6) är växtskadegörare som inte finns inom EU eller endast finns i begränsad omfattning, och som kan få oacceptabla miljömässiga, ekonomiska eller sociala konsekvenser om de sprids. Begreppet är nytt i EU-lagstiftningen där hittills endast det mer övergripande begreppet skadegörare använts. Karantänskadegörarna delas in i växtskadegörare som har förtecknats som

- EU-karantänskadegörare
- karantänskadegörare för skyddad zon

- skadegörare som bedöms uppfylla kriterierna för EU-karantänkskadegörare men som ännu inte har förtecknats som sådana (i fortsättningen potentiella EU-karantänkskadegörare)
- prioriterade skadegörare.

Reglerade EU-icke-karantänkskadegörare (artikel 36) är växtskadegörare som inte är karantänkskadegörare eller potentiella sådana, dvs. de förekommer redan inom unionen, och som huvudsakligen sprids genom särskilda växter för plantering, dvs. växter som är avsedda att förbli planterade, att planteras eller att omplanteras (artikel 2.4). Förekomst av reglerade EU-icke-karantänkskadegörare kan få oacceptabla ekonomiska konsekvenser på den avsedda användningen av växterna. Skadegörarens identitet ska kunna fastställas och det ska finnas genomförbara och effektiva åtgärder för att förhindra förekomst på de berörda växterna för plantering. Växtskyddsförordningen förbjuder yrkesmässiga aktörer att föra in till eller att inom unionens territorium förflytta växter för plantering om de bär på reglerade EU-icke-karantänkskadegörare eller bär på sådana skadegörare över ett angivet tröskelvärde (artikel 37). Kommissionen ska upprätta en förteckning över reglerade EU-icke-karantänkskadegörare, de särskilda växterna för plantering och tröskelvärden.

Utöver de bestämmelser som framgår direkt av förordningen är kommissionen bemyndigad att besluta om att komplettera förordningen i delegerade akter och genomförandeakter. Kommissionen kan bl.a. fastställa detaljerade bestämmelser om åtgärder mot särskilda växtskadegörare, t.ex. om åtgärder som ska vidtas vid ett angrepp, om inventeringar och införselkrav (artikel 28 och 30).

Växtskyddsförordningen ger medlemsstaterna möjlighet att ha strängare nationella bestämmelser för växtskadegörare som omfattas av skyddsåtgärder enligt växtskyddsförordningen, dvs. karantänkskadegörare och reglerade EU-icke-karantänkskadegörare, så länge åtgärderna inte begränsar den fria rörligheten (artikel 31.1). Under vissa begränsade förutsättningar får en medlemsstat dessutom tillfälligt inskränka den fria rörligheten när den anser att införsel till eller förflyttning inom dess territorium av växter, växtprodukter eller andra föremål från vissa tredjeländer eller andra medlemsstater medför en oacceptabelt hög risk för introduktion, etablering och spridning av en EU-karantänkskadegörare eller en potentiell EU-karantänkskadegörare (artikel 52).

Europaparlamentet och rådet antog i mars 2017 en förordning som reglerar kontrollen i livsmedelskedjan, nämligen förordning (EU) 2017/625 om offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet för att säkerställa tillämpningen av livsmedels- och foderlagstiftningen och av bestämmelser om djurs hälsa och djurskydd, växtskydd och växtskyddsmedel m.m. (nedan kontrollförordningen).

Kontrollförordningen ska tillämpas på flera nya områden, däribland området skyddsåtgärder mot växtskadegörare. Förordningen slår fast bestämmelser för hur den offentliga kontrollen och det som nu kallas för annan offentlig verksamhet ska organiseras och genomföras av medlemsstaternas behöriga

myndigheter. Förordningen innehåller även bestämmelser om finansiering av offentlig kontroll, om administrativt stöd och samarbete mellan medlemsstater, kommissionens kontroller i medlemsstaterna och i tredjeländer, villkor som ska uppfyllas vid införsel från tredjeland samt inrättande av ett datoriserat informationssystem för förvaltning av information och data avseende offentlig kontroll. I förhållande till den tidigare EU-lagstiftningen blir kraven på växtskyddsområdet i flera avseenden mer preciserade. De principiella grunderna är dock i stort oförändrade.

I växtskyddslagen (1972:318) finns det bestämmelser om växter, växtprodukter och växtskadegörare. Uttrycken som används i lagen har anpassats till den terminologi som används i rådets direktiv 2000/29/EG. Syftet med växtskyddslagens bestämmelser är att bekämpa och hindra spridning av växtskadegörare som omfattas av lagen och som allvarligt kan skada växter, växtprodukter, växtodling, skog eller annan mark. Enligt förordningen (2006:817) om växtskydd m.m. ska vissa växtskadegörare som har förtecknats i genomförandeakter till växtskyddsförordningen anses vara sådana växtskadegörare.

För att kunna bekämpa och hindra spridning av skadegörare innehåller lagen även bestämmelser som gör det möjligt för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om, eller i enskilda fall fatta beslut om, att vidta vissa särskilt angivna åtgärder.

Lagen kompletterar även ytterligare bestämmelser i EU-förordningar som faller inom lagens tillämpningsområde. Regeringen har tillkännagett att lagen kompletterar växtskyddsförordningen och den nya kontrollförordningen.

Regeringskansliet har tagit fram departementspromemorian En ny växtskyddslag (Ds 2020:8) som innehåller förslag till hur svensk lagstiftning ska anpassas till dels växtskyddsförordningen, dels den nya kontrollförordningen när det gäller området skyddsåtgärder mot växtskadegörare. Promemorian har remissbehandlats.

Jordbruksverket har på regeringens uppdrag analyserat frågan om det bör finnas ett system för ekonomisk ersättning vid bekämpning av karantänsskadegörare och verket lämnade förslag på ett sådant system 2011 (rapport 2011:25) respektive 2017 (rapport 2017:22). Redovisningarna ligger till grund för de förslag som lämnas i promemorian.

I propositionen föreslås en ny växtskyddslag och ändringar i skogsvårdslagen (1979:429). Regeringens förslag och bedömningar redovisas nedan.

Propositionen

En ny växtskyddslag ersätter den nuvarande växtskyddslagen

Regeringen föreslår att en ny växtskyddslag ska ersätta den nuvarande växtskyddslagen.

Som skäl för sitt förslag anför regeringen att EU-förordningarna är direkt tillämpliga men för att förordningarna ska kunna tillämpas fullt ut behövs nationella bestämmelser i lag, bl.a. om sanktioner, avgifter och överklagande.

Det framstår som mest ändamålsenligt att ersätta den nuvarande växtskyddslagen med en ny lag.

När det gäller den nya lagens *tillämpningsområde* föreslår regeringen följande. Den nya växtskyddslagen ska syfta till att begränsa de risker som växtskadegörare innebär för växter och växtprodukter till en acceptabel nivå.

Lagen ska komplettera EU:s växtskyddsförordning och tillhörande genomförandeakter och delegerade akter. Lagen ska också komplettera den nya kontrollförordningen och genomförandeakter och delegerade akter till denna, i de delar förordningen och dessa akter innehåller bestämmelser som rör växtskadegörare.

Därutöver bedömer regeringen att det bör vara möjligt att med stöd av den nya växtskyddslagen ställa krav på strängare åtgärder än vad som krävs enligt EU-regelverket när det gäller karantänskadegörare och reglerade EU-icke-karantänskadegörare.

Det bör också vara möjligt att med stöd av den nya lagen ställa krav på åtgärder för att begränsa förekomsten av växtskadegörare som inte är karantänskadegörare om dessa växtskadegörare kan medföra oacceptabla ekonomiska, miljömässiga eller sociala konsekvenser genom angrepp på trädslag som används i virkesproduktion.

När det gäller de växtskadegörare som varken omfattas av skyddsåtgärder enligt växtskyddsförordningen eller orsakar oacceptabla konsekvenser genom angrepp på trädslag som används i virkesproduktion bedömer regeringen att det inte finns något behov av nationella bestämmelser.

När det gäller den nya lagens *uttryck* föreslår regeringen följande: Uttrycket *växtskadegörare* ska ha samma betydelse i lagen som uttrycket *skadegörare* i växtskyddsförordningen. Uttrycken *andra föremål*, *karantänskadegörare*, *växter* och *växter för plantering* ska betyda samma sak i lagen som i växtskyddsförordningen. Uttrycken *officiell växtskyddsinspektör* och *organ med delegerade uppgifter* ska betyda samma sak som i den nya kontrollförordningen.

Med uttrycket *fristående officiell växtskyddsinspektör* avses en officiell växtskyddsinspektör som inte har en anställning vid en statlig kontrollmyndighet. Uttrycket *växtprodukt* ska ha samma betydelse som i växtskyddsförordningen och i genomförandeakter som har antagits med stöd av förordningen.

Uttrycket *Europeiska unionens territorium* ska betyda det geografiska område som ska anses som unionens territorium enligt artikel 1.3 i förordning (EU) 2016/2031 medan uttrycket *medlemsstat inom Europeiska unionen* ska betyda ett geografiskt område inom en stat som omfattas av Europeiska unionens territorium. Med uttrycken *EU-karantänskadegörare*, *karantänskadegörare för skyddad zon* och *reglerad EU-icke-karantänskadegörare* avses i lagen skadegörare som har förtecknats som sådana i genomförandeakter som har antagits med stöd av EU-förordningen.

Föreskrifter om förbud och åtgärder som behövs för att skydda växter och växtprodukter

I fråga om åtgärder för att förhindra introduktion, etablering och spridning av karantänskadegörare föreslås att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om förbud, begränsningar eller åtgärder som behövs för att förhindra introduktion, etablering och spridning av karantänskadegörare.

Den myndighet som regeringen bestämmer ska också, utöver vad som följer av de EU-bestämmelser som lagen kompletterar, i det enskilda fallet få besluta om sådana förbud, begränsningar eller åtgärder.

Om det är nödvändigt för att utrota eller innesluta karantänskadegörare får den myndighet som regeringen bestämmer själv vidta åtgärder som följer av ett sådant beslut.

Föreskrifter eller beslut som förbjuder eller begränsar införsel till Sverige från ett land utanför Europeiska unionen eller en annan medlemsstat i unionen samt förflyttningar inom Sverige ska vara tidsbegränsade. Detta ska dock inte gälla om något annat följer av Sveriges medlemskap i unionen.

I fråga om åtgärder för att begränsa förekomsten av reglerade EU-icke-karantänskadegörare föreslås att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om förbud, begränsningar eller åtgärder vid yrkesmässig odling av växter för plantering för att begränsa förekomsten av reglerade EU-icke-karantänskadegörare på sådana växter.

Den myndighet som regeringen bestämmer ska även i det enskilda fallet få besluta om sådana förbud, begränsningar eller åtgärder.

I fråga om *nationellt reglerade skadegörare för skydd av skog* föreslås att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om förbud, begränsningar eller åtgärder för att begränsa förekomsten av andra växtskadegörare än karantänskadegörare som kan medföra oacceptabla ekonomiska, miljömässiga eller sociala konsekvenser genom angrepp på trädslag som används i virkesproduktion.

Sådana föreskrifter ska få avse den som

1. äger trädbevuxen mark, bedriver skogsbruk eller odlar växter
2. lagrar växter, växtprodukter eller andra föremål
3. bedriver handel med växter, växtprodukter eller andra föremål.

Den myndighet som regeringen bestämmer ska även i det enskilda fallet få besluta om sådana förbud, begränsningar eller åtgärder.

Föreskrifterna eller besluten ska inte få förbjuda eller begränsa införsel till Sverige från ett tredjeland eller annan medlemsstat i Europeiska unionen. De ska inte heller få avse arter som är förtecknade som invasiva främmande arter av unionsbetydelse enligt förordning (EU) nr 1143/2014.

Övriga föreskriftsbestämmelser

När det gäller *föreskrifter om egenkontroll* föreslås att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om skyldighet för den som yrkesmässigt odlar, handlar med eller på annat sätt yrkesmässigt hanterar växter, växtprodukter eller andra föremål att utöva en egenkontroll av verksamheten som är lämplig utifrån verksamhetens art.

När det gäller *föreskrifter om dokumentationsskyldighet* föreslås att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om skyldighet för den som yrkesmässigt odlar, handlar med eller på annat sätt yrkesmässigt hanterar växter, växtprodukter eller andra föremål att dokumentera uppgifter som har betydelse för risken för spridning av växtskadegörare.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om skyldighet för den som icke yrkesmässigt odlar, handlar med eller på annat sätt hanterar växter, växtprodukter eller andra föremål att dokumentera uppgifter som har betydelse för risken för spridning av karantänskadegörare.

I fråga om *föreskrifter om skyldighet för aktörer att lämna uppgifter* föreslås att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om skyldighet för den som yrkesmässigt odlar, handlar med eller på annat sätt yrkesmässigt hanterar växter, växtprodukter eller andra föremål att lämna uppgifter om sin verksamhet till en kontrollmyndighet, ett organ med delegerade uppgifter, en fysisk person som har delegerats vissa uppgifter eller en fristående officiell växtskyddsinspektör.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om skyldighet för den som förflyttar eller på annat sätt hanterar växtskadegörare att till en kontrollmyndighet, ett organ med delegerade uppgifter, en fysisk person som har delegerats vissa uppgifter eller en fristående officiell växtskyddsinspektör lämna uppgifter som har betydelse för risken för spridning av växtskadegörare.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska också få meddela föreskrifter om skyldighet för den som odlar, handlar med eller på annat sätt hanterar växter, växtprodukter eller andra föremål att till en kontrollmyndighet, ett organ med delegerade uppgifter, en fysisk person som har delegerats vissa uppgifter eller en fristående officiell växtskyddsinspektör lämna uppgifter som har betydelse för risken för spridning av växtskadegörare.

När det gäller *föreskrifter om anmälan vid införsel och undantag från skyldighet att anmäla förekomst av karantänskadegörare* föreslås att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om skyldighet att anmäla införsel för den som till Sverige för in växter, växtprodukter, andra eller växtskadegörare från ett land utanför Europeiska unionen eller en annan medlemsstat.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska också få meddela föreskrifter om undantag från skyldigheten att anmäla förekomst av karantänskadegörare.

I fråga om *föreskrifter om sundhetsintyg* föreslås att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om andra sundhetsintyg än de som är reglerade i växtskyddsförordningen.

Offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet

Regeringen bedömer att bestämmelserna i den nya växtskyddslagen om offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet bör så långt det är möjligt och lämpligt utformas på samma sätt som i övriga lagar som kompletterar den nya kontrollförordningen. Den nya kontrollförordningen är inte tillämplig på de föreskrifter och beslut som meddelas för att begränsa förekomsten av nationellt reglerade växtskadegörare som kan medföra oacceptabla konsekvenser genom angrepp på träslag som används i virkesproduktion.

Regeringen föreslår att uttrycket *offentlig kontroll* i den nya växtskyddslagen ska betyda dels offentlig kontroll enligt den nya kontrollförordningen, dels kontroll i övrigt av att lagen och föreskrifter och beslut som meddelats med stöd av lagen följs.

Uttrycket *annan offentlig verksamhet* ska i den nya lagen betyda dels annan offentlig verksamhet enligt den nya kontrollförordningen, dels motsvarande offentlig verksamhet som utförs med stöd av lagen eller föreskrifter eller beslut som har meddelats med stöd av lagen.

Den nya kontrollförordningen ska tillämpas även när det gäller offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet som skulle kunna anses falla utanför kontrollförordningens tillämpningsområde och som gäller karantänskadegörare och reglerade EU-icke-karantänskadegörare.

När det gäller *kontrollmyndigheter* föreslår regeringen att offentlig kontroll ska utövas av Jordbruksverket och andra statliga myndigheter enligt föreskrifter som regeringen meddelar.

Annan offentlig verksamhet ska utföras av kontrollmyndigheterna och andra statliga myndigheter enligt vad som anges i lagen och i föreskrifter som regeringen meddelar.

Jordbruksverket ska samordna övriga kontrollmyndigheters verksamhet och lämna råd och hjälp i denna verksamhet, om inte regeringen föreskriver något annat.

Regeringen gör därutöver bedömningen att Skogsstyrelsen bör ha uppgiften att samordna övriga myndigheter och lämna råd och hjälp i denna verksamhet när det gäller de nationella föreskrifter och beslut som syftar till att skydda träslag som används i virkesproduktion från angrepp.

När det gäller *råd och information till enskilda* föreslår regeringen att den myndighet som utövar offentlig kontroll ska underlätta för den enskilde att fullgöra sina skyldigheter enligt regelverket och göra det genom rådgivning, information och på annat sätt.

Regeringen föreslår att kontrollmyndigheterna ska verka för att överträdelser av lagstiftningen beivras.

När det gäller *överlämnande av uppgifter i offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet till enskilda organ och fysiska personer* gör regeringen bedömningen att de behöriga myndigheterna kan överlämna uppgifter som ingår i den offentliga kontrollen eller i annan offentlig verksamhet till enskilda organ, fysiska personer eller officiella växtskyddsinspektörer med direkt stöd av bestämmelserna i den nya kontrollförordningen.

Uppgifter i offentlig kontroll eller annan offentlig verksamhet kan inte lämnas över till enskilda organ, fysiska personer eller officiella växtskyddsinspektörer när det gäller de nationella föreskrifter eller beslut som syftar till att skydda trädslag som används i virkesproduktion från angrepp från andra växtskadegörare än karantänskadegörare.

Regeringen föreslår även att det ska upplysas om att den nya kontrollförordningen innehåller bestämmelser om att vissa uppgifter som ingår i den offentliga kontrollen och vissa uppgifter i samband med annan offentlig verksamhet får delegeras till ett organ eller till en fysisk person. Lagen ska också innehålla en upplysning om att behörig myndighet enligt förordningen får utse en officiell växtskyddsinspektör.

Det ska finnas en motsvarighet till den nuvarande växtskyddslagens bestämmelse om förvaltningslagens tillämpning för enskilda organ med delegerade uppgifter eller fysiska personer som har delegerats vissa uppgifter eller som har utsetts till fristående officiella växtskyddsinspektörer.

I fråga om *tystnadsplikt* föreslår regeringen att den nya växtskyddslagen ska innehålla en bestämmelse om tystnadsplikt med innebörden att den som i enskild verksamhet utför eller har utfört offentlig kontroll eller annan offentlig verksamhet inte obehörigen får röja eller utnyttja det som han eller hon har fått kännedom om medan uppgifterna utfördes. Detsamma ska gälla den som i enskild verksamhet utför eller har utfört laboratorieanalyser, laboratorietester eller laboratoriediagnostik på prover som tas vid offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet.

Lagen ska innehålla en upplysning om att offentlighets- och sekretesslagen tillämpas i det allmännas verksamhet.

I fråga om *föreskrifter om offentlig kontroll, annan offentlig verksamhet samt om skyldighet för enskilda organ och fysiska personer att lämna information* föreslås det att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om hur ett organ med delegerade uppgifter, en fysisk person som delegerats vissa uppgifter eller en fristående officiell växtskyddsinspektör ska bedriva offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska också få meddela föreskrifter om skyldighet för ett sådant organ eller en sådan person eller inspektör att

1. lämna information till Jordbruksverket eller en annan samordnande myndighet, och

2. lämna information eller ge in handlingar till den myndighet som har delegerat uppgiften eller utsett inspektören.

I fråga om *rätt till upplysningar och tillträde* föreslår regeringen att en kontrollmyndighet, ett organ med delegerade uppgifter, en fysisk person som delegerats vissa uppgifter eller en fristående officiell växtskyddsinspektör ska, i den utsträckning som behövs för den offentliga kontrollen och annan offentlig verksamhet, ha rätt att dels på begäran få upplysningar och ta del av handlingar, dels få tillträde till områden, lokaler och andra utrymmen som har anknytning till verksamheten eller där växter, växtprodukter och andra föremål kan finnas och där göra undersökningar och ta prover.

Rätten till upplysningar och tillträde ska också gälla för Europeiska kommissionen, Europeiska revisionsrätten och för inspektörer och experter som har utsetts av dessa institutioner i den utsträckning som behövs för att kontrollera att Sverige följer de EU-bestämmelser som lagen kompletterar och EU-bestämmelser om unionens medfinansiering av åtgärder inom lagens tillämpningsområde.

Bestämmelserna i den nya växtskyddslagen om rätt till tillträde och upplysningar ska inte tillämpas när kontroller och inspektioner på plats genomförs enligt förordning (EU, Euratom) nr 883/2013 eller lagen om kontroller och inspektioner på plats av Europeiska byrån för bedrägeribekämpning.

Regeringen lämnar även förslag i fråga om *skyldigheten att lämna hjälp*. Regeringen föreslår att den som är föremål för offentlig kontroll eller annan offentlig verksamhet ska utöver vad som följer av artiklarna 15.2 och 15.6 i förordning (EU) 2017/625 lämna den hjälp som behövs för att kontrollen eller verksamheten ska kunna genomföras.

I fråga om *inköp under dold identitet* föreslår regeringen att en kontrollmyndighet ska få köpa in växter, växtprodukter och andra föremål under dold identitet om det är nödvändigt för att kontrollera att de uppfyller gällande krav i fråga om karantänskadegörare.

Verksamhetsutövaren ska underrättas om det inköp som har skett under dold identitet och om resultatet av det så snart det går utan att åtgärden förlorar sin betydelse.

När det gäller *förelägganden och vite* föreslår regeringen att utöver vad som följer av EU-bestämmelserna ska kontrollmyndigheten få meddela de förelägganden som behövs för att den nya växtskyddslagen, de föreskrifter och beslut som har meddelats med stöd av lagen, de EU-bestämmelser som lagen kompletterar och de beslut som har meddelats med stöd av EU-bestämmelserna ska följas. Föreläggandena enligt lagen eller enligt de EU-bestämmelser som lagen kompletterar ska kunna förenas med vite.

Regeringen föreslår följande i fråga om *rättelse på den enskildes bekostnad*: Utöver vad som följer av de EU-bestämmelser som den nya växtskyddslagen kompletterar ska en kontrollmyndighet få besluta att åtgärder som behövs för att åstadkomma rättelse ska vidtas på den enskildes bekostnad om den enskilde

1. inte har följt ett föreläggande enligt de EU-bestämmelser som lagen kompletterar eller enligt 22 §, eller
2. inte fullgör sina skyldigheter enligt de EU-bestämmelser som lagen kompletterar eller de föreskrifter eller beslut som meddelats med stöd av 5 § och rättelsen måste göras genast med hänsyn till risken för introduktion, etablering och spridning av en karantänskadegörare.

När det gäller *hjälp av Polismyndigheten* föreslår regeringen följande: Polismyndigheten ska på begäran av en kontrollmyndighet lämna den hjälp som behövs för att

1. utöva offentlig kontroll, eller
2. verkställa beslut enligt den nya växtskyddslagen, enligt de föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen eller enligt de EU-bestämmelser som lagen kompletterar.

Hjälp av Polismyndigheten ska endast få begäras när det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att kontrollen eller verkställighet av beslut inte kommer att kunna utföras utan att en polis särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen behöver tillgripas eller det annars finns synnerliga skäl för begäran.

Möjligheten att begära hjälp av Polismyndigheten ska inte gälla offentlig kontroll eller verkställighet av beslut som gäller sådana nationellt reglerade växtskadegörare som kan medföra oacceptabla konsekvenser genom angrepp på trädslag som används i virkesproduktion.

Regeringen gör därutöver bedömningen att det inte finns något behov av en bestämmelse i den nya växtskyddslagen om skyldighet för Polismyndigheten att lämna hjälp vid genomförande av annan offentlig verksamhet än verkställighet av beslut.

Finansiering av offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet

Regeringen bedömer att offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet bör avgiftsfinansieras om det inte finns skäl som talar emot sådan finansiering.

Regeringen föreslår därutöver att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om avgifter för offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet.

Ersättning vid bekämpning av karantänskadegörare

Regeringen föreslår att staten ska ersätta den som på grund av föreskrifter eller beslut i det enskilda fallet om utrotning eller inneslutning av karantänskadegörare drabbas av kostnader för vissa bekämpningsåtgärder, av förlust i form av förlorat värde på växter, växtprodukter eller andra föremål eller av produktionsbortfall.

Regeringen ska få meddela föreskrifter om att ersättningsbestämmelserna inte ska gälla om kommissionen beslutat att målet med bekämpningsåtgärden ska vara inneslutning och inte utrotning.

När det gäller kostnader för bekämpningsåtgärder ska ersättning lämnas för behandling, avlägsnande och destruktion av växter, växtprodukter och andra föremål samt rengöring och desinfektion av lokaler, mark, vatten, jord, odlingsmedier, anläggningar, maskiner och utrustning. När det gäller förlorat värde på växter, växtprodukter eller andra föremål ska ersättning lämnas för värdet för de växter, växtprodukter eller andra föremål som är föremål för bekämpningsåtgärder. Avdrag ska då göras med eventuellt restvärde samt för kostnader som den enskilde skulle ha haft om inte bekämpningsåtgärden utförts. Produktionsbortfall ska ersättas om bekämpningsåtgärder vidtas i andra miljöer än skog. Produktionsbortfall ska ersättas under den tid som bekämpningsåtgärder pågår och längst för en sammanhängande period om två år. Högst 75 procent av bortfallet ska ersättas.

Ersättning ska bara få lämnas om den är förenlig med EU:s regler om statligt stöd.

Om den ersättningsberättigade har rätt till annan ersättning för sådana kostnader eller förluster får den totala ersättningen inte uppgå till mer än 100 procent av kostnaden, värdet eller produktionsbortfallet.

Ersättningen ska kunna jämkas om den ersättningsberättigade uppsåtligen eller genom vårdslöshet har medverkat till kostnaden eller förlusten samt om han eller hon inte rättar sig efter en föreskrift eller ett beslut.

Frågor om ersättning ska prövas av den myndighet som regeringen bestämmer.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om

- beräkningen av förlorat värde för växter, växtprodukter eller andra föremål
- att ett visst högsta värde ska läggas till grund för ersättning för förlorat värde för växter, växtprodukter eller andra föremål
- vilken typ av produktionsbortfall som ska berättiga till ersättning
- i vilka fall ersättning inte ska beviljas om en växtsort som inte är resistent mot en viss växtskadegörare har odlats
- att ränta enligt räntelagen ska betalas på belopp som en mottagare är återbetalningsskyldig för.

Sanktioner

I fråga om *straff och sanktionsavgifter* bedömer regeringen att flertalet av de överträdelser av växtskyddsregelverket som bör leda till sanktioner bör medföra en straffsanktion.

För vissa mindre allvarliga överträdelser bör i stället ett system med sanktionsavgifter införas.

Utöver den sanktionsavgift som föreslås för överträdelser av bestämmelser om anmälningskrav vid införsel finns det inte behov av några sanktioner för överträdelser av den nya kontrollförfordningens bestämmelser.

Regeringen bedömer att straffskalan i den nya växtskyddslagen bör innehålla fängelse för allvarliga gärningar samt att de gärningar som ska kunna

leda till fängelsestraff enligt växtskyddslagen bör anges i en gärningsbeskrivning som täcker in hela det straffbara området.

När det gäller *hantering av karantänskadegörare* föreslår regeringen att till böter eller fängelse i högst två år döms den som utan tillstånd, eller i strid med villkoren i ett tillstånd,

1. för in en karantänskadegörare till Sverige eller till en skyddad zon inom Sverige
2. inom Sverige eller inom en skyddad zon inom Sverige förflyttar, innehar, uppförkar eller frisläpper en karantänskadegörare, eller
3. för ut en karantänskadegörare från Sverige till en annan medlemsstat inom Europeiska unionen.

Regeringen lämnar även förslag i fråga om *hantering av växter, växtprodukter och andra föremål på ett sätt som kan medföra risk för introduktion, etablering eller spridning av karantänskadegörare*. Regeringens förslag är att till böter eller fängelse i högst två år döms den som

1. för in växter, växtprodukter eller andra föremål till Sverige eller till en skyddad zon inom Sverige på ett sätt som kan medföra risk för introduktion, etablering eller spridning av karantänskadegörare
2. inom Sverige eller inom en skyddad zon inom Sverige förflyttar växter, växtprodukter eller andra föremål på ett sätt som kan medföra risk för introduktion, etablering eller spridning av karantänskadegörare
3. från Sverige till en annan medlemsstat inom Europeiska unionen för ut växter, växtprodukter eller andra föremål på ett sätt som kan medföra risk för introduktion, etablering eller spridning av karantänskadegörare, eller
4. i andra fall än som avses i 1–3 hanterar växter, växtprodukter eller andra föremål på ett sätt som kan medföra risk för introduktion, etablering eller spridning av karantänskadegörare.

Regeringen föreslår vidare att till böter eller fängelse i högst två år döms den som inte vidtar nödvändiga åtgärder för att förhindra introduktion, etablering eller spridning av karantänskadegörare.

I fråga om *straff för vissa andra gärningar av betydelse från växtskydds-synpunkt* lämnar regeringen följande förslag och bedömningar.

Regeringen föreslår att till böter döms den som

- i strid med artikel 37 i förordning (EU) 2016/2031 för in till Sverige, till en annan medlemsstat inom Europeiska unionen för ut eller inom Sverige förflyttar reglerade EU-icke-karantänskadegörare på växter för plantering
- orsakar att möjligheten att spåra en karantänskadegörare försvåras eller kan komma att försvåras
- lämnar vilseledande eller felaktiga uppgifter i en ansökan om sundhetscertifikat för export

- i näringsverksamhet bryter mot artikel 14.1 eller artiklarna 14.1 och 33.1 i förordning (EU) 2016/2031 genom att inte anmäla förekomst eller misstanke om förekomst av en EU-karantänkskadegörare, en skadegörare som omfattas av åtgärder enligt artikel 30.1 i förordning (EU) 2016/2031 eller en karantänkskadegörare för skyddad zon, eller
- om gärningen inte begås i näringsverksamhet bryter mot artikel 15.1 eller artiklarna 15.1 och 33.1 i förordning (EU) 2016/2031 genom att inte anmäla förekomst eller misstanke om förekomst av en EU-karantänkskadegörare eller en karantänkskadegörare för skyddad zon.

Regeringen gör därutöver bedömningen att det till skillnad från i den nuvarande växtskyddslagen inte bör vara kriminaliserat att utfärda växtpass eller applicera ISPM 15-märkning utan att vara bemyndigad till det, eftersom sådana gärningar bedöms omfattas av straffbestämmelser i brottsbalken.

När det gäller *brott mot föreskrifter och beslut i det enskilda fallet* föreslår regeringen följande: Till böter döms den som bryter mot föreskrifter eller beslut i det enskilda fallet som gäller förbud, begränsningar eller åtgärder

- för att förhindra introduktion, etablering och spridning av karantänkskadegörare
- när det gäller yrkesmässig odling av växter för plantering för att begränsa förekomsten av reglerade EU-icke-karantänkskadegörare på sådana växter
- för att begränsa förekomsten av nationellt reglerade skadegörare för skydd av skog. Detta gäller om gärningen inte ska leda till ansvar enligt de straffstadganden som har fängelse i straffskalan.

Regeringen lämnar följande förslag i fråga om *uppsåt, grov oaktsamhet eller oaktsamhet*: För samtliga gärningar, utom underlåtenhet att anmäla förekomst eller misstanke om förekomst av en EU-karantänkskadegörare eller karantänkskadegörare för skyddad zon, ska det för att dömas till ansvar krävas uppsåt eller grov oaktsamhet.

Den som begår gärningen i näringsverksamhet ska dock dömas till ansvar även om gärningen begås av oaktsamhet.

För att dömas till ansvar för underlåtenhet att anmäla förekomst eller misstanke om förekomst av en EU-karantänkskadegörare eller karantänkskadegörare för skyddad zon ska det även fortsättningsvis krävas uppsåt för den som inte begår gärningen i näringsverksamhet.

Regeringen förslår vidare att det inte får dömas till ansvar för en gärning som omfattas av ett föreläggande om vite, om gärningen ligger till grund för en ansökan om utdömande av vitet.

Regeringen bedömer att det inte bör införas någon bestämmelse i den nya växtskyddslagen om att det inte får dömas till ansvar om gärningen är belagd med straff i lagen om straff för smuggling.

Regeringen föreslår att det inte får dömas till ansvar enligt växtskyddslagen om gärningen är belagd med straff i brottsbalken.

När det gäller *ringa brott* föreslår regeringen att gärningar som är att anse som ringa inte ska medföra ansvar. En gärning ska anses som ringa om den framstår som obetydlig med hänsyn till det intresse som straffbestämmelsen är avsedd att skydda.

Sanktionsavgifter

Enligt regeringens förslag ska ett system med sanktionsavgifter införas för mindre allvarliga överträdelser på växtskyddsområdet.

Regeringen gör bedömningen att överträdelser av bestämmelser om krav i fråga om registrering eller på dokumentation, skyldighet att anbringa växtpass, krav på anmälan vid införsel och på ISPM 15-märkning på träemballage i importsändningar bör kunna leda till en sanktionsavgift.

Regeringen föreslår vidare att det ska införas ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om att en sanktionsavgift ska betalas av den som

- driver en verksamhet utan att uppfylla krav i fråga om registrering
- inte har den dokumentation som krävs
- inte anbringar ett växtpass på växter, växtprodukter och andra föremål som omfattas av krav på växtpass innan de förflyttas inom Europeiska unionens territorium eller till eller inom en skyddad zon
- för in växter, växtprodukter eller andra föremål till Sverige utan att uppfylla krav på anmälan vid införsel, eller
- inte uppfyller krav på ISPM 15-märkning av träemballage i importsändningar.

I fråga om dubbla sanktioner föreslår regeringen att en överträdelse som kan leda till en sanktionsavgift inte får medföra straffansvar enligt bestämmelsen om straff för att försvåra spårning av en karantänskadegörare eller enligt bestämmelsen om straff för överträdelser av föreskrifter och beslut som har meddelats med stöd av lagen.

Det får inte dömas till ansvar eller beslutas om en sanktionsavgift för en överträdelse som omfattas av ett föreläggande om vite om överträdelsen ligger till grund för en ansökan om utdömande av vitet.

Regeringen föreslår att en sanktionsavgift ska tas ut även om överträdelsen inte har skett uppsåtligt eller av oaktsamhet, och bedömer att ringa överträdelser inte bör undantas från det avgiftsbelagda området.

Enligt regeringens förslag ska sanktionsavgiften uppgå till minst 1 000 kronor och högst 100 000 kronor. Avgifternas storlek ska framgå av föreskrifter som regeringen meddelar. När regeringen meddelar föreskrifter om avgifternas storlek ska hänsyn tas till hur allvarlig överträdelsen är och till betydelsen av den bestämmelse som överträdelsen avser.

Avgiften ska tillfalla staten.

Regeringen bedömer att sanktionsavgifterna bör differentieras, där så bedöms vara lämpligt. Grunderna för differentieringen bör anges i förordning.

Regeringen bedömer även att om den som har påförts en sanktionsavgift inte upphör med överträdelsen bör en ny, förhöjd, avgift tas ut. Om en sanktionsavgift har beslutats för en överträdelse och den avgiftsskyldige därefter upprepar överträdelsen bör den nya överträdelsen leda till en förhöjd avgift.

En sanktionsavgift ska inte tas ut om det är oskäligt att ta ut den. Vid bedömningen av om det är oskäligt att ta ut avgiften ska följande särskilt beaktas:

- om överträdelsen har berott på sjukdom som medfört att den avgiftsskyldige inte förmått att på egen hand göra det som han eller hon varit skyldig att göra och inte heller förmått att ge någon annan i uppdrag att göra det
- om överträdelsen annars berott på en omständighet som den avgiftsskyldige varken kunnat eller borde ha förutsett och inte heller kunnat påverka, eller
- vad den avgiftsskyldige gjort för att undvika att en överträdelse skulle inträffa.

Regeringen bedömer att det inte bör vara möjligt att delvis sätta ned sanktionsavgiften.

Regeringen föreslår att kontrollmyndigheten ska pröva frågor om sanktionsavgifter och att innan kontrollmyndigheten beslutar om en sanktionsavgift ska den som avgiften ska tas ut av få tillfälle att yttra sig.

Regeringen bedömer att det inte behövs någon uttrycklig bestämmelse om att ett beslut om sanktionsavgift ska delges den avgiftsskyldige.

När det gäller tidpunkt för betalning av sanktionsavgift är det regeringens bedömning att en sanktionsavgift bör förfalla till betalning när beslutet har fått laga kraft.

Regeringen föreslår att ett beslut om sanktionsavgift ska få verkställas enligt utsökningsbalken när det har fått laga kraft.

I fråga om preskription är regeringens förslag att ett beslut om sanktionsavgift ska inte få fattas om den som avgiften ska tas ut av inte har fått tillfälle att yttra sig inom två år från det att överträdelsen ägde rum. En beslutad sanktionsavgift ska falla bort till den del beslutet inte har verkställts inom fem år från det att beslutet fått laga kraft.

Överklagande och verkställighet av beslut

Regeringen föreslår att beslut enligt den nya växtskyddslagen, enligt de föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen eller enligt de EU-bestämmelser som lagen kompletterar, ska få överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd ska krävas vid överklagande till kammarrätten.

Den delegerade myndigheten ska föra det allmännas talan i allmän förvaltningsdomstol när det gäller överklagade beslut som är meddelade av organ med delegerade uppgifter, av fysiska personer som har delegerats vissa uppgifter i offentlig kontroll eller annan verksamhet eller av fristående officiella växtskyddsinspektörer.

Bestämmelserna i lagen om överklagande av beslut av enskilda organ med offentliga förvaltningsuppgifter ska gälla även för överklagande av beslut som har meddelats av en fysisk person som har delegerats vissa uppgifter i offentlig kontroll eller annan offentlig verksamhet eller av en fristående officiell växtskyddsinspektör.

Regeringen bedömer att den nya lagen inte bör innehålla särskilda bestämmelser om när beslut får verkställas.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringen föreslår att den nya växtskyddslagen ska träda i kraft den 1 juli 2022 då den nuvarande växtskyddslagen upphör att gälla. Förelägganden, förbud och andra beslut som före ikraftträdandet har meddelats enligt den upphävda lagen ska dock fortsätta att gälla.

Äldre föreskrifter om straff ska fortfarande gälla för överträdelser som enligt den nya växtskyddslagen kan leda till sanktionsavgift om överträdelserna har skett innan de nya bestämmelserna trädde i kraft.

Den upphävda lagen ska fortfarande gälla för ersättningsanspråk som har uppkommit före ikraftträdandet.

Följändringar i andra lagar

När det gäller *skogsvårdslagen* föreslår regeringen att bemyndigandet i den lagen för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om bekämpning av insektsjärjning i skog och om upparbetning av skadad skog, utforsling eller lagring av virke och andra åtgärder som behövs för att motverka uppkomsten av yngelhärdar ska upphävas. Det samma gäller bestämmelsen som straffbelägger överträdelser av myndighetens föreskrifter.

Lagen ska innehålla en upplysning om att bestämmelser om växtskadegörare finns i den nya växtskyddslagen och i de EU-bestämmelser som kompletteras av lagen.

Lagändringarna ska träda i kraft samtidigt som den nya växtskyddslagen, dvs. den 1 juli 2022. Förelägganden och förbud som har meddelats före ikraftträdandet för att föreskrifter om insektsjärjning m.m. ska följas, ska dock fortsätta att gälla.

Regeringen gör även bedömningen att när det gäller de bestämmelser i skogsvårdslagstiftningen som genomför rådets direktiv 1999/105/EG om saluföring av skogsodlingsmaterial behövs det inte någon bestämmelse som klargör avgränsningen mot den nya växtskyddslagen.

Regeringen bedömer att det inte heller behövs någon övergångsreglering i fråga om bestämmelsen som straffbelägger överträdelser av föreskrifter som en myndighet har meddelat med stöd av regeringens bemyndigande om bekämpning av insektsjärjning i skog och om upparbetning och andra åtgärder som behövs för att motverka uppkomsten av yngelhärdar.

När det gäller *lagen om skydd mot flyghavre* bedömer regeringen att lagen bör behållas oförändrad.

När det gäller *utsädeslagen* och *lagen med bemyndigande att meddela vissa föreskrifter mot trädgårdsnäringen* bedömer regeringen att det inte behövs någon bestämmelse som klargör avgränsningen mot den nya växtskyddslagen.

Utskottets ställningstagande

Det har inte väckts något alternativt förslag till regeringens lagförslag. Utskottet anser att riksdagen av de skäl som anges i propositionen bör anta regeringens förslag om dels ny växtskyddslag, dels ändring i skogsvårdslagen.

Föreskriftsbestämmelser om bekämpning av insektshärjning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om utformningen av föreskriftsbestämmelser om bekämpning av insektshärjning.

Jämför reservation 1 (SD).

Motionen

I kommittémotion 2021/22:4508 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) lämnas förslag till hur föreskriftsbestämmelser i fråga om bekämpning av insektshärjning i skog ska utformas. Enligt motionens yrkande 1 ska bemyndigandet i 29 § skogsvårdslagen som ger regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer rätt att meddela föreskrifter om åtgärder mot insektshärjning och yngelhärdar inte flyttas över till den nya växtskyddslagen. Motionärerna bedömer att det är olämpligt att flytta ansvar över skogsskydd från Skogsstyrelsen till andra myndigheter, liksom att flytta bemyndiganden om insektshärjning till någon annan lag än skogsvårdslagen.

Enligt samma motion yrkande 2 bör bemyndigandet om bekämpning av insektshärjning och yngelhärdar som berör skog och virke utvidgas till att även omfatta andra växtskadegörare än insekter, vilka kan leda till skador som sprids i landets skogar.

Därutöver föreslås det i motionens yrkande 3 att Skogsstyrelsen bör ges en starkare roll genom att skötsel direktiven för skyddade skogsområden ändras så att begränsning av skadegörare som kan spridas till kringliggande skogar alltid ska kunna begäras av Skogsstyrelsen. Motionärerna bedömer att detta är i linje med riksdagens nyligen beslutade tillkännagivande till regeringen i fråga om dels statens ansvar att vidta åtgärder, dels kompensation till enskilda skogsägare vid angrepp av granbarkborren i skyddade områden.

Propositionen

Som redovisas ovan föreslår regeringen att det i den nya växtskyddslagen ska införas ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter för att begränsa förekomsten av andra växtskadegörare än karantänskadegörare och potentiella karantänskadegörare som kan medföra oacceptabla ekonomiska, miljömässiga eller sociala konsekvenser genom angrepp på träslag som används i virkesproduktion. Detta innebär att det nuvarande bemyndigandet i 29 § skogsvårdslagen flyttas till den nya lagen. Som en följd av detta bör 29 § skogsvårdslagen upphävas.

Som skäl till sitt förslag anför regeringen följande: Nationella bestämmelser om bekämpning av skadegörare som inte kan regleras som karantänskade-

görare finns i dag i skogsvårdslagen. Bestämmelsen i 29 § första stycket skogsvårdslagen tar enligt förarbetena sikte på insektsskador på skog. När lagen infördes var bedömningen att de allvarligaste skadorna orsakas av barkborrar som trivs i områden med mycket granskog och tallskog, särskilt där det bedrivs skogsbruk (prop. 1978/79:110 s. 56).

Regeringen redovisar att angrepp av barkborrar även i dag är ett problem som kan medföra allvarliga skador på skog. Även andra insekter som inte effektivt kan utrotas eller inneslutas skulle kunna vara skadliga för skogen. Regeringen bedömer således att det också i fortsättningen kommer att finnas behov av att vidta åtgärder för att minska förekomsten av barkborrar eller andra insekter som inte kan regleras som karantänkadegörare för att begränsa de ekonomiska, miljömässiga eller sociala konsekvenserna av sådana angrepp.

Växtskyddsförordningen begränsar utrymmet för nationella bestämmelser om skyddsåtgärder mot skadegörare. De materiella bestämmelserna i förordningen gäller dock enbart karantänkadegörare och reglerade EU-icke-karantänkadegörare. Förordningen innehåller således inte några regler om skyddsåtgärder mot skadegörare som har för stor spridning och som sprids huvudsakligen på annat sätt än genom växter, trots att sådana skadegörare kan orsaka allvarlig skada. Den omständigheten att unionen inte har ställt krav på skyddsåtgärder mot sådana skadegörare, trots att de omfattas av förordningens definition av skadegörare, innebär enligt regeringen att det finns ett utrymme för medlemsstaterna att anta nationella bestämmelser.

Det är möjligt att tänka sig olika alternativ när det gäller i vilken lag en nationell reglering till skydd för virkesproduktion bör placeras. De nuvarande bestämmelserna om insekthärjning finns som nämns ovan i skogsvårdslagen. Lagen riktar sig till skogsägare och andra som är verksamma inom skogsbrukssektorn. Om den nuvarande regleringen av insekthärjningar utvidgas till att omfatta andra växtmiljöer än skog skulle lagen i den delen även gälla aktörer utanför skogssektorn, t.ex. de som är ansvariga för parker eller trädgårdar. En sådan lösning skulle vara främmande för lagens systematik och kräva en översyn bl.a. av lagens bestämmelser om tillsyn.

En annan möjlighet är att ha nationella bestämmelser till skydd för virkesproduktion både i skogsvårdslagen och i den nya växtskyddslagen. En sådan uppdelning skulle innebära att bemyndigandet i 29 § skogsvårdslagen utvidgas till att avse åtgärder som utförs inte bara av skogsägare utan även av andra som är verksamma i skogsbrukssektorn och som omfattas av lagens tillämpningsområde, dvs. den som i samband med avverkning eller lagring har rätt att förfoga över skog eller virke. Motsvarande bemyndigande i den nya växtskyddslagen skulle med denna lösning begränsas till att avse en rätt att meddela sådana föreskrifter i andra fall än som avses i 29 § skogsvårdslagen.

Ytterligare en möjlighet är att placera bestämmelser till skydd för virkesproduktion i sin helhet i den nya växtskyddslagen. Den lagen föreslås inte vara begränsad till en viss växtmiljö eller vissa aktörer. Den föreslås vidare gälla för alla karantänkadegörare och reglerade EU-icke-karantänkadegörare, dvs. även sådana växtskadegörare som kan skada skog. Därigenom kommer den

också att omfatta skogsägare och andra som är verksamma i skogsbruksproduktion. I promemorian bedömdes det sistnämnda alternativet vara den lämpligaste lösningen.

Regeringen redovisar att några remissinstanser, däribland Lantbrukarnas riksförbund (LRF) och Skogsstyrelsen, avstyrker förslaget om att bemyndigandet om insektshärjning i skogsvårdslagen ska flyttas till den nya växtskyddslagen. Förslaget avstyrks med motiveringen att unik expertkompetens och samordningsförmåga hos Skogsstyrelsen riskerar att förloras samt att det ur användarperspektiv innebär en försämring. Regeringen gör bedömningen att Skogsstyrelsen även i fortsättningen bör vara den myndighet som får meddela föreskrifter om vilka åtgärder som ska vidtas i skogsmiljö mot de aktuella skadegörarna och som bör ansvara för kontroller i skogsmiljö av de aktuella bestämmelserna. Regeringen anser därmed att det saknas fog för farhågan att Skogsstyrelsen riskerar att förlora sin kompetens på området.

Regeringen gör vidare bedömningen att Skogsstyrelsen bör ha uppgiften att samordna övriga myndigheter och lämna råd och hjälp i denna verksamhet när det gäller de nationella föreskrifter och beslut som gäller de aktuella skadegörarna. Förslaget bedöms därmed inte innebära en försämring när det gäller Skogsstyrelsens samordningsförmåga eller skogsbrukets användarperspektiv.

Regeringen, som ser fördelar med ett samlat växtskyddsregelverk som inkluderar alla de som berörs av reglerna, delar därmed den bedömning som görs i promemorian att den lämpligaste lösningen är att regleringen finns i växtskyddslagen.

Propositionen tar även upp dels statens ansvar att vidta åtgärder, dels kompensation till enskilda skogsägare vid angrepp av granbarkborren i skyddade områden och om detta anförs följande: Regeringen föreslår att det införs ett statligt ersättningssystem till drabbade vid bekämpning av karantänskadegörare. Ett sådant system kan förväntas bidra till kostnadseffektivt bekämpningsarbete, utöver lagstadgade krav om anmälningsskyldighet och bekämpning, i en sådan omfattning att samhällets totala kostnader för bekämpning skulle bli lägre. Ersättning bör lämnas oavsett om syftet med bekämpningsåtgärderna är utrotning eller inneslutning eftersom tidig anmälan av en förekomst och samarbete i en bekämpningssituation är av stor vikt i båda fallen, och alla karantänskadegörare bör omfattas.

I fråga om bekämpning av nationellt reglerade växtskadegörare, såsom granbarkborre, där målsättningen inte är att förhindra förekomst utan i stället minskad förekomst av en viss skadegörare anser regeringen att ersättning inte bör vara ett offentligt åtagande. Eftersom utrotning eller inneslutning av skadegöraren inte kan uppnås och målsättningen endast är minskad förekomst av skadegöraren bör de bekämpningsåtgärder som krävs inte vara så ingripande som de som krävs i fråga om karantänskadegörare, anför regeringen.

LRF anser att frågan om ersättning till skogsägare vid granbarkborreangrepp från skyddade områden, t.ex. naturreservat, bör utredas. Regeringen bedömer att fortsatt information och rådgivning till skogsägarna är avgörande, liksom myndigheternas stöd i arbetet med att snabbt lokalisera angrepp av

granbarkborre. Staten har ett ansvar för åtgärder för att minska spridningen av granbarkborrar från skyddade områden och arbetar aktivt med frågan.

Regeringen tillägger att det emellertid är viktigt att komma ihåg att i de delar av landet som har stora skador av angrepp av granbarkborre är det bara en liten del av granskogen som finns i skyddade områden. Naturvårdsverket utarbetade 2021 på regeringens uppdrag en ny vägledning om vilka åtgärder som länsstyrelserna bör vidta vid omfattande angrepp av granbarkborre i skyddade områden. Det finns ett samarbete mellan länsstyrelserna, Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket när det gäller angrepp av granbarkborre i skyddade skogar. Vilka åtgärder som kan genomföras i skyddade områden beror på vilka regler som gäller i varje enskilt område och måste bedömas i varje enskilt fall.

Regeringen framhåller att den har lämnat flera uppdrag till myndigheter som gäller åtgärder mot granbarkborre. Regeringen har tillfört Skogsstyrelsen 30 miljoner kronor för hanteringen av skogsskador och för att stödja arbetet med att bekämpa granbarkborre för åren 2020–2022. Dessutom har regeringen tilldelat Skogsstyrelsen ytterligare 30 miljoner kronor fr.o.m. 2021 för att förebygga, övervaka och bekämpa skogsskador. Därutöver har regeringen tilldelat Sveriges lantbruksuniversitet 30 miljoner kronor fr.o.m. 2021 för inrättande av ett nationellt skogsskadecentrum.

Mot bakgrund av bl.a. de åtgärder som redan vidtas bedömer regeringen att det för närvarande inte är aktuellt att utreda om ersättning bör lämnas vid angrepp av granbarkborre från skyddade områden.

Kompletterande uppgifter

Skogsstyrelsen skyddar skog i två former: biotopskydd och naturvårdsavtal. Det finns i dagsläget drygt 14 000 sådana områden i Sverige som sammanlagt uppgår till ca 72 000 hektar.

I formellt skyddade områden finns särskilda bestämmelser som styr vilka åtgärder som får vidtas i samband med t.ex. insektshärjningar. Oftast är dessa områden frikopplade från de nuvarande kraven enligt 29 § skogsvårdslagen om bekämpning av insektshärjning. Varje naturreservat har t.ex. särskilda föreskrifter som beskriver vad som inte är tillåtet i området och en skötselplan som beskriver hur syftet med reservatet ska uppnås. I vissa naturreservat kan gran förekomma som en rest från tidigare produktionsskog, och då kan det vara förenligt med skötselplanen att avverka gran helt eller delvis för att ge plats för andra trädslag. I andra områden är förekomsten av gran eller död granved en förutsättning för att bevara de naturvärden som skyddet av området avser.

Enligt Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket kan angreppen av granbarkborre i skyddade områden innebära att den lokalt sprider sig från formellt skyddade skogar till omgivande brukade skogar. För en enskild skogsägare kan det innebära problem, men på landskapsnivå anser myndigheterna att problemet är begränsat eftersom den formellt skyddade granskogen omfattar

en mycket liten del av den äldre granskogen. Om ett angrepp riskerar att sprida sig från ett naturreservat kan man som skogsägare vända sig till länsstyrelsen eller kommunen. Myndigheten tar sedan ställning till eventuella åtgärder beroende på syftet med reservatet och aktuella skötselöreskrifter. Rör det sig om ett biotopskyddsområde kan skogsägare i stället kontakta Skogsstyrelsen.

I maj 2019 tog Naturvårdsverket fram en särskild vägledning till länsstyrelserna för hantering av granbarkborreangrepp i och kring naturreservat och nationalparker (NV-03515-19). Enligt vägledningen ska länsstyrelsen skaffa sig god kunskap om i vilka skyddade områden det kan vara tillåtet att avverka gran som en skyddsåtgärd mot angrepp av granbarkborren. Länsstyrelsen ska dessutom föra dialog med de markägare som har skog i nära anslutning till skyddade områden med större mängder granbarkborre. Om skadorna riskerar att bli betydande kan länsstyrelsen överväga att genomföra åtgärder som att t.ex. avverka och barka granar. Vindfällda granar kan även behöva rotkapas och barkas. Länsstyrelsen måste emellertid bedöma från fall till fall om åtgärderna är förenliga med de skötselöreskrifter som finns för det skyddade området.

Regeringen gav i regleringsbrevet för Naturvårdsverket 2020 myndigheten i uppdrag att ta fram en vägledning för länsstyrelsernas insatser för att minska spridning av granbarkborren från skyddade områden såsom nationalparker och naturreservat. Enligt regeringen borde vägledningen bl.a. innehålla förebyggande arbete och kapacitetsuppbyggnad för att stoppa spridningen av granbarkborren.

Som ett led i regeringsuppdraget beslutade Naturvårdsverket i oktober 2020 om en ny vägledning till länsstyrelserna om hantering av storskaliga angrepp av granbarkborre i och kring naturreservat och nationalparker. Vägledningen kompletterar och uppdaterar den tidigare vägledningen till länsstyrelserna och andra förvaltare av skyddade områden.

De uppdateringar som har gjorts handlar om

- utformning av föreskrifter inklusive exempel
- beslut om dispenser och undantag i flera områden samtidigt
- förtydligande av handlingsutrymmet för att minska spridningen.

I sitt svar på skriftlig fråga 2020/21:3095 Bekämpning av granbarkborren i reservat framförde miljö- och klimatminister Per Bolund den 16 juni 2021 bl.a. följande:

Regeringen bedömer att fortsatt information och rådgivning till skogsägarna är avgörande, liksom myndigheternas stöd i arbetet med att snabbt lokalisera angrepp. Staten ansvarar för åtgärder för att minska spridningen av granbarkborrar från skyddade områden och arbetar aktivt med frågan. Det är emellertid viktigt att komma ihåg att i de delar av landet som har stora skador av angrepp från granbarkborre, är det bara en ytterst liten del av granskogen som finns i skyddade områden. Analyser från Götaland visar att 97 procent av granskogen där granbarkborrar kan finnas ligger utanför naturreservat och andra skyddade områden. I Svealand är motsvarande andel 90 procent.

Regeringen har en hög ambition när det gäller det fortgående arbetet med att bekämpa spridning av granbarkborre och begränsa skador orsakade av angrepp i skogar runt om i Sverige. Regeringen har två år i följd gett ett antal myndigheter uppdrag som tillsammans ska leda till att spridningen av granbarkborrar begränsas. Som ett led i det arbetet uppdaterade Naturvårdsverket sin vägledning till länsstyrelserna om vilka åtgärder som bör vidtas vid omfattande angrepp av granbarkborre i skyddade områden. När det gäller naturreservat ska hänsyn tas till de naturvärden som reservatet är tänkt att bevara så att naturvärdena inte påverkas på ett negativt sätt när åtgärder genomförs.

Beredskap för att hantera skadehändelser på kort sikt och anpassningar i skogsbruket för att förebygga skador på lång sikt är viktigt. Regeringen har tillfört Skogsstyrelsen 60 miljoner kronor för att förebygga, övervaka och bekämpa skogsskador. Sveriges lantbruksuniversitet har fått 30 miljoner kronor från och med 2021 för inrättande av ett nationellt skogsskadecentrum och för riskvärdering av skogsskadegörare.

Mot bakgrund av den mycket svåra skadebild som finns i delar av landet är det synnerligen viktigt att alla inblandade parter samverkar och gör sitt yttersta för att begränsa utbrotten. Det gäller såväl privata som offentliga skogsägare, länsstyrelser, kommuner, Skogsstyrelsen, Naturvårdsverket och övriga berörda myndigheter.

Jag avser mot denna bakgrund inte att ta några initiativ för att skärpa skötselkraven på skogsreservaten.

I länsstyrelsernas regleringsbrev för 2020 fick länsstyrelserna i uppdrag att redovisa vilka åtgärder de vidtagit för att minska spridning av granbarkborren från skyddade områden i de län som drabbats av utbrott. Uppdraget redovisades i december 2020. En stor del av åtgärdsarbetet har bestått av ett förebyggande arbete eller riktade insatser för att hantera ett pågående angrepp. Stora insatser har lagts på inventering där länsstyrelsen har använt sig av bl.a. drönare, hundar och helikopter för att kartlägga omfattningen av angreppen.

Enligt information från Naturvårdsverket har arbetet tagit vid med att analysera och förbereda lämpliga handlingsalternativ. Det handlar om användning av feromonfällor eller fångstvirke, om att genomföra barkning av vindfällan eller stående angripna granar samt om att avverka granbestånd eller gallra bort gran som en restaureringsåtgärd med den kompletterande avsikten att förebygga angrepp av granbarkborre (inom ramen för vad som tillåts enligt de föreskrifter som gäller i respektive naturreservat). En annan prioriterad del i arbetet är dialog och samverkan med berörda ägare av mark som gränsar till naturreservat.

När det gäller möjligheten att få ersättning för granbarkborreskadade skogar nära skyddade områden har Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen utrett frågan och bedömt att det saknas lagstöd för myndigheterna att betala ut ersättning, att en ersättning kan falla under statsstödsreglerna och att den i så fall behöver godkännas av EU för att vara tillåten. Dessa myndigheter har även bedömt att rimliga orsakssamband är svåra att fastställa, särskilt vid stora populationer av granbarkborre och när träden är torkstressade.

I proposition 2021/22:58 Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och ökade incitament för naturvärden i skogen med frivillighet som grund lämnar

regeringen förslag och bedömningar i fråga om vissa åtgärder för att i ökad utsträckning kunna ta tillvara skogens potential för ekonomi, klimat och miljö.

I sin beredning av propositionen (bet. 2021/22: MJU18 s. 201 f.) föreslog utskottet ett tillkännagivande till regeringen om att den ska vidta ytterligare åtgärder för att bekämpa granbarkborren i skyddade områden, tydliggöra att det är statens ansvar att vidta dessa åtgärder samt se över om och hur enskilda skogsägare ska kunna kompenseras vid angrepp av granbarkborre från skyddade områden. Utskottet anförde följande:

Utskottet har förståelse för att angreppen av granbarkborren i skyddade områden kan innebära problem för en enskild skogsägare i samband med att granbarkborren lokalt sprider sig från formellt skyddade skogar till omgivande brukade skogar. Utskottet vill i sammanhanget understryka vikten av att Skogsstyrelsen, Naturvårdsverket, berörda länsstyrelser, kommunerna och andra offentliga skogsägare i förekommande fall samarbetar aktivt med skogsägare och säkerställer att förebyggande åtgärder vidtas för att motverka spridning av granbarkborren från naturskyddade områden.

Utskottet noterar regeringens ambition att bekämpa spridningen av granbarkborren och begränsa skadorna av dess angrepp. Enligt utskottets mening är det angeläget att ytterligare åtgärder vidtas inom skyddade områden och att det tydliggörs att det är statens ansvar att vidta åtgärder för att hantera och minska spridningen av granbarkborren i skyddade områden. Om inte ytterligare åtgärder vidtas befarar utskottet att det kommer att leda till kraftigt minskad mängd kvalitetsråvara. Det svenska skogsbruket kan komma att äventyras på lång sikt, vilket i förlängningen innebär negativa konsekvenser för klimatet och omställningen till den cirkulära bioekonomin.

Vidare noterar utskottet att myndigheterna har utrett frågan om möjligheten att få ersättning för granbarkborreskadade skogar nära skyddade områden och bedömt att det inte är möjligt med nuvarande lagstiftning. I lagrådsremissen för en ny växtskyddslag har regeringen bedömt att det inte är aktuellt att utreda frågan bl.a. mot bakgrund av de åtgärder som vidtas. Enligt utskottets mening bör regeringen se över om och hur enskilda skogsägare som drabbats av granbarkborreangrepp på grund av bristande skadedjursbekämpning i angränsande skyddade naturområden ska kunna kompenseras för detta.

Det som utskottet anført ovan bör riksdagen tillkänna för regeringen.

Kammaren biföll utskottets förslag i denna del (prop. 2021/22:58, bet. 2021/22: MJU18, rskr. 2021/22:206–207).

Utskottets ställningstagande

Regeringen föreslår att det i den nya växtskyddslagen införs ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter för att begränsa förekomsten av andra växtskadegörare än karantänskadegörare och potentiella karantänskadegörare som kan medföra oacceptabla ekonomiska, miljömässiga eller sociala konsekvenser genom angrepp på träslag som används i virkesproduktion. Detta innebär att det nuvarande bemyndigandet i 29 § skogsvårdslagen flyttas till den nya växtskyddslagen.

Utskottet konstaterar att regeringen i arbetet med att ta fram lagförslaget noga har övervägt olika alternativ när det gäller i vilken lagstiftning som nationella bestämmelser till skydd för virkesproduktion ska placeras. Regeringen framhåller att det finns ett mervärde i ett samlat växtskyddsregelverk som inkluderar alla de som berörs av reglerna, och utskottet ansluter sig till denna bedömning.

Utskottet konstaterar också att regeringen mycket tydligt framhåller att Skogsstyrelsen även i fortsättningen bör vara den myndighet som får meddela föreskrifter om vilka åtgärder som ska vidtas i skogsmiljö mot de aktuella skadegörarna och som bör ansvara för kontroller i skogsmiljö av de aktuella bestämmelserna. Utskottet anser därmed att det saknas fog för den farhåga som motionärerna ger uttryck för, nämligen att Skogsstyrelsen riskerar att förlora sin kompetens på området.

Utskottet tar även fasta vid det som regeringen redovisar i fråga om att Skogsstyrelsen bör ha uppgiften att samordna övriga myndigheter och lämna råd och hjälp i denna verksamhet när det gäller de nationella föreskrifter och beslut som gäller de aktuella skadegörarna. Utskottet håller därför inte med om att förslaget skulle innebära en försämring när det gäller Skogsstyrelsens samordningsförmåga eller skogsbrukets användarperspektiv.

Med det ovan anförda avstyrker utskottet motion 2021/22:4508 (SD) yrkandena 1–3.

Avgifter för offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om utformningen av avgifter för offentlig kontroll enligt den nya växtskyddslagen.

Riksdagen avslår motionsyrkanden om Kemikalieinspektionens avgifter för tillsyn och prövning.

Jämför reservation 2 (S, V, MP) och 3 (SD).

Motionerna

Utformningen av avgifter för offentlig kontroll enligt den nya växtskyddslagen

Enligt kommittémotion 2021/22:4575 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) bör avgifter för offentlig kontroll med anledning av den nya växtskyddslagen utformas på ett sådant sätt att de inte hämmar svenska företags konkurrenskraft. Motionärerna framhåller att principen om att avgifterna ska återspegla de faktiska kostnader för kontrollen bör gälla även för de avgifter som tas ut till följd av den nya växtskyddslagen. Avgifterna bör utformas på ett sätt som inte hämmar svenska företags konkurrenskraft och regeringen bör särskilt ta

hänsyn till skillnader mellan olika medlemsstaters uttag av avgifter så att Sverige inte skiljer ut sig genom relativt högre avgifter.

Kemikalieinspektionens avgifter för tillsyn och prövning

Enligt kommittémotion 2021/22:2482 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD) yrkande 5 bör regeringen se över regelverket för kemikalielagstiftningen så att inte små företag missgynnas i avgiftsfördelningen. Enligt yrkande 13 i samma motion bör regeringen kontinuerligt sträva efter att dämpa kostnaderna för handläggning av ansökningar som rör kemikalier för svenska företag, i synnerhet små företag.

Enligt yrkande 12 i samma motion ska regeringen även förenkla handläggningen av ansökningar som rör nya kemikalier. Motionärerna framhåller att Kemikalieinspektionens handläggningstider har varit ett problem. Åtgärder har vidtagits och bör fortgå så att handläggningen av nya kemikalieansökningar förenklas ytterligare, till förmån för olika intressen i samhället.

Propositionen

Utformningen av avgifter för offentlig kontroll enligt den nya växtskyddslagen

Regeringen bedömer att offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet bör avgiftsfinansieras om det inte finns skäl som talar emot sådan finansiering.

Regeringen föreslår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om avgifter för offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet.

Som skäl för sin bedömning och förslag anför regeringen följande. Enligt 8 a § i den nuvarande växtskyddslagen får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om avgifter för handläggning av frågor om tillstånd, omhändertagande av gods eller för kontroll, inspektion eller därmed sammanhängande eller jämförlig åtgärd som regleras i lagen. I förordningen om växtskydd m.m. ges Jordbruksverket bemyndigande att meddela sådana föreskrifter. Intäkterna från avgifterna disponeras av myndigheten. Med stöd av bemyndigandet i lagen föreskrivs vidare i förordningen att en växtskyddsavgift ska tas ut vid införsel från ett tredjeland.

I den nya kontrollförordningen finns det bestämmelser om finansiering av offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet. Medlemsstaterna ska säkerställa att tillräckliga finansiella resurser finns tillgängliga för att tillhandahålla personal och andra resurser som de behöriga myndigheterna behöver för att genomföra såväl offentlig kontroll som annan offentlig verksamhet (artikel 78). Medlemsstaterna har i stor utsträckning möjlighet att välja om kontrollerna och verksamheten ska finansieras med avgifter eller offentliga medel. Det är dock obligatoriskt att ta ut avgifter för offentlig kontroll i vissa fall (artikel 79).

De behöriga myndigheterna ska därutöver ta ut avgifter för att täcka kostnaderna för offentlig kontroll som ursprungligen inte var planerad och som blivit nödvändig efter att bristande efterlevnad konstaterats vid en kontroll av aktören och som genomförs för att bedöma omfattningen och konsekvenserna av denna bristande efterlevnad eller för att kontrollera att korrigerande åtgärder har vidtagits. I de fall det är obligatoriskt att ta ut en avgift anges i förordningen vilka kostnader som avgifterna ska täcka och hur de ska beräknas (artiklarna 81 och 82).

Medlemsstaterna får ta ut andra avgifter än de som är obligatoriska för att täcka kostnaderna för offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet (artikel 80). En avgift för offentlig kontroll eller för annan offentlig verksamhet som utförs på grund av ett klagomål ska tas ut endast om kontrollen leder till att den bristande efterlevnaden bekräftas (artikel 83). Medlemsstaterna ska säkerställa stor öppenhet när det gäller bl.a. metod och uppgifter som använts för att fastställa avgifter samt storleken på avgifter (artikel 85). Bestämmelserna om avgifter i den nya kontrollförordningen är tillämpliga även vid delegering av uppgifter i den offentliga kontrollen och annan offentlig verksamhet till organ eller fysiska personer (artikel 78.2).

Kostnader för offentlig kontroll som utförs enligt den nuvarande växtskyddslagen finansieras huvudsakligen genom avgifter. Det gäller t.ex. nästan all kontroll som görs vid införsel av växter och växtprodukter från ett tredjeland, kontroll som görs inför utfärdande av sundhetscertifikat vid export, kontroll av företag som producerar växter som ska vara försedda med växtpass samt uppföljande kontroller med anledning av tidigare brister. Viss offentlig kontroll, t.ex. kontroll av träemballage som används i sändningar med alla slags varor från ett tredjeland, finansieras dock av anslag i statsbudgeten. Vidare finansieras den tillsyn som utförs enligt den gällande skogsvårdslagen när det gäller bestämmelser om insektshärjning av anslag i statsbudgeten.

Regeringen anser att offentlig kontroll även fortsättningsvis i huvudsak bör finansieras med avgifter. Utgångspunkten bör vara att den som ger anledning till kontrollen ska betala kontrollkostnaden.

Viss offentlig kontroll är emellertid lämpligare att finansiera via statliga anslag än med avgifter. Anslagsfinansiering kan t.ex. vara aktuell då det är svårt att identifiera vem som orsakar kontrollkostnaden, när en avgift som tas ut av dem som kontrolleras skulle bli orättvis eftersom kontrollerna fördelas ojämnt i kontrollpopulationen eller det skulle innebära orimligt stora administrativa kostnader för myndigheten att ta ut avgifter. Det kan också finnas skäl att använda anslagsfinansiering om det finns risk för att ett avgiftssystem skulle påverka inriktningen på den offentliga kontrollen, t.ex. kontrollurval, på ett sätt som inte är önskvärt.

Annan offentlig verksamhet som en myndighet utför enligt växtskyddslagen finansieras i dag delvis med avgifter, delvis med anslag. Avgiftsfinansiering används för att finansiera handläggning av olika tillstånd, t.ex. tillstånd att förse växter med växtpass och tillstånd att märka träemballage i enlighet

med den internationella standarden ISPM 15, registerhållning samt inventeringar av förekomst av vissa potatisskadegörare. För andra inventeringar används anslagsfinansiering. Anslagsfinansiering används också för t.ex. beredningsplanering och myndighetens arbete med att utforma bekämpningsåtgärder.

Regeringen anser att annan offentlig verksamhet, liksom offentlig kontroll, bör avgiftsfinansieras om det inte finns skäl som talar emot det. Resonemanget ovan om när anslagsfinansiering kan vara lämplig för offentlig kontroll gäller även för annan offentlig verksamhet.

Som redovisas ovan föreslår regeringen att den nya växtskyddslagen bör innehålla ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om avgifter för offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet. Bemyndigandet bör omfatta föreskrifter om skyldighet för kontrollorgan och organ med delegerade uppgifter, fysiska personer och fristående officiella växtskyddsinspektörer att ta ut avgifter för såväl offentlig kontroll som annan offentlig verksamhet.

Bestämmelserna i den nya kontrollförfordningen om finansiering av offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet kan behöva kompletteras med mer detaljerade bestämmelser. Sådana bestämmelser kan t.ex. gälla i vilken utsträckning andra avgifter än de obligatoriska ska tas ut samt vilka typer av kostnader som kan ligga till grund för beräkningen av de avgifter som ska tas ut av aktörerna.

Principen om full kostnadstäckning ska vara en utgångspunkt när avgifterna tas ut. Detta innebär att samtliga direkta kostnader och en rättvisande andel av de indirekta kostnaderna för den offentliga kontrollen ska täckas av avgifterna. En indirekt kostnad kan t.ex. vara utveckling och drift av it-system och lokaler som krävs för offentlig kontroll eller annan offentlig verksamhet. Avgiftskonstruktionen bör upplevas som rimligen rättvis av betalarna. Den bör inte ge incitament till icke önskvärda beteenden hos vare sig hos kontrollmyndigheten eller kontrollobjekten.

Vidare bör konstruktionen innebära låga administrationskostnader samt vara lättbegriplig och förutsebar för betalare. Avgifter bör tas ut på det sätt som är lämpligt utifrån förutsättningarna, t.ex. engångsavgifter eller årsavgifter. Regeringen anser att principerna för avgiftssättningen bör vara desamma oavsett om de aktuella avgifterna tas ut av statliga förvaltningsmyndigheter eller av organ med delegerade uppgifter eller fysiska personer som delegerats uppgifter. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bör därför kunna meddela föreskrifter om beräkningen av de avgifter som tas ut av organ med delegerade uppgifter, fysiska personer som delegerats vissa uppgifter och fristående officiella växtskyddsinspektörer. Sådana föreskrifter rymms inom det föreslagna bemyndigandet att meddela föreskrifter om avgifter.

Kompletterande uppgifter

Kemikalieinspektionens avgifter för tillsyn och prövning

Kemikalieinspektionens avgifter för tillsyn och prövning regleras i dels förordningen (2013:63) om bekämpningsmedelsavgifter, dels förordningen (1998:940) om avgifter för tillsyn och prövning enligt miljöbalken. Kemikalieinspektionens befogenhet att ta ut avgifter genom dessa förordningsbestämmelser har meddelats med stöd av ett bemyndigande i 27 kap. 1 § miljöbalken.

Avgifter för allmänkemikalier (nedan kemikalieavgiften) regleras i 6 kap. 5 § i förordningen om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken och är den avgift som företag som anmäler kemiska produkter till produktregistret¹ betalar. Kemikalieavgiften ska betalas årligen och består av två typer av avgifter enligt följande:

- registeravgift med 600 kronor för varje anmälningspliktig produkt eller organism, dock högst 70 000 kronor per år
- mängdavgift med 12 kronor per ton anmälningspliktiga produkter och organismer, dock högst 70 000 kronor per år.

Om den sammanlagda volymen av de anmälningspliktiga produkterna är mindre än ett ton per år ska kemikalieavgiften inte betalas. Avgiften ska betalas i efterskott baserat på den årliga redovisningen av antalet produkter och mängder.

Cirka 2 500 företag var registrerade i produktregistret 2021. Av dessa betalar drygt 1 900 företag avgifter medan 550 företag har registrerade produkter men är avgiftsbefriade. Företagen som betalar kemikalieavgift återfinns inom olika branscher och varierar i storlek.

Kemikalieavgiften finansierar marknadskontroll och annan tillsyn, direkt stöd till företag samt registerhållning. Tillsynen omfattar även det tillsynsarbete som förutsätts inom EU för en likvärdig och effektiv tillsyn. Avgiften är samordnad med avgiften för bekämpningsmedel.

Bekämpningsmedelsavgifter består av ansökningsavgifter och årsavgifter och regleras i förordningen om bekämpningsmedelsavgifter. Ansökningsavgifterna för prövning av bekämpningsmedel är differentierade och beror av vilken typ av ansökan som prövas. Årsavgiften är baserad på en procentandel av försäljningsvärdet av medlet och beräknas på försäljningen under kalenderåret före det år som avgiften avser. Årsavgiften ska betalas med lägst 2 000 kronor och högst 400 000 kronor. Avgifterna finansierar myndighetens prövning av ansökningar och tillsyn över efterlevnaden av gällande regler.

Avgiftskollektivet i denna del består av de företag som är innehavare av eller ansöker om produktgodkännanden för bekämpningsmedel. Det finns två

¹ I produktregistret lagrar Kemikalieinspektionen information om kemiska produkter och biotekniska organismer som tillverkas i eller förs in till Sverige och om hur de används. Exempel på sådan information är produkternas användningsområde, funktion, sammansättning, produktionsvolym och hälso- och miljöfarlighetsklassificering.

typer av bekämpningsmedel: växtskyddsmedel och biocidprodukter. Därmed finns det även två olika grupper inom avgiftskollektivet: växtskyddsmedelsföretag och biocidproduktföretag.

Kemikalieinspektionen har länge haft problem med ett ackumulerat överskott för avgiftsfinansierad verksamhet kopplat till kemikalieavgiften och ett ackumulerat underskott för avgiftsfinansierad verksamhet kopplat till bekämpningsmedelsavgifter. Till följd av den finansiella obalansen har myndigheten haft i uppdrag att se över avgifterna för bekämpningsmedel och allmänkemikalier och lämna förslag på nya avgifter samt på hur över- och underskotten som ackumulerats över tid kan reduceras till noll. Myndigheten ska vid utformningen av förslagen beakta Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/1020 om marknadskontroll och överensstämmelse för produkter och om ändring av direktiv 2004/42/EG och förordningarna (EG) nr 765/2008 och (EU) nr 305/2011. Förslagen ska utformas mot bakgrund av att avgifterna ska vara förutsägbara och transparenta för företagen. Vid utformning av förslag till avgifter för växtskyddsmedel för s.k. mindre användningsområden behöver särskild hänsyn tas till konkurrenskraften i enlighet med regeringens livsmedelsstrategi och behovet av en god tillgång till växtskyddsmedel. I de fall full kostnadstäckning inte är motiverat ska myndigheten föreslå en lämplig nivå på hur stor kostnadstäckningen bör vara och skälen för detta. Uppdraget ska genomföras i samarbete med Jordbruksverket och Livsmedelsverket.

Uppdraget slutredovisades den 28 februari 2022 (rapport 1/22). När det gäller allmänkemikalier föreslår Kemikalieinspektionen att regeringen fattar beslut om att

- justera ned det ackumulerade överskottet med 20 miljoner kronor i den kemikalieavgiftsfinansierade verksamheten vilket motsvarar att överskottet justeras från 73 miljoner kronor till 53 miljoner kronor baserat på bokslutet 2021
- justera kemikalieavgifterna, där förslaget innebär en sänkning av registeravgift med 200 kronor per produkt och en sänkning av mängdavgiften med 2 kronor per ton anmälningspliktig produkt, och det sammanlagda maxtaket föreslås sänkas från 140 000 till 130 000 kronor, dvs. en sänkning med 10 000 kronor.

De nya kemikalieavgifterna medför att alla företag får lägre avgifter och att alla företag i avgiftskollektivet gynnas. Myndigheten redovisar att små företag har relativt höga administrativa kostnader jämfört med större företag eftersom den administrativa tidsåtgången är densamma för alla företag, oavsett företagsstorlek. Därför kan det anses extra viktigt att de nya avgifterna särskilt gynnar små företag. Myndigheten framhåller att det är främst små företag som kommer att gynnas av de sänkta avgifterna eftersom majoriteten av företagen i avgiftskollektivet är små. Förslaget innebär även att andelen små företag som når maxtaken minskar jämfört med de nuvarande avgifterna. Myndigheten

avser att se över avgiftsnivåerna var tredje år för att säkerställa att avgiftsnivåerna möjliggör en reduktion av det ackumulerade överskottet.

När det gäller bekämpningsmedel föreslår Kemikalieinspektionen att regeringen fattar beslut om att

- nollställa det ackumulerade underskottet för den bekämpningsmedelsfinansierade verksamheten vilket motsvarade 108 miljoner kronor vid bokslutet 2021
- ändra det ekonomiska målet för den avgiftsfinansierade biocidverksamheten till att ”avgiftsintäkterna ska bidra till kostnaderna” under infasningstiden av EU:s biocidförordning
- acceptera fler ansökningar som utvärderande medlemsland för biocidprodukter för att bidra till genomförandet av EU:s biocidförordning
- justera ansökningsavgifter och årsavgifter för bekämpningsmedel
- subventionera ansökningsavgifter för vissa ärendetyper både för växtskyddsmedel och biocidprodukter.

Förslagen innebär att företag som betalar ansökningsavgifter och årsavgifter för växtskyddsmedel får lägre avgifter på totalen. Med förslaget kommer avgiftskollektivet som helhet inte längre att stå för kostnaden för de ärenden som föreslås att subventioneras av staten. Företag som betalar ansökningsavgifter och årsavgifter för biocidprodukter behöver inte heller fortsättningsvis bära hela kostnaden för myndighetens biocidverksamhet. Företagen får i stort sett oförändrade avgifter på totalen, med undantag för produkter där de flesta tilläggsavgifter kan bli aktuella på grund av att de innehåller särskilt farliga ämnen eller är särskilt omfattande.

Kemikalieinspektionen föreslår att de nya avgifterna för både allmänkemikalier och bekämpningsmedel träder i kraft under 2023. Myndighetens förslag bereds inom Regeringskansliet.

Som redovisas ovan har riksdagen tillkännagett för regeringen att den bör säkerställa effektiva och förutsägbara godkännandeprocesser för växtskyddsmedel (bet. 2016/17:MJU23 punkt 17, rskr. 2016/17:338). I budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 23) behandlade regeringen tillkännagivandet mot bakgrund av lämnade redovisningar av åtgärder, och ansåg det slutbehandlat. Regeringen redovisade bl.a. att ansvariga myndigheter tagit fram en handlingsplan för perioden 2020–2025. Utvecklingsarbetet har resulterat i att Kemikalieinspektionens handläggningstid för bedömning av växtskyddsmedel respektive biocidprodukter fortsätter att förkortas; under 2019 fattades i genomsnitt 95 procent av besluten i växtskyddsmedelsärenden och 93 procent för biocidproduktärenden inom de fastställda tidsfristerna.

Utskottets ställningstagande

Utformningen av avgifter för offentlig kontroll enligt den nya växtskyddslagen

De gröna näringarna i Sverige hämmas i dag inte bara av en omfattande regelbörda, utan även av ett antal avgifter. För att stärka de gröna näringarnas konkurrenskraft bör dessa kostnader minska. Att inte ytterligare påföra företag i de gröna näringarna kostnader är särskilt viktigt givet den omfattande kostnadsökning som drabbat många företag inom jord- och skogsbruket efter Rysslands invasion av Ukraina.

Utskottet menar därför att principen om att kontrollavgifter som tas ut ska återspegla de faktiska kostnaderna och bör gälla även för de avgifter som tas ut med anledning av den nya växtskyddslagen. Det bör finnas en tydlig och transparent koppling mellan avgiften och myndighetens arbetsinsats. Avgifterna bör utformas på ett sätt som inte hämmar svenska företags konkurrenskraft, och regeringen bör särskilt ta hänsyn till skillnader mellan olika medlemsstaters uttag av avgifter så att Sverige inte skiljer ut sig genom relativt högre avgifter. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen.

Därmed tillstyrker utskottet motion 2021/22:4575 (M).

Kemikalieinspektionens avgifter för tillsyn och prövning

Utskottet noterar att Kemikalieinspektionen nyligen sett över avgifterna för bekämpningsmedel och allmänkemikalier och presenterat förslag på nya avgifter samt på hur myndighetens finansiella obalans kan åtgärdas. Förslagen har utformats mot bakgrund av att avgifterna ska vara förutsägbara och transparenta för företagen, vilket utskottet ser mycket positivt på. Utskottet ser också positivt på att myndighetens förslag när det gäller allmänkemikalier innebär att alla företag i avgiftskollektivet gynnas, i synnerhet små företag.

Mot bakgrund av att frågan nyligen utretts och förslag lämnats till regeringen anser utskottet att det inte är motiverat för riksdagen att vidta någon åtgärd. Motion 2021/22:2482 (SD) yrkandena 5, 12 och 13 avstyrks.

Övriga frågor om bekämpningsmedel

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om tillståndsprövning av växtskyddsmedel, det ömsesidiga erkännandet av produktgodkännanden och godkännandeprocessen för glyfosat.

Riksdagen avslår motionsyrkanden om mål för användning och utfasning av växtskyddsmedel samt riskbedömning av biologiska bekämpningsmedel.

Jämför reservation 4 (S, V, L, MP), 5 (S, V, MP), 6 (V, MP), 7 (M, SD, KD), 8 (L) och 9 (SD) samt särskilt yttrande 1 (MP), 2 (MP), 3 (S), 4 (V) och 5 (MP).

Motionerna

Tillståndsprövning av växtskyddsmedel

Enligt kommittémotion 2021/22:3437 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 33 ska prövningen av ansökningar om tillstånd att sälja och använda växtskyddsmedel göras med utgångspunkt i det svenska jordbrukets konkurrenskraft. Myndigheternas tolkningar gör att produktion i Sverige försvaras, vilket i sin tur leder till att svenska producenter riskerar att konkurreras ut.

I motion 2021/22:2765 av Sten Bergheden (M) uppmanas regeringen att flytta ansvaret för att pröva ansökningar om tillstånd att sälja och använda växtskyddsmedel från Kemikalieinspektionen till Jordbruksverket. Enligt motionären skulle det kunna ge en samlad syn på lantbrukets behov av växtskyddsmedel.

Det ömsesidiga erkännandet av produktgodkännanden

Enligt kommittémotion 2021/22:3437 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 34 bör regeringen verka för att myndigheterna i större utsträckning använder sig av ömsesidigt erkännande av växtskyddsmedel och tar hänsyn till hur andra medlemsstater förhåller sig i syfte att skapa konkurrensneutrala förutsättningar för det svenska jordbruket.

Även i kommittémotion 2021/22:2482 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD) yrkande 14 framhålls vikten av att Sverige tillämpar ett ömsesidigt erkännande och accepterar andra medlemsstaters godkännandeprocesser. I sammanhanget måste svenska myndigheter tillhandahålla information om svenska förhållanden inom ramen för samrådsprocessen.

På liknande sätt föreslås det i kommittémotion 2021/22:3880 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 18 att regeringen verkar för att myndigheterna i större utsträckning använder sig av ömsesidigt erkännande av växtskyddsmedel. Hänsyn bör tas till hur andra medlemsstater förhåller sig till

växtskyddsmedel för att på så sätt skapa konkurrensneutrala förutsättningar inom det svenska jordbruket.

Godkännandeprocessen för glyfosat

Enligt kommittémotion 2021/22:2482 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD) yrkande 16 ska regeringen verka inom EU för att den nya godkännandeprocessen för glyfosat är faktabaserad och utgår från vetenskapliga kriterier. Motionärerna framhåller även i detta sammanhang att tillgången på lämpliga växtskyddsmedel är viktigt för att det svenska lantbruket ska kunna bibehållas och utvecklas.

Även enligt kommittémotion 2021/22:3437 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 35 ska regeringen verka på EU-nivå för att godkännande och användningen av växtskyddsmedel bygger på vetenskapliga kriterier. Den nya utvärderings- och godkännandeprocessen av glyfosat, som Kemikalieinspektionen deltar i, måste vara faktabaserad.

Enligt motion 2021/22:1823 av Annicka Engblom (M) behövs det ett undantag för användning av glyfosat för bekämpning av parkslide.

Mål för användning och utfasning av bekämpningsmedel

Enligt kommittémotion 2021/22:3437 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 32 ska regeringen verka för att EU inte sätter kvantitativa mål för användningen av växtskyddsmedel. Motionärerna menar att kraven på att minska användningen av växtskyddsmedel måste vara balanserade och ta hänsyn till skillnader mellan medlemsstaterna.

Enligt kommittémotion 2021/22:3279 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 44 bör Sverige anta en handlingsplan för att fasa ut användningen av skadliga kemiska bekämpningsmedel. Det krävs enligt motionärerna genomgripande förändringar för att komma bort från det kemikalieberoende som livsmedelsproduktionen nu lider av vilket förutsätter insatser för att utveckla och införa alternativ till kemisk bekämpning.

På liknande sätt föreslås det i kommittémotion 2021/22:3981 av Jakob Olofsgård m.fl. (L) yrkande 7 att regeringen ska vidta åtgärder för att begränsa användningen av växtskyddsmedel där det är möjligt. Motionärerna pekar på att avsaknad av växtskyddsmedel kan antas vara en bidragande orsak till en generellt högre biologisk mångfald.

Enligt kommittémotion 2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 39 bör regeringen utreda omfattningen av dispensgivningen för användning av kemiska bekämpningsmedel i närheten av vattenskyddsområden. Motionärerna anför att kemiska bekämpningsmedel hittas i en mycket stor andel av ytvattenprov, vilket inte bara utgör en hälsorisk för människor utan även kan rubba hela ekosystemen i vattendrag.

Riskbedömning av biologiska bekämpningsmedel

Det föreslås i kommittémotion 2021/22:2454 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 13 att regeringen tillsätter en utredning om hur bedömning av och tillståndsgivning för organismer för biologisk bekämpning fungerar. Motionärerna anför att det måste vidtas en hög försiktighetsnivå och göras goda riskbedömningar innan biologisk bekämpning godkänns.

Tidigare behandling och kompletterande uppgifter

Övergripande frågor om tillståndsprövning och regeltillämpning inklusive det ömsesidiga erkännandet av produktgodkännanden

Växtskyddsmedel är en typ av bekämpningsmedel som används för att skydda grödor mot skadegörare, sjukdomar eller konkurrerande växter i syfte att optimera livsmedelsproduktionen inom konventionellt eller ekologiskt jordbruk. Växtskyddsmedel används även för att upprätthålla kvaliteten på livsmedel under lagring eller för att hålla vissa områden i det skick som krävs för deras avsedda ändamål, t.ex. järnvägar. Växtskyddsmedel kan vara av kemiskt eller icke-kemiskt ursprung och resthalterna av dessa i livsmedel och foder kan vara skadliga för konsumenterna.

På grund av växtskyddsmedels potentiellt skadliga effekter på människors hälsa och miljön omfattas de av strikta regler i EU, främst förordning (EG) nr 1107/2009 (förordningen om växtskyddsmedel) och förordning (EG) nr 396/2005 (förordningen om bekämpningsmedelsrester). Syftet med förordningarna är att säkerställa en hög skyddsnivå för människors och djurs hälsa och för miljön, förbättra funktionen hos EU:s inre marknad, förbättra jordbruksproduktionen i EU och främja internationell handel.

Genomförandet av förordningarna är medlemsstaternas och kommissionens gemensamma ansvar. Medlemsstaterna spelar en viktig roll för den vetenskapliga bedömningen av verksamma ämnen och gränsvärden för bekämpningsmedelsrester där de har ett nära samarbete med Efsa. Kommissionen använder dessa bedömningar som underlag för att lägga fram förslag till beslut om godkännande, förnyat godkännande och gränsvärden för resthalter av verksamma ämnen. Den ständiga kommittén för växter, djur, livsmedel och foder röstar därefter om besluten innan de antas formellt av kommissionen. Ansvaret för bedömningarna av växtskyddsmedel och produktgodkännandet av dem ligger helt och hållet hos medlemsstaterna.

Verksamma ämnen som ingår i bekämpningsmedel utvärderas gemensamt inom EU och beslut om godkännande av verksamma ämnen tas på EU-nivå. Beslut om produktgodkännanden av bekämpningsmedel tas på nationell nivå, av respektive medlemslands behöriga myndighet. Produktprövningen görs vanligtvis i samarbete med myndigheter i andra medlemsländer. En viktig del av produktprövningen är att säkerställa att produktens tänkta användning inte medför risker för hälsa och miljö. För att minska riskerna vid en viss

användning av bekämpningsmedel är det möjligt att förena beslut om produktgodkännanden med olika typer av användningsvillkor.

Innan ett bekämpningsmedel får släppas ut på marknaden och användas måste ansvarig myndighet, för svenskt vidkommande Kemikalieinspektionen, först pröva riskerna med medlet. Grundtanken med tillståndsprövningen är att lagstiftaren, sökande företag och behöriga myndigheter säkerställer en hög skyddsnivå för både människors och djurs hälsa och för miljön genom att produktprövningen görs i enlighet med gällande lagkrav och vägledningar.

I Kemikalieinspektionens årsredovisning för 2021 redovisas att myndigheten ständigt arbetar för att vidareutveckla tydliga, tillämpbara och tillsynsbara villkor. För växtskyddsmedel har myndigheten en rådgivande grupp för villkor. Syftet med gruppens arbete är att förankra och förklara villkor och få synpunkter på förslag till nya villkor från branschen och användarna.

Kemikalieinspektionen framhåller vidare att det vid omprövningar tas hänsyn till nya krav i regelverken. I takt med ökad kunskap utvecklas kraven på säkerhet för bekämpningsmedel. På så sätt bidrar enskilda beslut i tillståndsprövningen till att successivt minska riskerna för hälsa och miljö. Kemikalieinspektionen arbetar även med kompletterande åtgärder så att människor och miljö inte ska skadas till följd av användning av bekämpningsmedel. Exempel på sådana åtgärder är behörighetsutbildningar och informationsinsatser riktade till dem som använder bekämpningsmedel.

Kemikalieinspektionen lämnar även en redogörelse för de beslut som fattats i prövningen av växtskyddsmedelsärenden under 2021 och jämför med resultaten från föregående år. Under 2021 beslutade myndigheten i totalt 373 växtskyddsmedelsärenden, vilket är färre än 2020 och 2019. Att antalet beslut minskade under treårsperioden beror framför allt på färre beslutade ärenden där Kemikalieinspektionen anpassat, omprövat eller återkallat produktgodkännanden. Majoriteten av besluten, 89 procent, har resulterat i bifall till ansökan, dvs. Kemikalieinspektionen har godkänt samtliga delar i en ansökan. Ytterligare 1 procent av besluten har resulterat i ett delvis bifall.

EU:s växtskyddsmedelsförordning fastställer de tidsfrister som gäller för alla inblandade parter då det gäller att pröva, komplettera och besluta i ärenden. Kemikalieinspektionen följer upp beslutade ärenden i förhållande till de tidsfrister som är relevanta för myndigheten, dvs. de tidsfrister som anges för myndighetens prövning av ärenden. I prövningen av växtskyddsmedel är Kemikalieinspektionen beroende av andra parter, bl.a. för att få in kompletteringar från sökande och invänta andra medlemsstaters prövning. Denna tid räknas bort från handläggningstiden eftersom lagstiftning eller vägledningsdokument tillåter det.

Under treårsperioden är andelen beslut som fattats inom tidsfristen relativt konstant. Inom vissa ärendekategorier finns det dock skillnader mellan åren. Mellan 2019 och 2021 har andelen beslut som tagits inom tidsfristen för nya produktgodkännanden minskat, från 87 till 80 procent. För förnyade produktgodkännanden har andelen beslut som tagits inom tidsfristen i stället ökat. Trots det förbättrade resultatet är förnyade produktgodkännanden den kategori

av ärenden där det fortsätter att vara svårt att klara tidsfristen. För mindre omfattande ärenden som t.ex. dispenser och administrativa förlängningar beslutades i princip samtliga ärenden inom tidsfristen under 2021.

Kemikalieinspektionen bedömer att det sammantagna resultatet visar att myndighetens förbättringsarbete gett långsiktiga och hållbara effekter. Inom vissa ärendekategorier är det dock fortfarande svårt. En förutsättning för att verksamheten ska fatta samtliga beslut inom tidsfristen är att samtliga ärenden som förutsätts innehålla ett komplett underlag även har det i praktiken.

Våren 2017 ställde sig riksdagen bakom det som utskottet anförde om effektiva och förutsägbara godkännandeprocesser för växtskyddsmedel (bet. 2016/17: MJU23, rskr. 2016/17:338). Utskottet anförde bl.a. följande:

Utskottet anser att det är angeläget att använda de möjligheter till ett förenklat förfarande som ömsesidigt erkännande av växtskyddsmedel innebär. Ömsesidigt erkännande minimerar onödig administration av ett enskilt erkännande för enskilda medlemsländers myndigheter. Det leder även till effektivare och mer förutsägbara processer, en bättre fungerande inre marknad och jämlika konkurrensvillkor mellan EU-länderna.

Kommissionen ska göra en översyn av växtskyddsmedelslagstiftningen och bl.a. titta på hur det ömsesidiga erkännandet av produktgodkännanden fungerar och särskilt medlemsstaternas tillämpning av villkor vid produktgodkännanden. Mot bakgrund av detta bör regeringen se över den svenska tillämpningen av växtskyddsmedelslagstiftningen och göra det lättare för berörda myndigheter att tillämpa regelverket, framför allt när det gäller ömsesidigt erkännande, i syfte att harmonisera och effektivisera arbetet med godkännanden av växtskyddsmedel.

I detta sammanhang är det även viktigt att hänsyn tas till hur andra EU-medlemsländer förhåller sig till växtskyddsmedel för att skapa konkurrensneutrala förutsättningar inom det svenska jordbruket. Vidare bör regeringen i samband med kommissionens översyn av EU-lagstiftningen verka för ett ändamålsenligt regelverk utan att göra avkall på skyddet för miljön och människors och djurs liv och hälsa.

Regeringen har under de senaste åren vidtagit ett antal åtgärder för att åstadkomma en hållbar användning av växtskyddsmedel. År 2010 gav regeringen Jordbruksverket i uppdrag att inrätta ett växtskyddsråd vars syfte är att sprida kunskap och vara ett forum för dialog och erfarenhetsutbyte i frågor som rör växtskyddets betydelse för en hållbar och konkurrenskraftig växtodling. Växtskyddsrådet samlar representanter för myndigheter, näring och intresseorganisationer och syftar till att skapa förutsättningar för ökad dialog mellan myndigheter och bransch- och intresseorganisationer. Växtskyddsrådet har fungerat som regeringen avsåg när rådet bildades.

Våren 2017 beslutade regeringen att ge Växtskyddsrådet ett bredare uppdrag för att bättre bidra till ökad förutsägbarhet i beslut kopplade till växtskyddsmedel. Rådet fick därför i uppgift att föra dialog och öka kunskapen om de samhällsekonomiska effekterna av tillämpningen av lagstiftningen. Enligt regeringen ska ökad tillgång till växtskyddsmedel inte leda till att riskerna för vare sig människors hälsa eller miljön ökar. Moderna växtskyddsmedel och metoder kan ha bättre träffsäkerhet och kan därför också

innebära en lägre miljöbelastning. En ökad tillgång till olika växtskyddsmedel behöver inte leda till en ökad användning av växtskyddsmedel, utan det kan i stället handla om att uppnå en behovsanpassad bekämpning och möjlighet att undvika problem med resistens. Växtskyddsrådets utökade uppgifter är en åtgärd som ska bidra till det övergripande målet med livsmedelsstrategins strategiska område Regler och villkor. För att kunna genomföra uppdraget har Växtskyddsrådet upprättat handlingsplaner för perioderna 2017–2019 och 2020–2025.

Regeringen och ansvariga myndigheter har under det senaste året varit aktiva i arbetet med att ta fram rådsslutsatser med anledning av kommissionens arbete med att utvärdera växtskyddsförordningen och förordningen om gränsvärden för bekämpningsmedelsrester. Enligt uppgift från Näringsdepartementet har regeringen bl.a. framhållit behoven av snabbare godkännande och utsläppande av medel på marknaden, bättre samarbete mellan länder samt ett förbättrat zonsystem för ömsesidiga godkännanden.

Som redovisas ovan presenterade kommissionen i maj 2020 resultaten av sin översyn av växtskyddsmedelsförordningen och förordningen om gränsvärden för bekämpningsmedelsrester (COM(2020) 208). Rapporten innehåller inte några skarpa lagstiftningsförslag men däremot ett antal bedömningar och förslag till åtgärder. Vissa åtgärder innebär antaganden eller ändringar av sekundärrättsakter genom redan delegerad befogenhet till kommissionen.

Sammanfattningsvis framhåller kommissionen att EU har de strängaste reglerna i världen vad gäller användningen av bekämpningsmedel. Kommissionen bedömer att reglerna i stort sett är effektiva men anser att genomförandet kan förbättras, inte minst för att öka resurseffektiviteten. Kommissionen lämnar mot denna bakgrund åtgärdsförslag på följande nio områden:

- stärkt skydd för människors hälsa och miljön
- konkurrenskraft och den inre marknaden
- nödgodkännanden
- försök på ryggradsdjur
- hållbara växtskyddsmedel och lågriskprodukter
- verkställighet
- snabbare svar på nya frågor och tekniska framsteg inom ramen för förordningen om bekämpningsmedelsrester
- internationell handel
- inbördes samstämmighet och förenlighet med annan EU-lagstiftning

Kommissionen åtar sig att vidta åtgärder inom en majoritet av områdena. Flera åtgärder har redan påbörjats. Kommissionen lämnar även rekommendationer om hur vissa bestämmelser i lagstiftningen bör tillämpas. Inom området konkurrenskraft och den inre marknaden ingick att se över reglerna för ömsesidigt erkännande. Kommissionen anför följande i frågan (s. 10 f.):

Produktgodkännandet av växtskyddsmedel genom ömsesidigt erkännande av produktgodkännanden från andra medlemsstater leder till lägre avgifter

för sökande och en minskad börda för medlemsstaterna. Medlemsstater som använder ömsesidigt erkännande har dessutom noterat större ökningar av antalet växtskyddsmedel som är tillgängliga på deras marknader. Den faktiska användningen av ömsesidigt erkännande för produktgodkännande av växtskyddsmedel skiljer sig dock stort mellan de olika medlemsstaterna och zonerna. De främsta anledningarna är särskilda (eller ytterligare) nationella krav, bristande harmonisering beträffande metoder som används för att utföra utvärderingar, bristande samarbete och samordning samt suboptimala insatser när det gäller att lämna synpunkter på det arbete som utförts av andra vid den zonbaserade bedömningen, vilket sammantaget leder till dubbelarbete och förseningar. Att öka användningen av zonbaserade produktgodkännanden och ömsesidiga erkännanden av produktgodkännanden skulle minska dubbelarbetet, frigöra resurser och påskynda marknadsstillträdet för växtskyddsmedel.

[...] Kommissionen rekommenderar att medlemsstaterna minimerar eller avskaffar nationella krav för produktgodkännande av växtskyddsmedel och undviker att upprepa bedömningar. Kommissionen uppmanar medlemsstaterna att öka de insatser och resurser som avsätts för verksamheten hos respektive zons styrkommitté för att öka samarbetet och samordningen. För att mer effektivt åtgärda skillnader rekommenderar kommissionen att medlemsstaterna tar hjälp av arbetsgruppen för frågor efter godkännande (Post Approval Issues Working Group), som ingår i den ständiga kommittén för växter, djur, livsmedel och foder, på samma sätt som man gör i den samordningsgrupp som inrättats genom förordningen om biocidprodukter.

Det framgår av faktapromemoria 2019/20:FPM41 att regeringen är positiv till att kommissionen i sin översyn av växtskyddsmedelsförordningen m.m. åtar sig att stärka bestämmelserna om substitution samt begränsa förekomsten av farliga tillsatser i växtskyddsmedel. Under hösten 2020 antogs rådsslutsatser där Sverige fick gehör för flera av sina ståndpunkter. I rådsslutsatserna betonas behov av att hålla lagstadgade tidsfrister för godkännande av växtskyddsmedel samt att ett ökat samarbete mellan länder skulle bidra till att stärka zonsystemet för ömsesidiga godkännanden.

I budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 23) redovisar regeringen att den mot bakgrund av de åtgärder som vidtagits anser att tillkännagivandet om effektiva och förutsägbara godkännandeprocesser för växtskyddsmedel är slutbehandlat. I betänkande 2021/22: MJU2 Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel redovisade utskottet att det delar regeringens bedömning i denna del. I skrivelse 2021/22:75 redovisar regeringen på nytt att punkten är slutbehandlad.

Godkännandeprocessen för glyfosat

Glyfosat är ett verksamt ämne i växtskyddsmedel. Glyfosat har en mycket bred användning inom jord- och trädgårdsbruk, och används främst för ogräsbekämpning på jordbruksmark på våren före grödornas uppkomst och på hösten efter skörd. Glyfosat används också mot icke önskvärd vegetation längs järnvägar och andra platser och som punktbehandling mot invasiva växter.

Ämnet ingår i ett tjugotal godkända växtskyddsmedel i Sverige, varav de flesta bara är för yrkesmässig användning men några även får användas av

privatpersoner. År 2017 var försäljningen av glyfosat i Sverige 485 ton. Det innebär att glyfosat är det vanligaste verksamma ämnet i växtskyddsmedel i Sverige.

Som redovisas ovan är lagstiftningen för växtskyddsmedel harmoniserad på EU-nivå. Förordning (EG) nr 1107/2009 om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden syftar till att säkerställa en hög skyddsnivå för människors och djurs hälsa och för miljön samt till att förbättra den inre marknads funktionssätt och samtidigt förbättra jordbruksproduktionen. För att säkerställa en hög skyddsnivå får ett verksamt ämne eller ett växtskyddsmedel bara godkännas om ämnet eller medlet inte har några skadliga hälsoeffekter på människor eller djur och om det inte påverkar miljön på ett oacceptabelt sätt.

En godkännandeförordning för det aktuella verksamma ämnet ska enligt artikel 13 i förordningen antas ”på grundval av granskningsrapporten, andra faktorer av betydelse för den aktuella frågan och försiktighetsprincipen”. Efsa genomför en oberoende riskbedömning av verksamma ämnen, men beslutet om godkännande tas av kommissionen.

År 2017 föreslog kommissionen att godkännandet för glyfosat som verksamt ämne skulle förnyas för ytterligare fem år. I beaktandesatserna till sitt förslag om ett förnyat godkännande för glyfosat hänvisade kommissionen dels till Europaparlamentets resolutioner om ämnet, dels till ett medborgarinitiativ där det särskilt hänvisats till glyfosat i en av de tre målsättningarna. Därutöver åtog sig kommissionen att undersöka hur reglerna om transparens kan ses över för att öka insynen i de vetenskapliga underlagen. Förslaget fick stöd av en kvalificerad majoritet i rådet. Det innebär att glyfosat fick ett förnyat godkännande i ytterligare fem år fram till den 15 december 2022. Sverige deltog i kommissionens process för godkännande av glyfosat som verksamt ämne i växtskyddsmedel.

År 2018 beslutade Europaparlamentet om tillsättning av ett särskilda utskottet för unionens förfarande för godkännande av bekämpningsmedel (Pest) och fastställande av dess ansvarsområden, sammansättning och mandatperiod. Utskottets mandat ålade ledamöterna att närmare utreda EU:s godkännandeförfarande för bekämpningsmedel i sin helhet. Länderna har kommit överens om att Frankrike, Nederländerna, Sverige och Ungern gemensamt ska ansvara för utvärderingen av glyfosat som verksamt ämne i växtskyddsmedel. Gruppen har antagit namnet Assessment group on glyphosate (AGG).

År 2021 lämnades denna grupp sitt utkast till bedömningsrapport och förslag till klassificering till Echa och Efsa för granskning och publicering. Gruppen bedömer riskerna för hälsa och miljö som acceptabla och föreslår ett förnyat godkännande. AGG skickade också ett förslag till Echa om att den harmoniserade klassificeringen inte ska ändras.

I september 2021 publicerade Efsa och Echa bedömningsrapporten och förslaget till klassificering samt öppnade för offentligt samråd, dvs. möjlighet för tredje part samt övriga medlemsstater att lämna synpunkter och information. Samrådet pågick under hösten 2021. Enligt uppgift från Kemikalie-

inspektionen avser Efsa och Echa att organisera expertdiskussioner och publicera slutsatser under 2022. Beslut fattas därefter av kommissionen i samråd med medlemsstaternas regeringar.

Parkslide är en seglivad växt med mycket stor spridningskraft som snabbt kan ta över stora områden och tränger ut andra arter. Parkslide omfattas inte av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1143/2014 om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter. Enligt Naturvårdsverket utvärderas dock arten för att eventuellt tas upp på en nationell förteckning över invasiva främmande arter och kan därmed komma att omfattas av olika förbud.

Naturvårdsverket har tagit fram en vägledningssida om parkslide som uppdateras vartefter nya kunskaper inhämtas och råden anpassas till ändringar i svenska regler och förordningar. Myndigheten avråder privatpersoner från att bekämpa parkslide med kemiska bekämpningsmedel, framför allt eftersom felaktig behandling resulterar i ökad spridning och förvärrade problem med växten. De kemiska bekämpningsmedel som visat sig fungera mot parkslide är produkter som innehåller ämnet glyfosat. Dock krävs så pass höga doser och koncentrationer av glyfosat att de produkter som i dagsläget är godkända att användas av privatpersoner inte kan rekommenderas mot parkslide. Naturvårdsverket framhåller att det därför är ytterst viktigt att eventuell kemisk bekämpning utförs av yrkeskunniga personer med rätt utrustning och med rätt sakkunskap.

I mars 2021 beslutade regeringen om en ändring i förordningen (2014:425) om bekämpningsmedel som innebär att all användning av växtskyddsmedel förbjuds

- på skolgårdar och gårdar till förskolor och på lekplatser
- i parker och trädgårdar och andra områden som i första hand är avsedda att vara rekreationsområden som allmänheten har tillträde till
- på tomtmark för bostadshus, på krukväxter i trädgårdar, inom koloniträdgårdsområden och i växthus som inte används yrkesmässigt
- på växter inomhus utom i produktionslokaler, lagerlokaler och dylikt.

Förordningsändringen innebär vidare att

- Kemikalieinspektionen får möjlighet att föreskriva om undantag från användningsförbudet för verksamma ämnen i växtskyddsmedel som innebär begränsad risk för människors hälsa och miljön.
- Jordbruksverket får möjlighet att föreskriva om undantag för att förhindra introduktion, etablering och spridning av karantänskadegörare, eller som behövs för odlandet av växter som bevaras i Nationella genbanken eller i Nordiskt genresurscenter
- Naturvårdsverket får möjlighet att föreskriva om undantag för att förhindra introduktion, etablering och spridning av invasiva främmande arter.

- kommunerna får möjlighet att i enskilda fall ge dispens, om det behövs för odlandet av växter som bevaras i Nationella genbanken eller i Nordiskt genresurscenter, eller behövs av andra särskilda skäl.

Samtliga myndigheter som har ansvar för utbildning i säker hantering av bekämpningsmedel får möjlighet att meddela föreskrifter om att länsstyrelsen ska erbjuda utbildningen och om hur den ska genomföras.

Beslutet om användningsförbud för växtskyddsmedel handlar om att minska riskerna för människors och djurs hälsa och miljön genom att förbjuda användningen av växtskyddsmedel i områden som allmänheten har tillgång till och vistas i. Förbudet trädde i kraft den 1 oktober 2021.

Kemikalieinspektionen har tidigare infört begränsningar i användningen av växtskyddsmedel som innehåller glyfosat. Syftet har bl.a. varit att minska risken för föroreningar av vattenmiljön och att förhindra onödiga rester av glyfosat i livsmedel. I Sverige har växtskyddsmedel med glyfosat länge inte fått användas före skörd av spannmål, något som har inneburit en kraftigt minskad exponering för glyfosat för svenska konsumenter.

Utskottet har tidigare under mandatperioden behandlat frågor om användningen av glyfosat. I betänkande 2020/21:MJU14 Kemikaliepolitik anförde utskottet följande:

Utskottet noterar att det bland EU:s invånare finns en oro för de miljö- och hälsorisker som har kopplats till glyfosat som verksamt ämne i växtskyddsmedel. I det fall ett förlängt godkännande av glyfosat ska vinna acceptans inom unionen måste det baseras på vetenskapliga bedömningar. Utskottet ser ingen anledning att ifrågasätta att regeringen och ansvarig myndighet redan arbetar enligt denna devis inom ramen för den pågående utvärderingen av glyfosat.

Mål för användning och utfasning av bekämpningsmedel

År 2009 antog Europaparlamentet och rådet direktiv 2009/128/EG om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder för att uppnå en hållbar användning av bekämpningsmedel (direktivet om hållbar användning av bekämpningsmedel). Medlemsstaterna ska enligt direktivet minska de risker och konsekvenser som användningen av bekämpningsmedel innebär för människors hälsa och miljön. Detta ska ske genom främjande av användning av integrerat växtskydd och andra metoder eller tekniker. Enligt artikel 4 i direktivet ska medlemsstaterna utarbeta och fastställa nationella handlingsplaner för en hållbar användning av växtskyddsmedel. I planen ska medlemsstaten fastställa kvantitativa mål, riktmärken, åtgärder och tidtabeller för att minska riskerna med och konsekvenserna av användningen av växtskyddsmedel för människors hälsa och miljön. Planerna ska ses över minst vart femte år.

Våren 2019 beslutade regeringen om den nationella handlingsplanen för hållbar användning av växtskyddsmedel för perioden 2019–2022. Det övergripande målet är att åstadkomma en minskande risktrend. Handlingsplanens inriktning är att ytterligare förbättra ett hållbart växtskydd genom utveckling

och införlivande av integrerat växtskydd och av hållbara odlingssystem. Följande sex mål fastställs i handlingsplanen:

1. Riskerna för miljön och hälsan ska minska.
2. Halter av växtskyddsmedel i yt- och grundvatten ska minska successivt för att bli nära noll i linje med riksdagens miljö kvalitetsmål Giftfri miljö.
3. Resthalter av växtskyddsmedel i inhemskt odlade vegetabilier ska vara fortsatt låga och riskerna för konsumenten ska totalt sett fortsatt minska.
4. Risker för yrkesmässiga användare av växtskyddsmedel ska minska genom att skyddsåtgärder vidtas och arbetsrutinerna utformas på lämpligt sätt.
5. Hållbara odlingssystem ska utvecklas och tillämpas i ökad omfattning för att minska beroendet av kemiska växtskyddsmedel. Intensiteten i användningen av kemiska växtskyddsmedel ska minska; att öka andelen ekologisk areal är ett sätt att åstadkomma detta. Utvecklingen av hållbara odlingssystem inkluderar bl.a. alternativa metoder och tekniker, sortval, jordbearbetning, växtföljd och andra förebyggande åtgärder.
6. Användningen av växtskyddsmedel som är skadliga för pollinerande insekter ska begränsas så att riskerna minimeras.

Som redovisas ovan beslutade regeringen våren 2021 om en ändring i förordningen om bekämpningsmedel som innebär att all användning av växtskyddsmedel förbjuds bl.a. på skolgårdar och gårdar till förskolor och på lekplatser samt i parker och trädgårdar och andra områden som i första hand är avsedda att vara rekreationsområden som allmänheten har tillträde till. Beslutet bidrar till att uppfylla dels det nationella miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö, dels bestämmelserna i direktivet om en hållbar användning av bekämpningsmedel.

Våren 2020 antog kommissionen meddelandet Från jord till bord-strategin, för ett rättvisare, hälsosammare och miljövänligare livsmedelssystem (COM (2020) 381). Meddelandet ingår i den gröna givens som anger hur Europa ska bli den första klimatneutrala världsdelen senast 2050. Syftet med strategin är att göra EU:s livsmedelssystem till en global standard för hållbarhet. En handlingsplan följer strategin där kommissionen avser att se över relevant lagstiftning och vid behov föreslå ny lagstiftning om den gemensamma jordbrukspolitikerna, den gemensamma fiskeripolitiken, internationella standarder, privata certifieringar och märkningar.

I strategin finns flera siffrerade mål, bl.a. för växtskyddsmedel. Kommissionen aviserar att den ämnar vidta åtgärder för att fram till 2030 minska den totala användningen av och risken med kemiska växtskyddsmedel med 50 procent och minska användningen av växtskyddsmedel med hög risk med 50 procent. För att bana väg för alternativ och upprätthålla jordbrukarnas inkomster kommer kommissionen att vidta en rad åtgärder. Den kommer bl.a. att revidera direktiv 2009/128/EG om hållbar användning av bekämpningsmedel, stärka bestämmelserna om integrerat växtskydd och främja en ökad användning av säkra alternativa metoder för att skydda skördar från skadegörare och sjukdomar. Det integrerade växtskyddet kommer att främja

användningen av alternativa bekämpningsmetoder såsom växelbruk och mekanisk ogräsrensning. Dessutom kommer det att vara ett av de viktigaste verktygen för att minska användningen och beroendet av kemiska bekämpningsmedel, i synnerhet användningen av farligare bekämpningsmedel.

Utskottet har överlagt med regeringen om strategin. I fråga om de siffrersatta målen för bl.a. användning av växtskyddsmedel enades utskottet och regeringen om följande ståndpunkt (§ 2 prot. 2020/21:2):

I förslaget finns det flera siffrersatta mål. Det är viktigt att kommissionen redovisar konsekvensanalyser som en del av det fortsatta arbetet. Effekterna för ett enskilt land av siffrersatta mål beror av hur dessa utformas. Om målet utgår från en genomsnittlig nivå inom EU, kan det leda till mer likartade konkurrensvillkor om länder med hög förbrukning av antibiotika, kemiska växtskyddsmedel och växtnäring får ett större beting att minska sin förbrukning. Om varje land däremot ska minska sin användning enligt siffrersatta mål så blir utmaningarna större för länder som till exempel Sverige som redan ligger lägst inom EU i antibiotikaförbrukning till produktionsdjuren, och har en låg användning av kemiska växtskyddsmedel och av växtnäring.

[...] En viktig del i EU:s gröna giv och i EU:s biodiversitetsstrategi är ansvarsfullt nyttjande av naturresurser som möjliggör ett hållbart och aktivt jord- och skogsbruk. En överanvändning av växtskyddsmedel och växtnäring leder till försämringar i naturmiljön. Regeringen anser att principerna för siffrersatta mål behöver klarläggas och att det ska finnas en flexibilitet mellan medlemsländerna. Principen för fördelning mellan medlemsländer behöver vara lika konkurrensvillkor och erbjuda flexibilitet.

Våren 2020 presenterade kommissionen även resultaten av sin översyn av förordning (EG) nr 1107/2009 om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden och av förordning (EG) nr 396/2005 om gränsvärden för bekämpningsmedelsrester (COM(2020) 208). Rapporten innehåller inte några skarpa lagstiftningsförslag men däremot ett antal bedömningar och förslag till åtgärder, bl.a. i fråga om att stärka skyddet för människors hälsa och miljön. Kommissionen framhåller att de granskade förordningarna ingår i ett större sammanhang som i synnerhet fastställs genom direktivet om hållbar användning av bekämpningsmedel och den gemensamma jordbrukspolitiken. I dessa regelverk fastställs skyldigheter för användningen av godkända bekämpningsmedel och incitament till ett mer hållbart jordbruk och mer hållbara jordbruksmetoder.

Kommissionen framhåller vidare att det finns en ökande medvetenhet i samhället om livsmedelsproduktionens hållbarhet, och en viktig del av detta är den hållbara användningen av bekämpningsmedel. Mot denna bakgrund aviserar kommissionen åtgärder för att stärka utbytet av farliga ämnen mot mindre farliga sådana (s.k. substitution) och för att begränsa förekomsten av farliga tillsatser i växtskyddsmedel.

Kommissionen aviserar även åtgärder för att dels förbättra genomförandet av uteslutningskriterierna som syftar till att fasa ut ämnen som har särskilt farliga egenskaper, dels främja alternativ med låg risk. Kommissionen åtar sig även att stärka miljöövervakningen för att på så sätt nå en ökad kunskap om

växtskyddsmedels effekter på biologisk mångfald samt att vidta åtgärder för att det i riskbedömningen av växtskyddsmedel ska tas större hänsyn till biologisk mångfald.

Regeringen redovisade i faktapromemoria 2019/20:FPM41 att regeringen är positiv till att kommissionen avser att skärpa bestämmelserna om substitution samt begränsa förekomsten av farliga tillsatser i växtskyddsmedel. Regeringen välkomnar åtgärder för ett förbättrat genomförande av uteslutningskriterierna och förbättrad vägledning om nödgodkännanden. Det är angeläget att främja alternativ med låg risk samt öka hänsynen till biologisk mångfald i riskbedömningen av växtskyddsmedel.

Regeringen beslutade i januari 2021 om fem nya etappmål för en giftfri miljö och giftfri cirkulär ekonomi. Etappmålen avser läkemedel i miljön, växtskyddsmedel, biocidprodukter, dioxiner och främjande av en hållbar dagvattenhantering. Etappmålen för växtskyddsmedel och biocider anger att användningen av produkter med sådana ämnen som har särskilt farliga egenskaper ska ha minskat väsentligt 2030.

Som svar på fråga 2020/21:1898 av Nina Lundström (L) anförde dåvarande miljöminister Per Bolund den 10 mars 2021 bl.a. följande:

EU:s växtskyddsmedelslagstiftning utgör ett av de strängaste systemen i världen för att godkänna och kontrollera användningen av sådana medel. Lagstiftningen bidrar till tillhandahållandet av säker mat för europeiska medborgare och säkerställer en vetenskapligt baserad hög skyddsnivå för människors och djurs hälsa och miljön. Samtidigt är kemisk bekämpning en av flera viktiga orsaker till försämrade biologisk mångfald i odlingslandskapet. [...] Inom EU driver regeringen på för att bekämpningsmedel som är farliga för bin ska antingen förbjudas eller begränsas kraftigt. Vi vill också att fler pollinatörer, särskilt vilda, beaktas vid utvärderingen av risker med bekämpningsmedel. Regeringen arbetar även för att underlätta godkännandet av lågriskmedel och biologiska medel i bekämpningssyfte. I samband med en planerad översyn av EU:s direktiv för en hållbar användning av bekämpningsmedel vill vi att skyddet för hälsa och miljö breddas, särskilt vad gäller skyddet för omgivande mark, landlevande organismer och naturliga predatorer.

I budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 23) föreslår regeringen att riksdagen anvisar ca 42 miljoner kronor till anslaget 1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket. Anslaget får användas för utgifter för försöks- och utvecklingsverksamhet och andra insatser för att styra utvecklingen inom jordbruket och trädgårdsnäringen mot bl.a. säkrare och minskad användning av växtskyddsmedel och bevarande av biologisk mångfald. Riksdagen biföll regeringens förslag i denna del (prop. 2021/22:1, bet. 2021/22:MJU2, rskr. 2021/22:99).

Användningen av bekämpningsmedel inom ett vattenskyddsområde regleras både genom lokala vattenskyddsföreskrifter som inrättats med stöd av 7 kap. 22 § miljöbalken och – när det gäller bekämpningsmedel som utgör växtskyddsmedel – genom den generella tillståndsplikten för alla vattenskyddsområden i 6 kap. 1 § Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2015:2) om spridning och viss övrig hantering av växtskyddsmedel. Syftet med

tillståndsplikten är att bibehålla ett råvatten fritt från bekämpningsmedelsrester och därigenom säkra vattenresurser för framtida generationer.

Enligt 6 kap. 1 och 2 §§ (NFS 2015:2) är det förbjudet att utan särskilt tillstånd av den kommunala nämnden yrkesmässigt använda växtskyddsmedel utomhus inom de delar av ett vattenskyddsområde som betecknas som vattentäktzon, primär (inre) skyddszon och sekundär (yttre) skyddszon. Bestämmelsen gäller inte vid användning som har karaktär av punktbehandling och som har en sådan begränsad omfattning att människors hälsa och miljön inte riskerar att skadas. Bestämmelsen gäller inte heller för vattenskyddsområden som har inrättats efter den 1 januari 2018 eller vattenskyddsområden för vilka föreskrifter till skydd för området har ändrats efter den 1 januari 2018.

I föreskrifterna finns även regler för det tillstånd som den som ska sprida ett växtskyddsmedel inom ett vattenskyddsområde behöver söka. Utgångspunkten för bedömningen av behovet av inskränkningar är vattentäktens behov av skydd. Förbud kan vara ett alternativ om den sammantagna effekten från användning av bekämpningsmedel, t.ex. till följd av viss markanvändning inom ett område, blir oacceptabelt stor samt om konsekvenserna av en verksamhet bedöms bli allvarliga och kunskapsläget inte medger att riskerna reduceras i tillräcklig omfattning genom krav på skyddsåtgärder eller andra försiktighetsmått.

Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten har ett gemensamt ansvar för vägledning i frågorna som rör tillståndsprövning av växtskyddsmedel inom vattenskyddsområden. Myndigheterna har därför utarbetat en gemensam vägledning (Havs- och vattenmyndighetens rapport 2016:7) för frågorna. Det är myndigheternas förhoppning att vägledningen ska bidra till att handläggningen av tillståndsansökningar inom vattenskyddsområden ska förenklas och bli mer enhetlig över landet.

Utskottet har tidigare under mandatperioden behandlat frågor om användning och utfasning av växtskyddsmedel, bl.a. i betänkande 2020/21: MJU14 Kemikaliepolitik. Utskottet anförde då att det ser mycket positivt på att regeringens arbete när det gäller växtskydd är inriktat på att åstadkomma en minskande risktrend. Utskottet välkomnade att regeringen driver på inom EU för att bekämpningsmedel som är farliga för bin antingen ska förbjudas eller begränsas kraftigt samt att regeringen nyligen beslutat om ett nytt etappmål som anger att användningen av växtskyddsmedel med särskilt farliga egenskaper ska ha minskat väsentligt 2030.

Mot bakgrund av Rysslands invasion av Ukraina presenterade kommissionen den 23 mars 2022 ett meddelande med förslag på åtgärder för att säkra livsmedelsförsörjningen och stärka motståndskraften i livsmedelssystemen (COM(2022) 133 final). I meddelandet anför kommissionen att kriget i Ukraina har dramatiskt förändrat marknadens förväntningar och påverkar priserna på alla råvaror, även jordbruksråvaror. Det finns stor anledning att minska beroendet av bl.a. importerade insatsvaror. Kommissionen uppmanar därför medlemsstaterna att använda de nya strategiska planerna för den gemensamma jordbrukspolitiken för att prioritera investeringar som minskar beroendet av

bl.a. kemiska bekämpningsmedel, t.ex. genom att investera i precisionsjordbruk och agroekologiska metoder.

I faktagromemoria 2021/22:FPM77 redovisar regeringen att den välkomnar kommissionens meddelande som enligt regeringen lyfter flera viktiga aspekter kopplade till livsmedelsförsörjning och livsmedelssystemens motståndskraft. Det är viktigt att väl avvägda åtgärder vidtas som är effektiva och ändamålsenliga och som kan stärka EU:s försörjningsförmåga och motståndskraften i livsmedelssystemen.

Riskbedömning av biologiska bekämpningsmedel

Ett biologiskt bekämpningsmedel är en bioteknisk organism och kan vara antingen en biocidprodukt eller ett växtskyddsmedel. Vid biologisk bekämpning används ofta naturliga fiender till de skadeorganismer som ska bekämpas. Sådana fiender kan vara mikroorganismer såsom bakterier, virus och svampar eller makroorganismer såsom nematoder (rundmaskar), insekter eller spindeldjur, s.k. NIS. Biotekniska organismer är produkter som består av eller innehåller levande organismer och som har framställts i bekämpningssyfte eller annat tekniskt syfte. Vissa biotekniska organismer kan vara modifierade organismer, s.k. GMO.

Enligt Kemikalieinspektionen används biologiska bekämpningsmedel framför allt i växthus men även på friland. Mikroorganismer används bl.a. för betning av utsäde och för bekämpning av mygglarver. Biologisk bekämpning ingår som en viktig komponent i integrerat växtskydd, som är en kombination av olika åtgärder mot skadegörare. Integrerat växtskydd är i sin tur en viktig del av hållbar användning av växtskyddsmedel inom EU.

Biologiska bekämpningsmedel som består av mikroorganismer ska, på samma sätt som kemiska bekämpningsmedel, vara godkända av Kemikalieinspektionen för att få säljas eller användas. Växtskyddsmedel som innehåller mikroorganismer omfattas av EU:s växtskyddsmedelsförordning. Biocidprodukter som innehåller mikroorganismer omfattas av EU:s biocidförordning eller den svenska förordningen (2014:425) om bekämpningsmedel.

När det gäller biologiska bekämpningsmedel som består av makroorganismer tillämpas förordningen (2016:402) om nematoder, insekter och spindeldjur (NIS) som bekämpningsmedel som beslutades 2016. Förordningen innebär att ett nytt system för ansökan och prövning av NIS har utarbetats. Systemet togs i drift 2020. I det nya systemet är det arten, inte produkten, som prövas. När en art har blivit godkänd är det möjligt för alla som önskar att föra in och använda arten som bekämpningsmedel. Ett godkännande får förenas med villkor, t.ex. att användningen av miljöskäl begränsas till växthus. Ett godkännande kan komma att omprövas om det kommer fram ny information om negativ miljöpåverkan. Målet med det nya systemet, som ska bidra till att uppfylla miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö, är att förbättra förutsättningarna att välja biologiska bekämpningsmedel framför kemiska medel vid odling eller annan verksamhet.

Den som vill få en art godkänd som biologiskt bekämpningsmedel kan ansöka om detta hos Naturvårdsverket som därefter prövar ansökan. Naturvårdsverket kan också på eget initiativ pröva om en av de för närvarande 102 arter som finns på Växtskyddsorganisationen för Europa och Medelhavets (European and Mediterranean Plant Protection Organization, Eppo) lista över kommersiellt använda arter för biologisk bekämpning (PM 6/3, bilaga I) ska godkännas som biologiskt bekämpningsmedel. För att kvalificera sig till denna lista ska arten ha använts av minst fem Eppomedlemsländer under minst fem år utan rapporterade problem. Naturvårdsverket har sedan förordningen trädde ikraft godkänt totalt 28 arter.

Under 2022 kommer Naturvårdsverket att meddela föreskrifter om NIS som bekämpningsmedel. I dem ska det bl.a. anges att ansökan ska göras på den blankett som myndigheten tillhandahåller, de övergripande dokumentationskraven och vad som gäller i fråga om underrättelseskyldighet om skadliga effekter.

Myndigheten publicerar även information om hur prövningen och riskbedömningen av arter går till, vägledning och blanketter för ansökan samt information om anmälan vid upptäckt av skadliga effekter i samband med användning av NIS.

För att bedöma risker för påverkan på den biologiska mångfalden analyseras arterna när det gäller olika riskfaktorer, bl.a. etableringspotential, spridningsförmåga och val av föda. Konsekvenser som bör undvikas vid utsläpp av NIS är bl.a. att nya arter etableras i Sverige. Arter som riskerar att påverka skyddade områden eller hotade arter är heller inte lämpliga att släppa ut. Vissa biotekniska organismer kan vara modifierade organismer. För dessa gäller särskilda regler, och prövningen görs av Kemikalieinspektionen.

Utskottet har tidigare under mandatperioden behandlat motionsyrkanden om användning och bedömning av biologiska bekämpningsmedel. I betänkande 2019/20:MJU14 Kemikaliepolitik anförde utskottet följande:

Utskottet ställer sig positivt till att i ökad utsträckning kunna ersätta kemiska bekämpningsmedel med biologiska. Även biologiska bekämpningsmedel måste dock användas med stor försiktighet, bl.a. för att inte skada den biologiska mångfalden. Utskottet välkomnar därför det provningsystem för biologiska bekämpningsmedel som består av makroorganismer som Naturvårdsverket utarbetar.

Som redovisas ovan har kommissionen nyligen presenterat ett meddelande med förslag på åtgärder för att säkra livsmedelsförsörjningen och stärka motståndskraften i livsmedelssystemen (COM(2022) 133 final). I meddelandet aviserar kommissionen förslag till nya regler för att underlätta utsläppandet på marknaden av växtskyddsmedel som innehåller biologiska verksamma ämnen.

Utskottets ställningstagande

Tillståndsprövning av växtskyddsmedel

För utskottet är det en grundläggande utgångspunkt att användningen av växtskyddsmedel ska vara omgärdad av omfattande restriktioner i syfte att minska riskerna. Det är dock viktigt att detta regelverk inte utformas på ett sätt som motverkar sitt syfte, t.ex. genom att produktion i onödan försvåras. Detta kan i sin tur leda till att verksamhet flyttar till länder som använder mer växtskyddsmedel än vad som skulle ha använts i Sverige. Utskottet anser således att det finns anledning att se över godkännandeprocessen för växtskyddsmedel för att göra den snabbare, effektivare och mer likvärdig andra medlemsstaters godkännandeprocesser. Mot denna bakgrund finner utskottet det motiverat att uppmana regeringen att vidta åtgärder som säkerställer att prövningen av ansökningar om tillstånd att sälja och använda växtskyddsmedel i högre utsträckning kan göras med utgångspunkt i det svenska jordbrukets konkurrenskraft. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen.

Därmed tillstyrker utskottet motion 2021/22:3437 (M) yrkande 33. Med det anförda avstyrks motion 2021/22:2765 (M).

Det ömsesidiga erkännandet av produktgodkännanden

Nu liksom tidigare år vill utskottet framhålla att ett hållbart växtskyddsarbete är en förutsättning för att svensk växtodling ska kunna hävda sig i den internationella konkurrensen och att godkännandeprocessen av växtskyddsmedel måste vara effektiv. Utskottet anser att det därför är mycket angeläget att använda de möjligheter till ett förenklat förfarande som ömsesidigt erkännande av växtskyddsmedel innebär. Ömsesidigt erkännande minimerar onödig administration av ett enskilt erkännande för de enskilda medlemsländernas myndigheter. Det leder även till effektivare och mer förutsägbara processer, en bättre fungerande inre marknad och jämlika konkurrensvillkor mellan EU-länderna.

Kommissionen har gjort en översyn av växtskyddsmedelslagstiftningen och bl.a. tittat på hur det ömsesidiga erkännandet av produktgodkännanden fungerar och särskilt medlemsstaternas tillämpning av villkor vid produktgodkännanden. Utskottet noterar att det enligt kommissionens översyn finns stora skillnader mellan de olika medlemsstaterna och zonerna när det gäller den faktiska användningen av ömsesidigt erkännande för produktgodkännande av växtskyddsmedel. De främsta anledningarna anges bl.a. vara särskilda nationella krav, bristande harmonisering av utvärderingsmetoder, bristande samarbete och samordning samt undermåliga insatser när det gäller att lämna synpunkter på det arbete som utförts av andra vid den zonbaserade bedömningen. Sammantaget leder detta till dubbelarbete och förseningar av marknads-tillträdet för växtskyddsmedel.

Utskottet tar särskilt fasta vid att kommissionen rekommenderar att medlemsstaterna minimerar eller avskaffar nationella krav för produktgodkän-

nanden av växtskyddsmedel och undviker att upprepa bedömningar. Kommissionen uppmanar även medlemsstaterna att öka de insatser och resurser som avsätts för verksamheten hos respektive zons styrkommitté för att på så sätt öka samarbetet och samordningen.

Utskottet noterar att regeringen ser positivt på flera av de åtgärder som kommissionen presenterar i sin rapport. Utskottet noterar även att regeringen var pådrivande i arbetet med de rådsslutsatser som antogs hösten 2020, bl.a. i fråga om behovet av ett ökat samarbete mellan länderna för att på så sätt stärka zonsystemet för ömsesidiga godkännanden. Samtidigt som utskottet konstaterar att regeringen delar utskottets syn på att tillgången på lämpliga växtskyddsmedel är avgörande för det svenska jordbruket ser utskottet ett behov av att tydliggöra att detta arbete måste fortsätta med förnyad intensitet. Utskottet anser att regeringen särskilt bör möjliggöra för myndigheterna att dels i större utsträckning använda sig av ömsesidigt erkännande av växtskyddsmedel, dels ta hänsyn till hur andra medlemsstater förhåller sig i syfte att skapa konkurrensneutrala förutsättningar för det svenska jordbruket. Det är viktigt att i detta arbete ha ett brett perspektiv, där hänsyn tas till såväl företagens intressen som de övergripande miljökonsekvenserna av ökad import. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen.

Därmed tillstyrker utskottet motionerna 2021/22:2482 av (SD) yrkande 14, 2021/22:3437 (M) yrkande 34 och 2021/22:3880 (KD) yrkande 18.

Godkännandeprocessen för glyfosat

Som utskottet framhåller ovan är tillgången på lämpliga växtskyddsmedel avgörande för att det svenska lantbruket ska kunna bibehållas och utvecklas. Samtidigt som utskottet anser att användningen av växtskyddsmedel bör vara omgärdad av omfattande restriktioner i syfte att minska riskerna är det viktigt att restriktionerna är ändamålsenliga och faktabaserade. Som utskottet framfört tidigare under mandatperioden är det senare av avgörande betydelse inte minst för att vinna acceptans för användningen av växtskyddsmedel bland unionens medborgare.

När det gäller glyfosat noterar utskottet att Efsa och Echa publicerade sin bedömningsrapport och förslag till klassificering samt öppnade för offentligt samråd i september 2021. Samrådet pågick under hösten 2021. Vad utskottet erfar avser Efsa och Echa att organisera expertdiskussioner och publicera slutsatser under 2022. Beslut fattas därefter av kommissionen i samråd med medlemsstaternas regeringar.

Utskottet anser att det är viktigt att den svenska regeringen i detta sammanhang verkar för att godkännande och användning av glyfosat bygger på vetenskapliga kriterier. Den pågående utvärderings- och godkännandeprocessen av glyfosat ska vara faktabaserad. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen.

Därmed tillstyrker utskottet motionerna 2021/22:2482 (SD) yrkande 16 och 2021/22:3437 (M) yrkande 35.

När det gäller användning av glyfosat för bekämpning av parkslide vill utskottet framhålla att den ansvariga myndigheten avråder privatpersoner från att bekämpa parkslide med kemiska bekämpningsmedel, bl.a. eftersom felaktig behandling kan vara direkt kontraproduktiv. Vidare krävs det så pass höga doser och koncentrationer av glyfosat att de produkter som i dagsläget är godkända att användas av privatpersoner inte kan rekommenderas mot parkslide. Utskottet anser att den ansvariga myndigheten är bäst lämpad att hantera frågan. Utskottet avstyrker således motion 2021/22:1823 (M).

Mål för användning och utfasning av bekämpningsmedel

Nu liksom tidigare år ser utskottet mycket positivt på att regeringens arbete med växtskydd är inriktat på att åstadkomma en minskande risktrend. Regeringens ambition är bl.a. att halterna av växtskyddsmedel i yt- och grundvatten ska minska successivt för att bli nära noll i linje med det av riksdagen fastställda miljökvalitetsmålet Giftfri miljö samt att användningen av växtskyddsmedel som är skadliga för pollinerande insekter ska begränsas så att riskerna minimeras. Utskottet välkomnar även att regeringen beslutat om ett nytt etappmål som anger att användningen av växtskyddsmedel med särskilt farliga egenskaper ska ha minskat väsentligt 2030.

Utskottet avstyrker därmed motionerna 2021/22:3279 (V) yrkande 44, 2021/22:3437 (M) yrkande 32, 2021/22:3981 (L) yrkande 7 och 2021/22:4062 (MP) yrkande 39.

Riskbedömning av biologiska bekämpningsmedel

Utskottet noterar att Naturvårdsverket nyligen inrättat ett prövningssystem för biologiska bekämpningsmedel som består av makroorganismer. Utskottet noterar att målet med det nya systemet, som ska bidra till att uppfylla miljökvalitetsmålet Giftfri miljö, är att förbättra förutsättningarna för att välja biologiska bekämpningsmedel framför kemiska medel vid odling eller annan verksamhet. I likhet med vad utskottet anfört tidigare under mandatperioden ser utskottet ett stort värde i att i ökad utsträckning kunna ersätta kemiska bekämpningsmedel med biologiska. Även biologiska bekämpningsmedel måste dock användas med stor försiktighet, bl.a. för att inte skada den biologiska mångfalden. Utskottet ser ingen anledning att ifrågasätta det nya prövningssystemets ändamålsenlighet, och noterar i sammanhanget att den ansvariga myndigheten inom kort kommer att besluta om nya föreskriftsbestämmelser om nematoder, insekter och spindeldjur (NIS) som bekämpningsmedel.

Med hänvisning till det som anförs ovan avstyrker utskottet motion 2021/22:2454 (SD) yrkande 13.

Reglering och utfasning av farliga ämnen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om reglering och utfasning av PFAS, om kemikaliers kombinationseffekter samt om inrättande av ett europeiskt substitutionscentrum.

Jämför reservation 10 (M, SD, C), 11 (KD, L), 12 (MP), 13 (M), 14 (MP) och 15 (MP).

Motionerna

PFAS

I ett antal motionsyrkanden framförs förslag på åtgärder för att på olika sätt reglera och fasa ut högfluorerade ämnen, dvs. per- och polyfluorerade alkylsubstanter (PFAS). Enligt kommittémotion 2021/22:3433 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 2 ska Sverige verka för en harmoniserad lagstiftning i EU med strikta gränsvärden för högfluorerade kemikalier i konsumentprodukter. Motionärerna anser att Sverige även ska verka för att åtgärder vidtas för att inom hela EU successivt fasa ut PFAS i förpackningsmaterial som är avsett för livsmedelsändamål (yrkande 3). Regeringen bör kräva en harmoniserad lagstiftning med strikta gränsvärden för PFAS i papp, kartong, bläck, lim och bindemedel genom en starkare koppling till Reach-förordningen.

Enligt kommittémotion 2021/22:3665 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 61 ska regeringen vidta åtgärder för att snabba på utfasningen av PFAS i fler konsumentprodukter. I samma motion yrkande 63 föreslås det att åtgärder vidtas, i synnerhet på EU-nivå, för att snabbare fasa ut samt sänka gränsvärdena för PFAS och andra hormonstörande ämnen. Motionärerna tillägger att det till följd av de brandskum som bl.a. försvaret använder är svårt att helt fasa ut PFAS men att användningen kan begränsas och i konsumentprodukter ska försiktighetsprincipen tillämpas.

Enligt kommittémotion 2021/22:3881 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 27 bör ett förbud införas mot alla PFAS förutom de ämnen där det kan visas att ämnenas miljö- och hälsoegenskaper är acceptabla.

Enligt kommittémotion 2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 35 behövs det ökad kunskap om och kartläggning av var det sker utsläpp av PFAS till vattenmiljön. Motionärerna framhåller att systematiserad information om PFAS-utsläpp är avgörande för att kunna vidta rätt åtgärder.

Kombinationseffekter

Enligt kommittémotion 2021/22:3433 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 11 ska regeringen arbeta för att samverka inom EU för att hantera

risker av kombinationseffekter av kemikalier. Hälsoriskerna av kemikalieblandningar är större än man hittills trott. Det är viktigt att regeringen agerar skyndsamt för att utveckla lagstiftning på området.

I kommittémotion 2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkandena 37 i denna del och 38 framhålls det att riskerna med kombinationseffekter av kemikalier, såsom växtskyddsmedel, måste regleras i lag. Av denna anledning bör regeringen vidta åtgärder för att genomföra förslagen i utredningen Framtidens kemikaliekontroll – Hantering av kombinationseffekter och gruppvis bedömning av ämnen (SOU 2019:45).

Inrättande av ett europeiskt substitutionscentrum

Enligt kommittémotion 2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 45 ska regeringen verka för att inrätta ett europeiskt substitutionscentrum enligt svensk modell. Syftet ska vara att ersätta farliga ämnen med mindre farliga ämnen eller alternativ teknik. Motionärerna anser att en sådan satsning behövs för att kunna växla upp arbetet både i Sverige och inom EU.

Tidigare behandling och kompletterande uppgifter

PFAS

PFAS är en stor och komplex grupp på mer än 4 700 identifierade ämnen med varierande egenskaper och bred användning i samhället. PFAS används i många olika varor (t.ex. textilier och non-stick-produkter) och kemiska produkter (t.ex. impregneringssprejer och skidvalla) på grund av sina eftertraktade egenskaper. De är fett-, smuts- och vattenavvisande, temperaturlågliga och filmbildande.

Det finns ingen övergripande lagstiftning som gäller för alla PFAS som grupp. Det finns inte heller krav i lagstiftningen på att PFAS alltid ska deklarerars. Ett fåtal specifika PFAS regleras i olika regelverk enligt följande:

- För ett fåtal PFAS finns det en harmoniserad klassificering och märkning. Dessa ämnen förtecknas i bilaga VI till CLP-förordningen, dvs. förordning (EG) nr 1272/2008 om klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar. Enligt Kemikalieinspektionen pågår det ett arbete med att ta fram förslag på harmoniserad klassificering för ytterligare PFAS.
- Ett tiotal PFAS är identifierade som särskilt farliga ämnen, s.k. SVHC-ämnen (substance of very high concern), och finns upptagna på kandidatförteckningen enligt regler i Reachförordningen, dvs. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach) m.m.
- Sedan augusti 2021 finns det regler i bilaga XVII i Reachförordningen som begränsar användningen av en särskild typ av PFAS. Begränsningen omfattar omkring 200 PFAS och de nya reglerna ska med vissa undantag tillämpas fr.o.m. den 25 februari 2023.

- Echa tillhandahåller den s.k. PACT-listan (public activities coordination tool) som innehåller information om ämnen som är under någon form av utvärdering inom Reach- eller CLP-förordningen. Listan innehåller för närvarande (mars 2022) ett flertal PFAS.
- Det finns ännu inga PFAS som omfattas av tillståndskrav och därmed är upptagna i bilaga XIV i Reachförordningen eller tillståndsförteckningen på Echas webbplats.

Under 2015–2017 arbetade Kemikalieinspektionen med att fram en nationell strategi för höglfluorerade ämnen. I uppdraget ingick att vara pådrivande i de nätverk som myndigheten bildat tillsammans med andra myndigheter och aktörer, verka för att företag frivilligt ersätter höglfluorerade ämnen med mindre farliga ämnen och material, verka för att en handlingsplan om PFAS initieras inom EU, kartlägga användningen av höglfluorerade ämnen och förekomsten av alternativa ämnen och material samt undersöka och i lämpliga fall föreslå om det bedöms nödvändigt med nationella begränsningar.

I Kemikaliemyndighetens slutredovisning av uppdraget om en handlingsplan för en giftfri miljö (rapport 4/2020) redovisas att arbetet med att bygga upp en strategi för EU för hantering av PFAS har intensifierats under de senaste åren. Regeringen och Kemikalieinspektionen har tillsammans med likasinnade medlemsstater, främst genom den s.k. Reach up-gruppen, tagit fram ett förslag baserat på två huvudprinciper:

- Alla PFAS ska hanteras och bedömas på gruppnivå.
- Endast samhällsnödvändig användning ska vara tillåten.

Enligt Kemikalieinspektionen vore en bred begränsning i Reachförordningen det mest effektiva sättet att minska riskerna med PFAS. Förslaget omfattar alla PFAS och syftet är att förbjuda all användning inom EU som inte är nödvändig för samhället. Enligt uppgift från Kemikalieinspektionen väntas begränsningen träda ikraft 2025.

När en ny reglering tas fram för en enskild PFAS ersätts ofta ämnet med en annan oregerad PFAS vilket leder till att regleringen inte får någon effekt i form av riskminskning. Denna problematik, tillsammans med att alla PFAS är extremt svårnedbrytbara och sannolikt skadliga, bidrar till den samlade riskbilden. Det finns en gemensam syn inom EU att PFAS därför ska behandlas som en grupp. Sverige arbetar tillsammans med ett antal likasinnade medlemsstater för att ta fram ett brett begränsningsförslag i bilaga XVII i Reachförordningen som omfattar alla PFAS, förutom de som redan är reglerade. Utöver det att PFAS ska bedömas och regleras som en grupp, driver regeringen och Kemikaliemyndigheten på för att användningen av PFAS ska minimeras och på sikt upphöra helt och att endast användning som saknar alternativ och som är kritisk för samhället ska tillåtas. För många områden där PFAS används i dag finns fluorfria alternativ tillgängliga på marknaden.

Hösten 2018 antog kommissionen en uppdaterad ram för att hantera riskerna med hormonstörande ämnen (COM(2018) 734) såsom vissa PFAS.

Det övergripande målet för kommissionens arbete med hormonstörande ämnen är att säkerställa en hög skyddsnivå för EU:s befolkning och miljön och samtidigt upprätthålla den inre marknaden. I ramen identifierar kommissionen brister i den EU-gemensamma lagstiftningen och kunskapsluckor i den akademiska forskningen och aviserar åtgärder för att komma till rätta med dessa frågor. I meddelandet redogör kommissionen för sitt arbete med att uppdatera informationskraven i samtliga relevanta EU-lagstiftningar, t.ex. i Reachförordningen, för att förbättra möjligheten att identifiera hormonstörande ämnen, införa enhetliga kriterier för identifiering av hormonstörande ämnen, införa sätt att ta hänsyn till kombinationseffekter och införa åtgärder för att särskilt skydda känsliga grupper.

Riksmötet 2018/19 granskade utskottet kommissionens meddelande om en EU-ram för hormonstörande ämnen (utl. 2018/19: MJU10). Utskottet underströk vikten av att tydligare belysa tillämpningen av försiktighetsprincipen och att ersätta särskilt farliga ämnen med bättre alternativ samt värdet av en stark och enhetlig tillsyn och marknads kontroll.

Svårigheten att bryta ned PFAS i kombination med att många av ämnena är vattenlösliga och rörliga i mark innebär att dricksvattentäcker riskerar att förorenas under en lång tid framöver. Den största utsläppskällan av PFAS som identifierats i Sverige är från användning av brandskum vid brandövningsplatser. Den användningen har gett upphov till lokalt höga halter av PFAS i grund-, yt- och dricksvatten.

För att kartlägga var det finns PFAS i råvatten och dricksvatten skickade Livsmedelsverket under 2020 en enkät till alla landets kommuner. Underlaget i rapporten kommer från vattenverk som försörjer fler än 500 personer, totalt 580 vattenverk i 257 kommuner. Majoriteten av de vattenverk som rapporterade in analysresultat hade halter under 10 nanogram per liter vatten. Den högsta halten, som hittades i två vattenverk vid enstaka provtagningstillfällen, var 40 nanogram per liter. Vid andra mätningar var halterna lägre. Samtliga halter ligger under den nuvarande nationella åtgärdsgränsen 90 nanogram per liter och gränsvärdet i dricksvattendirektivet som är 100 nanogram per liter.

I fråga om gränsvärden för PFAS fastställde den europeiska livsmedels-säkerhetsmyndigheten (Efsa) 2020 sin bedömning av hur mycket PFAS man kan få i sig utan risk för hälsan. Det nya fastslagna hälsobaserade riktvärdet är 4,4 nanogram per kilo kroppsvikt och vecka (tolerabelt veckointag, TVI) och gäller för fyra olika PFAS tillsammans. Det innebär en kraftig sänkning av tidigare TVI för PFOS och PFOA från 2008.

Rådet beslutade i december 2020 att införliva gränsvärden för PFAS i ett nytt dricksvattendirektiv. Värdena är bindande och direktivet ska vara införlivat i de nationella dricksvattenföreskrifterna senast den 12 januari 2023. Medlemsstaterna kan välja att införa striktare lagstiftning i sina nationella regler om det finns skäl för detta. Livsmedelsverkets målsättning är att införa ett nationellt gränsvärde för PFAS i dricksvatten i samband med att dricksvattendirektivet införs i de nationella dricksvattenföreskrifterna. Gränsvärdet bör vara anpassat efter förhållanden i svenskt dricksvatten och

också ta hänsyn till Efsas hälsobaserade riktvärde från 2020 så långt det är möjligt.

Det finns ännu inte några gränsvärden för hur mycket PFAS det får finnas i mat. Under hösten 2020 började kommissionen arbeta med att ta fram sådana gränsvärden.

Enligt regeringen är avsaknaden av unionsrättsliga bestämmelser för papper, kartong, metall, glas och tryckfärg som är avsedda att komma i kontakt med livsmedel problematisk. Regeringen driver därför på för att kommissionen med stöd av förordning (EG) nr 1935/2004 om material och produkter avsedda att komma i kontakt med livsmedel antar utkast till lagstiftningsförslag för att införa specifika regler för papp och kartong samt fasa ut särskilt farliga ämnen i dessa produktkategorier.

I oktober 2020 presenterade kommissionen en ny kemikaliestrategi för hållbarhet (COM(2020) 667) med ambition och målsättningar för kemikaliepolitiken de närmaste åren. Strategin innehåller bl.a. åtgärder som rör hormonstörande ämnen, farliga ämnen i varor och särskilt i varor som importeras till EU, kombinationseffekter och svårnedbrytbara kemikalier såsom PFAS. Parallellt med kemikaliestrategin antog kommissionen även ett åttonde miljöhandlingsprogram och flera arbetsdokument, bl.a. en översyn av dagens lagstiftning som reglerar hormonstörande ämnen, en sammanställning av kunskapsläge, riskbedömningsmetodik och nuvarande regler kring kombinationseffekter samt ett faktaunderlag om PFAS och bakgrunden till de åtgärder som föreslås i strategin.

I strategin identifierar kommissionen ett antal specifika åtgärder vad gäller PFAS. Kommissionen åtar sig att vidta följande åtgärder:

- förbjuda alla PFAS som grupp i brandsläckningsskum samt för andra användningar och tillåta användning endast om den är nödvändig för samhället
- införa en gruppansats för PFAS, inom ramen för relevant lagstiftning om vatten, hållbara produkter, livsmedel, industriutsläpp och avfall
- ta itu med PFAS-problem på global nivå genom relevanta internationella forum och i bilaterala policydialoger med tredjeländer
- införa en EU-omfattande strategi och tillhandahålla ekonomiskt stöd inom ramen för forsknings- och innovationsprogram för att identifiera och utveckla innovativa metoder för att sanera PFAS-föroreningar i miljön och i produkter. tillhandahålla forsknings- och innovationsfinansiering inom ramen för Horisont Europa för att åstadkomma säkra innovationer som kan ersätta PFAS.

Utskottet har granskat kommissionens meddelande om en kemikaliestrategi (utl. 2020/21: MJU12). I sin granskning anförde utskottet bl.a. att det är viktigt att utfasningen av SVHC-ämnen intensifieras, att det krävs åtgärder för att stimulera säker design och giftfria kretslopp för en innovativ cirkulär ekonomi, samt att kemikaliefrågorna behöver integreras i kommissionens övriga strategiska satsningar. Specifikt i fråga om PFAS anförde utskottet följande:

När det gäller särskilt farliga ämnen vill utskottet även påminna om att Sverige och likasinnade medlemsstater vid upprepade tillfällen och i olika forum har uppmanat kommissionen att ta fram en EU-gemensam PFAS-strategi. Utskottet konstaterar att kemikaliestrategin omfattar ett antal åtgärder som styr arbetet i denna riktning. Utskottet ser särskilt positivt på att kommissionen har åtagit sig att införa en gruppansats för PFAS inom ramen för relevant lagstiftning om vatten, hållbara produkter, livsmedel, industriutsläpp och avfall. Utskottet ser också positivt på att åtgärder ska tas fram för att förbjuda PFAS som grupp i brandsläckningsskum samt för andra användningar, och användning ska tillåtas endast om den är nödvändig för samhället. Utskottet noterar emellertid att det först behöver definieras vad som är nödvändig användning.

I fråga om PFAS i livsmedelsförpackningar anförde utskottet följande:

När det gäller livsmedel bedömer utskottet att strategin innefattar viktiga åtgärder för att minimera förekomsten av främmande ämnen i livsmedelskedjan. I likhet med vad som framhållits ovan ser utskottet ett mycket stort värde i att större hänsyn tas till kombinationseffekter även i fråga om vatten, livsmedelstillsatser och material som kommer i kontakt med livsmedel. I detta sammanhang vill utskottet framhålla att avsaknaden av unionsrättsliga bestämmelser för papper, kartonger, metall, glas och tryckfärger avsedda att komma i kontakt med livsmedel är mycket problematisk. Enligt utskottet bör kommissionen med stöd av förordning (EG) nr 1935/2004 om material och produkter avsedda att komma i kontakt med livsmedel anta utkast till lagstiftningsförslag för att införa specifika regler för papp och kartong samt fasa ut särskilt farliga ämnen i dessa produktkategorier.

Därutöver påtalade utskottet problemet med att det saknas unionsrättsliga bestämmelser för papper, kartong, metall, glas och tryckfärg som är avsedda att komma i kontakt med livsmedel.

Det pågår en översyn av Reachförordningen för att se till att bestämmelserna i förordningen är i linje med kemikaliestrategin. Förslag på ändringar som övervägs är bl.a.

- utökade informationskrav vid registrering av ämnen
- registrering av vissa polymerer
- införande av en bedömningsfaktor för att ta hänsyn till kombinationseffekter av kemikalier
- förenkling av kommunikation i distributionskedjan
- översyn av processerna för dossier- och ämnesutvärdering
- revidering av processerna för tillstånd och begränsning
- införande av ett kontrollorgan med uppgift att kontrollera att medlemsstaterna genomför tillsyn av Reachförordningen på ett effektivt sätt.

Under våren 2022 pågår det samråd för att hämta in synpunkter från olika intressenter och medborgare om den pågående översynen. Kommissionen har aviserat ett färdigt förslag till ändringar i Reachförordningen till slutet av 2022.

Kombinationseffekter

Kombinationseffekter är när exponering för två eller flera ämnen tillsammans orsakar en högre risk för skada än varje ämne för sig.

Lagstiftningar om kemiska ämnen och kemiska produkter innehåller vanligen bestämmelser om att ta hänsyn till risker med avsiktligt tillverkade blandningar. Det finns en generell modell för riskbedömning av blandningar, s.k. concentration addition. Dock hanteras blandningar fortfarande osystematiskt i EU:s olika kemikalielagstiftningar och en övergripande vägledning saknas. Dessutom saknas det krav i de flesta av dessa lagstiftningar på att ta hänsyn till risker med oavsiktliga blandningar.

När det gäller oavsiktliga blandningar är ett problem att deras sammansättning ofta är okänd och varierande i tid och rum samt att det finns ett närmast oändligt antal möjliga kombinationer. Det innebär att det inte är möjligt att testa eller göra specifika riskbedömningar för alla blandningar som kan uppkomma. Ytterligare en svårighet med oavsiktliga blandningar är att data om toxicitet, förekomst och exponering för komponenterna i en blandning, som behövs för att göra specifika riskbedömningar, normalt är otillräckliga eller obefintliga. Enligt Kemikalieinspektionen är det därför ofta omöjligt att göra en detaljerad riskbedömning.

Våren 2018 beslutade regeringen att tillsätta en utredning om hur gruppvis hantering av farliga kemikalier kan förbättras, och hur kombinationseffekter kan beaktas i regulatorisk riskbedömning (dir. 2018:25). Utredningen lämnade sitt betänkande Framtidens kemikaliekontroll – Hantering av kombinationseffekter och gruppvis bedömning av ämnen (SOU 2019:45) till regeringen i november 2019. Sammanfattningsvis visar analysen att det behövs betydande förändringar och förbättringar av det nuvarande systemet för kemikaliekontroll om det ska hålla jämna steg med innovationer i kemikalieanvändningen och utvecklingen inom vetenskapen. Att regelverket utvecklas parallellt med dessa är en förutsättning för att uppnå det övergripande målet med EU:s kemikalielagstiftning att säkerställa en hög skyddsnivå för hälsa och miljö, och det svenska miljömålet att den totala exponeringen för kemiska ämnen via alla exponeringskällor inte ska vara skadlig för människor eller biologisk mångfald.

I betänkandet presenteras elva rekommendationer om hur europeisk kemikaliekontroll kan utvecklas för att bättre hantera komplexitet med blandningar. Förslagen fokuserar på två centrala områden:

1. riskbedömning och hantering av kemiska blandningar i syfte att göra kemisk riskbedömning och riskhantering mer relevant för målet att skydda människors hälsa och ekosystemen
2. gruppvis utvärdering av kemikalier, för att underlätta identifiering av problematiska ämnen och stödja processen att byta ut farliga kemikalier mot säkrare alternativ.

Förslagen bereds inom Regeringskansliet. Majoriteten av åtgärderna är inriktade på det EU-gemensamma regelverket.

Mot bakgrund av problematiken med kemikalieblandningar, särskilt oavsiktliga blandningar, framför kommissionen i kemikaliestrategin (COM(2020) 667) att den avser att införa en eller flera bedömningsfaktorer för kemikaliesäkerhetsbedömning av blandningar genom en s.k. fördelningsfaktor². Enligt Kemikalieinspektionen är detta en lösning som kan tillämpas vid genomförandet av kemikaliregelverket inom en relativt nära framtid. Kommissionen anger i strategin att det i första hand ska undersökas hur en eller flera bedömningsfaktorer kan föras in i Reachförordningen. Vidare betonar kommissionen att bestämmelser om hänsyn till kombinationseffekter behöver införas även i annan relevant lagstiftning, bl.a. i fråga om vatten, livsmedelstillsatser, leksaker, material i kontakt med livsmedel, tvätt- och rengöringsmedel och kosmetika.

I sin granskning av kemikaliestrategin (utl. 2020/21: MJU12) anförde utskottet följande i fråga om kommissionens ansats i denna del:

Utskottet anser vidare att EU:s kemikalielagstiftning i mycket högre grad behöver ta hänsyn till riskerna med kombinationseffekter. Utskottet kan konstatera att kommissionens arbete med kombinationseffekter under de senaste åren gått långsamt trots att den akademiska forskningen tydligt visar att effekten av kemiska blandningar måste beaktas och integreras mer allmänt i riskbedömningarna. Utskottet ser därför mycket positivt på att kommissionen nu har åtagit sig att bedöma hur man i Reachförordningen bäst inför en eller flera bedömningsfaktorer för blandningar i kemikaliesäkerhetsbedömningar av ämnen. Utskottet ser också mycket positivt på att kommissionen har åtagit sig att införa eller förstärka bestämmelser för att ta hänsyn till kombinationseffekter i annan relevant lagstiftning, t.ex. lagstiftning om leksaker, tvätt- och rengöringsmedel och kosmetika.

När det gäller livsmedel bedömer utskottet att strategin innefattar viktiga åtgärder för att minimera förekomsten av främmande ämnen i livsmedelskedjan. I likhet med vad som framhållits ovan ser utskottet ett mycket stort värde i att större hänsyn tas till kombinationseffekter även i fråga om vatten, livsmedelstillsatser och material som kommer i kontakt med livsmedel.

Likaså regeringen har uttryckt sitt stöd för de åtgärder om kombinationseffekter som förs fram i kemikaliestrategin; åtgärderna i kemikaliestrategin stämmer väl överens med åtgärder som föreslogs i SOU 2019:45 Framtidens kemikaliekontroll, och den är även i linje med miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö och vad som framförs i Kemikalieinspektionens rapport Giftfritt från början (rapport 1/20).

Som redovisas ovan antog regeringen nya etappmål för farliga ämnen våren 2021. Kemikalieinspektionen föreslog i april 2021 ytterligare två etappmål för farliga ämnen. Förslagen handlar om dels utfasning av särskilt farliga ämnen i konsumentprodukter, dels effektiv hantering av kombinationseffekter. Vad gäller det senare ska hänsyn tas till risker med kombinationseffekter vid

² Tillämpningen av en bedömningsfaktor för blandningar (mixture assessment factor, MAF) innebär att man generellt väger in förekomsten av kombinationseffekter vid riskbedömningen av enskilda ämnen och därmed skapar en ökad säkerhetsmarginal. Den exponeringsnivå som betraktas som "tillräckligt säker" sänks med en bedömningsfaktor för att skydda mot kombinationseffekter. Därmed tas hänsyn till att en kemikalie, så snart den släpps ut i miljön, utgör en komponent i en blandning och bidrar till blandningens samlade risk.

tillämpning av relevanta EU-lagstiftningar senast 2025. Det är möjligt att följa upp och utvärdera i vilken utsträckning etappmålet tar hänsyn till kombinationseffekter i olika relevanta lagstiftningar genom att följa och analysera beslut inriktade på

- att en eller flera bedömningsfaktorer för kemikalieblandningar förs in i Reachförfordningen
- att bestämmelser för att ta hänsyn till kombinationseffekter införs eller förstärks i annan relevant lagstiftning, t.ex. lagstiftning om vatten, livsmedelstillsatser, leksaker, material i kontakt med livsmedel, tvätt- och rengöringsmedel och kosmetika.

Kemikalieinspektionen bedömer att de föreslagna etappmålen kan bli ett starkt stöd i det svenska EU-arbetet med att genomföra EU:s kemikaliestrategi. Det gäller främst avgörande utvecklingsområden som sammanfaller med miljö-kvalitetsmålet Giftfri miljö. De föreslagna etappmålen kommer även att bidra till arbetet med att nå mål i Agenda 2030.

Inrättande av ett europeiskt substitutionscentrum

Substitution innebär att man tar bort eller byter ut farliga kemiska ämnen i produkter eller processer mot mindre farliga eller helt ofarliga ämnen. Det kan också innebära att man använder icke-kemiska alternativ, andra material, nya tekniker eller andra processer. Ett centralt begrepp inom substitution är kemisk eller teknisk funktion, vilket syftar på ämnets funktion i materialet, produkten eller processen. Genom att definiera ämnets funktion i en specifik användning blir det oftast lättare att hitta fungerande alternativ.

Alla farliga ämnen kan med fördel substitueras som en förbyggande åtgärd för att minska riskerna för negativa hälso- och miljöeffekter. Produktvalsprincipen (substitutionsprincipen) som beskrivs i 2 kap. 4 § miljöbalken innebär att man så långt som möjligt ska undvika att sälja eller använda sådana kemiska produkter som kan befaras medföra risk för människa eller miljö om de kan ersättas med sådana produkter som kan antas vara mindre farliga.

Farliga ämnen i kemiska produkter eller blandningar ska alltid vara klassificerade och märkta enligt CLP-förordningen. På så sätt kan man få reda på vilka ämnen i kemiska produkter som är farliga och på vilket sätt de är farliga, exempelvis om de utgör någon fysikalisk fara eller hälso- eller miljöfara.

Det är i första hand ämnen med egenskaper som uppfyller kriterierna för att vara SVHC-ämnen i Reachförfordningen eller särskilt farliga ämnen enligt det nationella miljö-kvalitetsmålet Giftfri miljö som behöver substitueras.

Research Institutes of Sweden (Rise) fick 2017 i uppdrag av regeringen att vara värd för Substitutionscentrum som samlar och sprider den kunskap som finns inom området kemisk substitution, bl.a. i form av vägledning, stödmaterial och utbildningar. Centrumet ska också stimulera utvecklingen av hållbara kemiska produkter och produktionsprocesser, varor och icke-kemiska

metoder samt en cirkulär ekonomi. Målet är att få fler företag och offentliga aktörer att komma igång och ersätta farliga kemikalier med bättre alternativ.

Därutöver spelar Kemikalieinspektionen en central roll i arbetet för att substituera. Myndigheten har bl.a. utvecklat det webbaserade verktyget Prio som ger stöd i att identifiera vilka ämnen som är oönskade för de som vill arbeta proaktivt med att minska riskerna med användandet av farliga ämnen. Bland annat finns en databas med över 10 000 exempel på farliga ämnen att fasa ut eller att vidta riskminskande åtgärder för.

Åtgärder för att underlätta substitution av farliga ämnen vidtas även på EU-gemensam nivå. I januari 2018 antog Echa en ersättningsstrategi för säkrare kemikalier för att uppmuntra och underlätta substitution av farliga ämnen. Inom ramen för strategin tillhandhåller Echa information om hur man kan arbeta systematiskt med substitution och informerar om EU-gemensamma workshoppar för samverkan om substitution för företag i leverantörskedjan.

Som en del av strategin har myndigheten även inrättat ett antal nätverk, bl.a. för personer som arbetar med samhällsekonomisk analys och analys av alternativ enligt Reachförordningen. Nätverket har inrättats för att främja utbyte av synpunkter och information om koncept, metoder och erfarenheter i samband med samhällsekonomisk analys och analys av alternativ enligt Reachförordningen och EU:s eller ländernas nationella kemikalielagstiftning. Nätverket bygger på samarbete mellan Echa, medlemsstaterna och intressenter från industrin och icke-statliga organisationer.

Som en ytterligare del av strategin samlar Echa information om de institutioner och program för finansiellt och tekniskt stöd för substitution som finns inom EU.

Utskottets ställningstagande

PFAS

Det finns ett synnerligen brett engagemang i utskottet i frågor som handlar om reglering och utfasning av farliga ämnen. När det gäller PFAS har utskottet tidigare under mandatperioden uppmärksammat att viktiga steg har tagits för att strama upp regleringen av denna ämnesgrupp. Utskottet har bl.a. uppmärksammat att Sverige tillsammans med likasinnade medlemsstater föreslagit att alla PFAS ska hanteras och bedömas på gruppnivå och att endast samhällsnödvändig användning ska vara tillåten. I sin granskning av kommissionens meddelande om en kemikaliestrategi för hållbarhet fäste utskottet stor vikt vid de aviserade åtgärderna för hanteringen av PFAS, bl.a. åtgärden att förbjuda alla PFAS som grupp.

Utskottet noterar att en bred begränsning i Reachförordningen vore det mest effektiva sättet att minska riskerna med PFAS. Utskottet ser därför med tillförsikt på den översyn av Reachförordningen som nu pågår för att anpassa lagstiftningen till kemikaliestrategins ambitioner, inte minst regleringen av PFAS. Utskottet förutsätter att regeringen fortsätter att vara mycket pådrivande i detta arbete.

Därmed lämnar utskottet motionerna 2021/22:3433 (M) yrkandena 2 och 3, 2021/22:3665 (C) yrkandena 61 och 63, 2021/22:3881 (KD) yrkande 27 och 2021/22:4062 (MP) yrkande 35 utan vidare åtgärd.

Kemikaliers kombinationseffekter

Utskottet vill inledningsvis framhålla att det är mycket väl medvetet om att kombinationseffekter ökar risken för människor och miljö och att det finns stora förbättringsmöjligheter med nuvarande regelverk. I några lagstiftningar finns regler som tar hänsyn till kombinationseffekter, men det finns hinder som gör att dessa regler är svåra att ta hänsyn till.

Utskottet konstaterar att behovet av att tydligare hantera riskerna med kombinationseffekter i kemikalielagstiftningen uppmärksammas på EU-gemensam såväl som nationell nivå. Utskottet noterar att det på EU-nivå har tagits initiativ till att introducera en s.k. fördelningsfaktor i Reachförordningen för att bättre hantera kombinerad exponering för oavsiktliga blandningar. Vad utskottet erfar ska kommissionen presentera en färdplan och initiera en konsekvensbedömning senare i år. Utskottet noterar även att Kemikalieinspektionen har lämnat förslag på nytt etappmål till miljömålet Giftfri miljö i fråga om effektiv hantering av kombinationseffekter. I förslaget beskrivs att hänsyn ska tas till risker med kombinationseffekter vid tillämpning av relevanta EU-lagstiftningar senast 2025.

Med hänvisning till det åtgärdsarbete som pågår lämnar utskottet motionerna 2021/22:3433 (M) yrkande 11 och 2021/22:4062 (MP) yrkandena 37 i denna del och 38 utan vidare åtgärd.

Inrättande av ett europeiskt substitutionscentrum

Substitution av oönskade ämnen är en förutsättning för att uppnå en giftfri, cirkulär ekonomi. Utskottet ser mycket positivt på det substitutionscentrum som regeringen gett Rise i uppdrag att vara värd för. Centrumet samlar och sprider den kunskap som finns inom området kemisk substitution, bl.a. i form av vägledning, stödmaterial och utbildningar. Målet är att få fler företag och offentliga aktörer att komma igång och ersätta farliga kemikalier med bättre alternativ.

Utskottet bedömer att det även på EU-gemensam nivå finns goda exempel på åtgärder för att på olika sätt skynda på substitution av farliga ämnen. Utskottet noterar att den europeiska kemikaliemyndigheten Echa arrangerar EU-gemensamma nätverk och workshoppar om samverkan om substitution för företag i leverantörskedjan. Myndigheten tillhandahåller även information om hur bl.a. företag kan arbeta systematiskt med substitution. Med hänvisning till det som anförts ovan anser utskottet att motion 2021/22:4062 (MP) yrkande 45 inte bör leda till någon åtgärd från riksdagens sida. Motionen avstyrks.

Övriga kemikaliepolitiska frågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om Sveriges beredskapsförsörjning av kritiska kemikalier och den europeiska kemikaliemyndigheten Echas förslag om förbud mot avsiktligt tillsatt mikroplast.

Riksdagen avslår motionsyrkanden om övriga åtgärder för att minska förekomsten av kemiska föroreningar i miljön.

Jämför reservation 16 (M) och 17 (L) samt särskilt yttrande 6 (S) och 7 (S).

Motionerna

Sveriges beredskapsförsörjning av kritiska kemikalier

I tre motionsyrkanden föreslås åtgärder för att säkerställa den nationella beredskapsförsörjningen av kritiska kemikalier. Enligt kommittémotion 2021/22:3433 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 14 ska regeringen säkerställa Sveriges beredskap för försörjning av kemikalier som används till rening av avlopp och vatten samt övrig livsmedelsproduktion. Motionärerna framhåller att tillgången på kemikalier som behövs för rening av vatten och avlopp under covid-19-pandemin har visat sig kunna bli bristfällig.

Likaså enligt kommittémotion 2021/22:2482 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD) yrkande 17 ska regeringen verka för att säkerställa Sveriges beredskapsförsörjning av kemikalier som används till rening av vatten och avlopp. Motionärerna framhåller att det är viktigt att vi kan upprätthålla viktiga samhällsfunktioner även i tider av kris.

Enligt motion 2021/22:3488 av Marléne Lund Kopparklint och Betty Malmberg (båda M) bör det utarbetas en ny typ av strategisk plan för lagring och hantering av nödvändiga kemikalier. Motionärerna framhåller att frågan är mycket angelägen; en beredskapsplan för att säkra försörjningen av dricksvatten- och avloppskemikalier borde redan vara på plats.

Echas förslag om förbud mot avsiktligt tillsatt mikroplast i kemiska produkter

Enligt kommittémotion 2021/22:3433 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 21 är Echas förslag till förbud mot avsiktligt tillsatt mikroplast i kemiska produkter ändamålsenligt och regeringen bör därför driva på för att förslaget snarast genomförs.

I kommittémotion 2021/22:3881 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 46 anförs det att regeringen bör verka för ett förbud mot avsiktligt tillsatt mikroplast i kemiska produkter. Motionärerna ställer sig därför bakom det förbud mot avsiktligt tillsatt mikroplast som har föreslagits av Echa.

Övriga åtgärder för att minska förekomsten av kemiska föroreningar och mikroplaster

Enligt kommittémotion 2021/22:3433 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 5 ska Sverige verka inom EU för en utredning om utformningen av producentansvar för kemiska föroreningar, läkemedelsrester och mikroplaster i våra avloppstekniska kretslopp.

I kommittémotion 2021/22:3982 av Jakob Olofsgård m.fl. (L) yrkande 24 framhålls vikten av att arbetet för att begränsa spridningen av mikroplaster fortsätter. Plast som redan från början är finfördelad och som riskerar att hamna i avloppet bör fasas ut.

Enligt motion 2021/22:1230 av Mathias Tegnér (S) yrkande 1 behöver den hälsorelaterade miljöövervakningen stärkas. En sådan satsning krävs för att vi ska närma oss målet om en giftfri vardag.

Tidigare behandling och kompletterande uppgifter

Försörjning av kritiska kemikalier

Tillgången till rent vatten för dels livsmedel, dels livsmedelsproduktion och processindustri är en grundläggande förutsättning för ett fungerande samhälle. För att producera dricksvatten och för att rena avloppsvatten krävs kemikalier. Den största delen av kemikalierna används för avloppsrening och en mindre del till dricksvattenproduktion. Enligt uppgift från Livsmedelsverket saknar Sverige i dag lager av reningskemikalier, vilket gör att dricksvattenförsörjning och avloppsrening är beroende av att olika leveranskedjor fungerar. Därför kan tillgången till sådana kemikalier av olika anledningar skifta snabbt.

Enligt den totalförsvarspolitiska inriktningen för 2021–2025, som riksdagen beslutade om i december 2020 (prop. 2020/21:30, bet. 2020/21:FöU4, rskr. 2020/21:136), är utgångspunkten för planeringen av totalförsvaret att under minst tre månader kunna hantera en säkerhetspolitisk kris i Europa och i Sveriges närområde som innebär allvarliga störningar i samhällets funktionalitet samt krig under del av denna tid. Under de tre månaderna förutsätts att logistikflödena med omvärlden har begränsningar utan att vara helt avbrutna.

Livsmedelsverket har sedan 2010 haft en samordnande roll för dricksvattenfrågor i landet. Inom ramen för uppdraget har flera projekt genomförts, bl.a. om de kemikalier som behövs för att uppnå ett säkert dricksvatten, vilket också har bäring på behoven av sådana kemikalier för avloppshantering i linje med gällande miljökrav. Som ett led i uppbyggnaden av det svenska totalförsvaret utredde Livsmedelsverket under 2019–2021 sårbarheterna i dricksvattenförsörjningens kemikalieberoende. Inom arbetet har bl.a. sårbarheter i kemikalieförsörjningen kartlagts och dialog har förts med ett flertal kemikalieproducenter, dricksvattenproducenter och dricksvattendistributörer samt med branschorganisationen Svenskt Vatten.

Kartläggningen, som presenterades i december 2021 (dnr 2021/03355), visar att leveranskedjorna präglas av stort importberoende och just-in-time-

principen. De kommunala dricksvattenproducenterna har olika förutsättningar, men beredskapen är generellt låg och det finns inga stora lager av dricksvattenkemikalier att använda i händelse av brist. För att minska sårbarheten i fråga om tillgång, omfördelning och lagerhållning av kemikalier föreslår Livsmedelsverket ett antal åtgärder. Olika kemikalier fordrar olika åtgärder.

- Livsmedelsverket anser att det från statligt håll bör ställas krav på att dricksvattenproducenterna ska kunna upprätthålla sin normala produktion under minst tre månader med kraftiga störningar i leveransen av kemikalier. Vad gäller fällningskemikalier anser verket dessutom att nationella statliga lager bör inrättas. Förutsättningarna för att etablera en anläggning för att reaktivera aktivt kol inom Sveriges gränser bör utredas.
- Genomgående bör det göras en översyn av möjligheten att ta beredskaps-hänsyn i tillståndsprocesser och en diskussion om tillverkningsberedskap bör initieras inom det nordiska samarbetet. Regeringen bör också ta fram en författningsreglerad ordning för omfördelning och prioritering vid en bristsituation när ransoneringslagen (1978:268) och förfogandelagen (1978:262) inte tillämpas, men också förbereda en ransoneringsförordning som säkerställer prioritering och omfördelning till dricksvattenproduktionen.
- Livsmedelsverket efterlyser också ett bemyndigande att meddela föreskrifter för att minska sårbarheten i Sveriges livsmedelsförsörjning inför och under fredstida krissituationer och inför och under höjd beredskap.

I december 2021 gav regeringen Kemikalieinspektionen i uppdrag att med utgångspunkt i Livsmedelsverkets analyser kartlägga och analysera

- tillgången till kemikalier som är nödvändiga för dricksvattenproduktion och avloppsvattenrening, inklusive prekursorer till dessa kemikalier
- användningen av dessa kemikalier i olika branscher, och hur efterfrågan kan förväntas utvecklas kommande år
- de logistiska förutsättningarna, inklusive varuflöden och förutsättningar för transport och lagerhållning och hur dessa påverkar tillgången till dessa kemikalier
- möjliga åtgärder för en effektiv och hållbar tillgång och för att minska sårbarheter relaterade till möjliga framtida bristsituationer.

Vid behov ska information inhämtas från andra myndigheter, aktörer, relevanta, berörda branscher och näringslivsorganisationer. Uppdraget ska slutredovisas den 31 maj 2022.

Åtgärder för att säkra tillgången på kritiska kemikalier vidtas även på EU-nivå. Som redovisas ovan antog kommissionen i oktober 2020 en kemikalie-strategi för hållbarhet (COM(2020) 667). I strategin framhåller kommissionen att coronapandemin inte bara har ökat det akuta behovet av att skydda människors och planetens hälsa utan också har gjort oss medvetna om att tillverknings- och försörjningskedjorna har blivit alltmer komplexa och globaliserade

för vissa kritiska kemikalier från tredjeländer, t.ex. sådana som behövs för att producera läkemedel. Enligt kommissionen måste EU stärka sitt öppna strategiska oberoende med motståndskraftiga värdekedjor och diversifiera hållbar anskaffning av de kemikalier som har nödvändiga användningar för vår hälsa och för en klimatneutral och cirkulär ekonomi. För att ekonomin och hälso- och sjukvårdssystemen ska bli mer motståndskraftiga krävs det även att EU:s befintliga produktionskapacitet för kemikalier utvecklas och att det finns tillräckligt diversifierade försörjningskällor och en bättre hantering av risken för leveransstörningar på alla nivåer, strategiska reserver och lageruppbyggnad samt mekanismer för att säkerställa att leveranskedjorna kan fortsätta att fungera opåverkade i händelse av en kris. Mot denna bakgrund åtar sig kommissionen att vidta följande åtgärder:

- identifiera strategiska beroenden och föreslå åtgärder för att minska dessa beroenden
- identifiera strategiska värdekedjor, särskilt för teknik och tillämpningar som är relevanta för den gröna och digitala omställningen, där kritiska kemikalier är viktiga komponenter
- samarbeta med berörda aktörer för att öka unionens strategiska arbete på kemikalieområdet
- främja interregionalt samarbete längs hållbara värdekedjor för kemikalier, genom smart specialisering för att påskynda utvecklingen av gemensamma investeringsprojekt
- främja EU:s motståndskraft när det gäller försörjning och hållbarhet i fråga om kemikalier som används i tillämpningar som är nödvändiga för samhället, genom EU:s finansierings- och investeringsmekanismer.

Utskottet har behandlat motionsyrkanden om tillgången på kritiska kemikalier tidigare under mandatperioden. I betänkande 2020/21: MJU14 Kemikaliepolitik framhöll utskottet de åtgärder som vidtagits, bl.a. ovan nämnda uppdrag till Livsmedelsverket och den totalförsvarspolitiska propositionen samt initiativ på EU-nivå.

Echas förslag till förbud mot avsiktligt tillsatt mikroplast i kemiska produkter

Mikroplast är fasta plastpartiklar som består av blandningar av polymerer och funktionella tillsatser. De kan även innehålla rester av orenheter. Mikroplast kan bildas oavsiktligt vid nötning och slitage av större plastprodukter, t.ex. bildäck eller syntetiska textilier. Mikroplaster framställs också avsiktligt och tillsätts i produkter för att fylla vissa funktioner.

Kommissionen begärde 2017 att Echa skulle bedöma det vetenskapliga underlaget för att vidta tillsynsåtgärder på EU-nivå i fråga om mikroplast som avsiktligt tillsätts i produkter (dvs. ämnen och blandningar).

Echa bedömer att avsiktligt tillsatt mikroplast sannolikt ansamlas i marken eftersom partiklarna hamnar i avloppsslam som ofta används som gödselmedel. En mycket mindre andel av mikroplasterna hamnar direkt i vattenmiljön. Echa bedömer att mikroplasterna är extremt svårnedbrytbara i miljön och praktiskt taget omöjliga att få bort när de har släppts ut och myndigheten konstaterar också att det i dagsläget inte går att bedöma de långsiktiga effekterna av utsläpp av mikroplast.

Mot bakgrund av denna problembild föreslog Echa i januari 2019 ett närmast heltäckande förbud mot avsiktligt tillsatt mikroplast i kemiska produkter. Förslaget innebär att en ny begränsning kan komma att införas i Reach-förordningen för mikroplast i bl.a. kosmetiska produkter, tvätt- och rengöringsmedel, färger och lacker. Förslaget omfattar också medicintekniska produkter samt produkter inom jordbruks- och trädgårdssektorn. Förslaget till begränsning gäller mikroplast som tillsatts med avsikt i produkterna. I förslaget finns vissa undantag, t.ex. för industriella användningar och där inga utsläpp av mikroplast till miljön väntas vid normal användning. Om förslaget genomförs beräknar Echa att utsläppen av mikroplast till miljön skulle minska med ca 500 000 ton på 20 år³.

Echas riskbedömningskommitté (RAC) antog sitt yttrande över förslaget i juni 2020. Kommittén stödde förslaget men rekommenderade också striktare kriterier för undantag för biologiskt nedbrytbara polymerer samt förbud mot mikroplast som fyllnadsmaterial i konstgräsplaner efter en övergångsperiod på sex år. RAC drog också slutsatsen att den undre storleksgränsen på 100 nanometer (nm) för begränsning av mikroplast som Echa har föreslagit inte krävs för verkställigheten och rekommenderade ingen undre storleksbegränsning.

Kommittén för samhällsekonomisk analys (SEAC) antog sitt yttrande över förslaget i december 2020. SEAC stöder Echas förslag men gör vissa rekommendationer för kommissionen att beakta i beslutsfasen, bl.a. en undre storleksgräns på 1 nm för begränsning av mikroplast. SEAC anser även att en tillfällig undre storleksgräns på 100 nm kan krävas för att säkerställa att begränsningen går att verkställa. För kontroll av frisättningen till miljön av fyllnadsmaterial i konstgräsplaner föredrar SEAC inget av de alternativ för riskhantering som Echa har föreslagit framför något annat. Kommittén menar att det slutliga valet skulle bli avhängigt av politiska prioriteringar, i synnerhet när det gäller begränsning av utsläppen.

Kommissionen förväntas utarbeta sitt förslag på grundval av Echas rapport och kommittéernas yttranden. Kommissionens förslag att ändra förteckningen över ämnen som omfattas av begränsningar enligt bilaga XVII till Reach-förordningen kommer att överlämnas för röstning till medlemsstaterna inom Reachkommittén. Innan begränsningen antas granskas den av Europaparlamentet och rådet.

I meddelandet om den gröna given anför kommissionen att man kommer att följa upp 2018 års plaststrategi (COM(2018) 28) och fokusera på åtgärder

³ <https://echa.europa.eu/sv/hot-topics/microplastics>

mot avsiktligt tillsatta mikroplaster. I Europaparlamentets resolution om den gröna given (2021/C 270/01) uppmanar parlamentet kommissionen att ta itu med mikroplast på ett heltäckande sätt, t.ex. genom att införa en omfattande utfasning av avsiktligt tillsatta mikroplaster.

Utskottet har behandlat motionsyrkanden om Echas förslag om avsiktligt tillsatta mikroplaster tidigare under mandatperioden, senast i betänkande 2019/20:MJU14 Kemikaliepolitik. Utskottet anförde bl.a. följande:

Förekomsten av svårnedbrytbara mikroplaster i naturen är ett allvarligt miljöproblem. Utskottet välkomnar därför Echas förslag om förbud mot avsiktligt tillsatt mikroplast i kemiska produkter, och utskottets förhoppning är att det kan beslutas om ett förbud så snart som möjligt.

Övriga åtgärder för att minska förekomsten av mikroplaster och kemiska föroreningar i miljön

I Sverige råder det sedan den 1 juli 2018 förbud mot mikroplast i kosmetiska produkter som sköljs av eller spottas ut (4–4b §§ förordningen [1998:944] om förbud m.m. i vissa fall i samband med hantering, införsel och utförsel av kemiska produkter). Kemikalieinspektionen har utrett behovet av ett utökat förbud mot mikroplast i Sverige. Enligt myndigheten behövs det ytterligare begränsningar för mikroplast i kosmetiska produkter och andra kemiska produkter (rapport 2/18). Myndighetens bedömning är att det fortsatta arbetet för närvarande i första hand bör ske på EU-nivå. Som redovisas ovan pågår det beredning av Echas förslag om förbud mot avsiktligt tillsatt mikroplast i kemiska produkter. Som en del av sin plaststrategi och sin nya handlingsplan för den cirkulära ekonomin överväger kommissionen även alternativ för att minska frisättningen av avsiktligt framställd mikroplast i vattenmiljön. Under våren 2022 pågår det samråd om kommissionens initiativ till åtgärder för att minska miljöförekomsten av mikroplast som oavsiktligt har frigjorts från däck, textilier och plastpellets (Ares(2021)7346796). Genom märkning, standardisering, certifiering och lagstiftning i fråga om de viktigaste källorna till mikroplastutsläppen vill kommissionen minska problemet med mikroplaster i miljön. Samrådet pågår fram till mitten av maj 2022. Ett antagande från kommissionen är aviserat till slutet av 2022.

I mars 2022 beslutade FN:s miljöförsamling Unea om att initiera förhandlingar om ett globalt avtal mot plastföroreningar. Beslutet innebär att medlemsstaterna ska påbörja förhandlingar om ett globalt avtal mot plastföroreningar och inrätta en internationell vetenskaplig panel för kemikalier och avfall som kan öka det internationella samarbetet och bidra till ökad kunskap på området.

Producentansvaret är ett styrmedel för att uppnå miljömålen. I linje med principen om att förorenaren ska betala är syftet att motivera producenterna att ta fram produkter som t.ex. är resurssnåla, lätta att återvinna och fria från miljöfarliga ämnen.

Det finns ett utökat producentansvar för ett antal produkter, bl.a. för läkemedel. Enligt 4 § förordningen (2009:1031) om producentansvar för läkemedel ska en producent utan ersättning ta hand om avfall som utgörs av läkemedel, som uppkommit hos hushåll och som lämnas av allmänheten till producenten. Läkemedel som utgör farligt avfall och läkemedelsavfall som uppkommit från t.ex. sjukvården eller hos företagare omfattas inte av producentansvaret. Kommunerna ska svara för transport samt återvinning eller bortskaffande av det läkemedelsavfall som allmänheten inte lämnar till apoteken. Enligt uppgift från Regeringskansliet kommer producentansvaret för läkemedel att ses över i och med genomförandet av ändringarna i avfallsdirektivet, vilket ska ske senast 2023.

I dagsläget finns inga krav i Sverige på att avloppsreningsverk ska kunna avlägsna läkemedelsrester. Naturvårdsverket har haft i uppdrag att utreda förutsättningarna för att använda avancerad rening för att avskilja läkemedelsrester från avloppsvatten. En rapport redovisades våren 2017 (rapport 6766). Naturvårdsverket konstaterar att det finns behov av ett sådant och pekar på att sådan rening även skulle medföra rening av andra oönskade ämnen, vilket förstärker nyttan.

Regeringen beslutade 2018 att satsa 45 miljoner kronor 2018, 50 miljoner kronor 2019 och 70 miljoner kronor 2020 på avancerad rening av avloppsvatten. Medlen skulle användas som ett investeringsbidrag och bidra till att fler avloppsreningsverk installerar avancerad rening av läkemedelsrester, vilket bidrar till minskade utsläpp av läkemedelsrester och andra miljögifter till hav, sjöar och vattendrag. Bidraget förväntades bidra till en ökad kunskapsuppbyggnad kring avancerad rening och belysa de frågeställningar som uppstår vid planering, projektering, upphandling, installation och drift av läkemedelsrening. Satsningen på investeringsbidrag för avancerad avloppsrening har därefter förlängts t.o.m. 2022 och bidraget delas ut med stöd av förordningen (2018:495) om bidrag för rening av avloppsvatten från läkemedelsrester. Förordningen upphörde att gälla vid utgången av 2020, men den gäller enligt en ändring i övergångsbestämmelserna dock fortfarande för bidrag som har beviljats före utgången av 2022.

För 2022 har riksdagen anvisat ca 1,6 miljarder kronor till anslaget 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö inom utgiftsområde 20 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 20, bet. 2021/22: MJU1, rskr. 2021/22:109–111).

Enligt regleringsbrevet för 2022 ska Naturvårdsverket redovisa sitt arbete för att minska läkemedel i miljön. Naturvårdsverket ska också i möjligaste mån kvantifiera resultatet, med fokus på förväntade effekter av de bidrag som har getts enligt förordningen om bidrag för rening av avloppsvatten från läkemedelsrester. Redovisningen ska innehålla information om vilken typ av installationer som fått bidrag samt hur många.

I betänkande 2021/22: MJU15 Cirkulär ekonomi behandlade utskottet ett antal frågor om producentansvaret, bl.a. för läkemedel. Utskottet anförde följande:

Producentansvaret är en viktig del av såväl Sveriges som EU:s arbete med att både förebygga uppkomsten av avfall och ta hand om det avfall som uppstår på bästa sätt. Utskottet konstaterar att ett starkt producentansvar är centralt för att skapa ett resurseffektivt samhälle och ser därför positivt på att producentansvaret för läkemedel kommer att ses över i samband med genomförandet av ändringarna i avfallsdirektivet. Utskottet framhåller att det redan i dag finns statliga medel avsatta som får användas för rening av avloppsvatten från läkemedelsrester men noterar samtidigt att ett utvidgat producentansvar skulle kunna bidra till ytterligare finansiering av sådana åtgärder. Utskottet vill dock inte föregripa den översyn som regeringen aviserat av producentansvaret för läkemedel [...].

Kommissionens läkemedelsstrategi (COM(2020) 761), som antogs i november 2020, innehåller en rad åtgärder som ska genomföras under flera år. Enligt kommissionen ligger strategin i linje med prioriteringarna i den gröna given. Ett av de problem som kommissionen avser att ta itu med handlar om läkemedlens miljöpåverkan. Under 2022 ska kommissionen se över den allmänna läkemedelslagstiftningen.

Som redovisas ovan beslutade regeringen i januari 2021 om fem nya etappmål för en giftfri miljö och giftfri cirkulär ekonomi. Etappmålen avser läkemedel i miljön, växtskyddsmedel, biocidprodukter, dioxiner och främjande av en hållbar dagvattenhantering. Etappmålen för växtskyddsmedel och biocider anger att användningen av produkter med sådana ämnen som har särskilt farliga egenskaper ska ha minskat väsentligt 2030. Etappmålet om läkemedel i miljön handlar om att minimera läkemedelsrester i miljön. Regleringar och andra åtgärder som minimerar de negativa miljöeffekterna ska finnas på plats i Sverige, i EU eller internationellt senast 2030. Det huvudsakliga syftet med etappmålet för dioxiner är att kartlägga utsläppen av dioxiner och på så vis minska halterna i miljön och i förlängningen skydda människor och miljö. Senast 2030 ska utsläpp av dioxiner från punktkällor vara kartlagda och minimerade.

Våren 2018 beslutade riksdagen om ett tillkännagivande om att regeringen bör utreda ett utvidgat producentansvar för fler produkter. Utskottet anförde att möjligheten att utöka det lagstadgade producentansvaret till fler produktgrupper inte har utretts sedan 2001. Sedan dess har det skett en stor kunskapsutveckling t.ex. om hur kemiska ämnen i byggprodukter kan påverka människors hälsa. Även kemikalie- och avfallslagstiftningen har utvecklats, både på nationell nivå och på EU-nivå. Mot den bakgrunden bedömde utskottet att det borde utredas om producentansvaret ska utvidgas till fler produktgrupper. Kammarkens biföll utskottets förslag (bet. 2017/18: MJU15, rskr. 2017/18:257).

I skrivelse 2021/22:75 lämnar regeringen en redovisning om vilka åtgärder som vidtagits för att tillmötesgå riksdagens uppmaning. Regeringen anför inledningsvis att producentansvaret är ett av många styrmedel på miljöområdet. För att främja giftfria och resurseffektiva kretslopp finns även annan generell avfalls- och kemikalielagstiftning både inom EU och på nationell nivå. På avfallsområdet har exempelvis den s.k. avfallshierarkin införts i miljöbalken för att främja en miljömässig hantering av material och avfall

under en varus hela livscykel. I hierarkin ingår också att förebygga användningen av och minska skadorna från skadliga ämnen.

På kemikalieområdet finns förutom EU:s byggproduktförordning, Reach- och CLP-förordningarna även flera frivilliga initiativ för att främja användningen av hållbara byggmaterial, t.ex. Sunda Hus. I den svenska nationella avfallsplanen som Naturvårdsverket har beslutat om har åtgärdsområdet Hantering av avfall inom bygg- och anläggningssektorn ansetts vara prioriterat.

I december 2015 presenterade kommissionen ett paket för att bidra till en cirkulär ekonomi. I paketet ingick förslag om att revidera sex direktiv på avfallsområdet:

- ramdirektivet för avfall (2008/98/EG)
- förpackningsdirektivet (94/62/EG)
- deponidirektivet (1999/31/EG)
- direktivet om uttjänta bilar (2000/53/EG)
- direktivet om avfall från elektriska och elektroniska produkter (2012/19/EU)
- direktivet för batterier och ackumulatörer (2006/66/EG).

I maj 2018 antogs de färdigförhandlade direktiven. Regeringskansliet har tillsatt en utredning (M 2018:B) för att utreda och föreslå hur genomförandet av EU:s reviderade avfallsdirektiv ska se ut. Arbetet i den interna utredningen ska leda till ett miljömässigt omhändertagande av avfall och regeringen bedömer att den kommer att kunna beröra även de produktgrupper som riksdagen anför behöver omfattas av ytterligare krav på utsortering, återanvändning och materialåtervinning. I det reviderade avfallsdirektivet finns nya krav i fråga om producentansvar som den interna utredningen ska analysera och föreslå nödvändiga åtgärder för.

Regeringskansliet remitterade under hösten 2019 två promemorior (M2019/01776 och M2019/02091) om genomförande av reviderade EU-direktiv på avfallsområdet. Författningsändringarna trädde i kraft den 1 augusti 2020.

Regeringen beslutade den 5 december 2019 att tillsätta en utredare för att utreda ett producentansvar för textilier (dir. 2019:96). Betänkandet Producentansvar för textilier – en del av den cirkulära ekonomin (SOU 2020:72) har remitterats och bereds nu inom Regeringskansliet.

Regeringen redovisar vidare att kommissionen har aviserat ett förslag på produktpolicyramverk och en strategi för hållbara textilier. Hur förslagen om ett producentansvar för textilier ska hanteras vidare påverkas även av dessa kommande initiativ på EU-nivå.

Kommissionen presenterade den 30 mars 2022 en EU-strategi för hållbara och cirkulära textilier (COM(2022) 141, kallad textilstrategin). Strategin presenterades samtidigt som ett av kommissionens lagpaket inom den europeiska gröna given. Lagpaketet syftar till att få hållbara produkter att bli

norm, främja cirkulära affärsmodeller och ge konsumenterna mer inflytande i och med den gröna omställningen.

Enligt faktagromemoria 2021/22:FPM83 välkomnar regeringen textilstrategin och delar kommissionens problembild. Regeringen ser positivt på att flera åtgärder planeras för att minska miljö- och klimatpåverkan från textilier, bl.a. ett producentansvar för textilier.

Regeringen beslutade den 23 juli 2020 att tillsätta en utredning om verksamhetens kommunala avfall (dir. 2020:78). Betänkandet Äga avfall – en del av den cirkulära ekonomin (SOU 2021:24) har remitterats och bereds nu inom Regeringskansliet.

Regeringen beslutade våren 2021 om propositionen Producentansvar och straffansvar för nedskräpning (prop. 2020/21:198). Lagförslaget innebar att bemyndigandet i miljöbalken om producentansvar ändras så att föreskrifter får meddelas för att införa system för utökat producentansvar för avfallshantering av engångsplastprodukter i samband med genomförandet av EU:s engångsplastdirektiv. Riksdagen biföll regeringens förslag (prop. 2020/21:198, bet. 2021/22: MJU4, rskr. 2021/22:3).

Regeringen beslutade den 3 november 2021 om att införa producentansvar för vissa tobaksvaror och filter, ballonger, våtservetter samt fiskeredskap. Förordningarna om producentansvar för vissa tobaksvaror och filter, ballonger och våtservetter trädde med vissa undantag i kraft den 1 januari 2022. Förordningen om producentansvar för fiskeredskap träder i vissa delar i kraft den 1 januari 2023 och i övriga delar den 1 januari 2024.

Mot bakgrund av de åtgärder som vidtagits på området bedömer regeringen att tillkännagivandet ska kunna slutbehandlas under 2022.

Syftet med den svenska miljöövervakningen, som samordnas av Naturvårdsverket, är att dokumentera tillstånd och förändringar i miljön. Den nationella och regionala miljöövervakningen finansieras av anslaget 1:2 Miljöövervakning m.m. inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård. I budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 20) föreslår regeringen att riksdagen anvisar ca 513 miljoner till anslaget. Riksdagen biföll regeringens förslag i denna del (prop. 2021/22:1 utg.omr. 20, bet. 2021/22: MJU1, rskr. 2021/22:109–111).

Såväl den nationella som den regionala miljöövervakningen organiseras i programområden som i sin tur omfattar flera delprogram. Ett av programområdena som Naturvårdsverket ansvarar för är hälsorelaterad miljöövervakning (HÄMI). Syftet med HÄMI är att långsiktigt övervaka miljöfaktorer som kan påverka människors hälsa. Övervakningen av miljöfaktorer görs genom att uppskatta människors exponering för hälsofarliga ämnen i den omgivande miljön, mäta exponering för miljögifter via markörer för dessa i människan samt utföra analyser som kopplar samman miljöexponering och hälsoeffekter. Den hälsorelaterade miljöövervakningen kan därigenom bl.a. ge möjlighet att visa på trender i människors exponering samt ge underlag för

riskbedömning, regleringar och råd. Studier av sambandet mellan yttre miljöfaktorer och påverkan på människors exponering inleddes inom miljöövervakningen 1993. Programmet reviderades senast 2016.

Institutet för miljömedicin vid Karolinska institutet är på uppdrag av Naturvårdsverket datavärd för data som samlas in inom nationell och regional hälsorelaterad miljöövervakning.

Inom programmet HÄMI finns ett antal specificerade delprogram, bl.a. om metaller såsom bly, kadmium och kvicksilver och organiska ämnen såsom PCB, mjukgörare, flamskyddsmedel och PFAS i blod, urin och bröstmjölk. Ytterligare exempel på delprogram handlar om buller och luftföroreningar.

Hälsorelaterad miljöövervakning pågår även på EU-nivå. År 2017 påbörjades ett EU-gemensamt samarbetsprojekt, HBM4EU, för att skapa harmoniserade data och jämförbar information om människors exponering för kemikalier i Europa. Syftet med samarbetet är att öka kunskapen om vilka hälsoeffekter exponeringen kan leda till och att förbättra riskbedömningen av kemikalier.

Utskottets ställningstagande

Sveriges beredskapsförsörjning av kritiska kemikalier

Utskottet har tidigare under mandatperioden uppmärksammat hur covid-19-pandemin tydliggjort sårbarheter i samhället. Tillgången till dricksvatten förutsätter en stadig tillgång till ett antal kemikalier som används i beredningsprocessen vid vattenverken. Vid svåra eller långvariga störningar i nationella och internationella varuflöden påverkas kemikalieförsörjningen och därmed även tillgången till rent vatten.

Det är av synnerligen stor vikt att försörjningstryggheten av kritiska kemikalier säkerställs. Utskottet noterar att Livsmedelsverket nyligen kartlagt sårbarheterna i dricksvattenförsörjningens kemikalieberoende. Enligt myndigheten präglas leveranskedjorna av stort importberoende och just-in-time-principen. Beredskapen är generellt låg och det finns inga stora lager av dricksvattenkemikalier att använda i händelse av brist.

Utskottet ser positivt på att Kemikaliemyndigheten fått i uppdrag att kartlägga och analysera bl.a. tillgången till kemikalier som är nödvändiga för dricksvattenproduktion och avloppsvattenrening. Utskottet ser även positivt på att åtgärder vidtas på EU-gemensam nivå. Inte desto mindre bedömer utskottet att arbetet med att trygga tillgången på kritiska kemikalier bör prioriteras ytterligare. Utskottet anser att Sveriges beredskapsförsörjning av kemikalier som används till rening av vatten och avlopp samt övrig livsmedelsproduktion behöver säkerställas, och att frågan ska tillskrivas mycket hög prioritet. Det är av grundläggande vikt att vi står förberedda och kan upprätthålla viktiga samhällsfunktioner även i tider av kris.

Därmed tillstyrker utskottet motionerna 2021/22:2482 (SD) yrkande 17 och 2021/22:3433 (M) yrkande 14.

Med det som anförts ovan avstyrks motion 2021/22:3488 (M).

Echas förslag till förbud mot avsiktligt tillsatt mikroplast i kemiska produkter

Förekomsten av svårnedbrytbara mikroplaster i naturen är ett allvarligt miljöproblem. Utskottet har därför sett med tillförsikt på beredningen av det förslag som Echa presenterade 2019 i fråga om att förbjuda avsiktligt tillsatt mikroplast i kemiska produkter. Utskottet tar särskilt fasta vid att Echa beräknar att ett sådant förbud skulle innebära att utsläppen av mikroplast till miljön skulle minska med ca 500 000 ton på 20 år.

Utskottet har sedan förslaget presenterades uttryckt sin förhoppning om att regleringen ska komma till stånd så snart som möjligt. Echas riskbedömningskommitté RAC och kommittén för samhällsekonomisk analys SEAC antog sina respektive yttranden över förslaget 2020. Utskottet noterar att kommissionen ännu inte presenterat något förslag. När förslaget väl antas ska det behandlas av medlemsstaterna inom Reachkommittén och därefter granskas av Europaparlamentet och rådet. Utskottet anser att det är av stor vikt att regeringen verkar för att Echas förslag genomförs utan onödig fördröjning. Detta bör riksdagen tillkänna för regeringen.

Med det som anförts ovan tillstyrker utskottet motionerna 2021/22:3433 (M) yrkande 21 och 2021/22:3881 (KD) yrkande 46.

Övriga åtgärder för att minska förekomsten av kemiska föroreningar i miljön

Utskottet är väl medvetet om att arbetet med att minska förekomsten av kemiska föroreningar i miljön måste inkludera en bred palett av insatser. I likhet med motionärerna ser utskottet att såväl en ändamålsenlig reglering av producentansvaret för olika produktgrupper som åtgärder för att minimera frisättning av mikroplaster ska ingå i detta arbete. Vidare utgör miljöövervakningen ett centralt verktyg. Utskottet bedömer emellertid att det redan vidtas åtgärder på samtliga dessa områden. Utskottet noterar inte minst att kommissionen har lagt fram ett initiativ om åtgärder för att minska miljöförekomsten av mikroplast som oavsiktligt frigörs från däck, textilier och plastpellets. Utskottet påminner även att producentansvaret för läkemedel kommer att ses över i och med genomförandet av ändringarna i avfallsdirektivet.

Med hänvisning till det arbete som redan pågår anser utskottet att motionerna 2021/22:1230 (S) yrkande 1, 2021/22:3433 (M) yrkande 5 och 2021/22:3982 (L) yrkande 24 till betydande utsträckning är att betrakta som tillgodosedda. Utskottet avstyrker således motionerna.

Motioner som bereds förenklat

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som beretts i förenklad ordning.

Jämför särskilt yttrande 8 (M), 9 (SD), 10 (C) och 11 (KD).

Utskottets ställningstagande

I motioner från allmänna motionstiden 2021/22 har det väckts förslag om kemikaliepolitiska åtgärder som rör samma eller i huvudsak samma frågor som utskottet har behandlat tidigare under valperioden. Detta har gjorts i betänkandena 2018/19: MJU7 Kemikaliepolitik, 2019/20: MJU14 Kemikaliepolitik och 2020/21: MJU14 Kemikaliepolitik. Utskottet ser ingen anledning att nu återigen pröva de motionsyrkanden som tas upp i bilaga 3 och avstyrker därför förslagen.

Reservationer

1. Föreskriftsbestämmelser om bekämpning av insektsvärning, punkt 2 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Yasmine Eriksson (SD) och Mats Nordberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:4508 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 1–3.

Ställningstagande

Vi anser att det är olämpligt att flytta ansvar för skogsskydd från Skogsstyrelsen till andra myndigheter liksom att flytta bemyndiganden om insektsvärning från skogsvårdslagen till en annan lagstiftning. Vi anser att Skogsstyrelsen ska vara den myndighet som handlägger frågor som berör skogsskötsel och att skogsvårdslagen ska vara den lag som för skogsägare beskriver ramarna för skogsskötseln och föreskriver nödvändiga åtgärder för skogsskydd. Därför bör inte skogsvårdslagens bemyndigande att meddela föreskrifter om åtgärder mot insektsvärning och yngelhärdar flyttas till växtskyddslagen.

I stället anser vi att det bemyndigande i fråga om insektsvärningar och yngelhärdar som berör skog och virke som Skogsstyrelsen har i dag bör utvidgas till att omfatta även andra växtskadegörare än insekter, vilka kan leda till skador som sprids i landets skogar.

Skogsstyrelsen bör vidare ges en starkare roll i detta sammanhang genom att skötseldirektiven för skyddade skogsområden ändras så att begränsning av skadegörare som kan spridas till kringliggande skogar alltid ska kunna begäras av Skogsstyrelsen, i likhet med riksdagens tillkännagivande till regeringen tidigare under riksmötet (prop. 2021/22:58, bet. 2021/22:MJU18, rskr. 2021/22:206–207).

2. Utformningen av avgifter för offentlig kontroll enligt den nya växtskyddslagen, punkt 3 (S, V, MP)

av Maria Gardfjell (MP), Hanna Westerén (S), Isak From (S), Magnus Manhammar (S), Elin Segerlind (V), Malin Larsson (S) och Markus Selin (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motion

2021/22:4575 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M).

Ställningstagande

Vi påminner om att kostnader för offentlig kontroll som utförs enligt den nuvarande växtskyddslagen huvudsakligen finansieras genom avgifter, och i likhet med regeringen anser utskottet att offentlig kontroll även fortsättningsvis i huvudsak bör finansieras med avgifter. Utgångspunkten bör vara att den som ger anledning till kontrollen ska betala kontrollkostnaden.

Vi anser att regeringens förslag till konstruktion av avgiftssättningen är väl avvägt. Vi noterar särskilt att principen om full kostnadstäckning ska tas i beaktande i avgiftssättningen. Vidare ska avgiftskonstruktionen innebära låga administrationskostnader samt vara lättbegriplig och förutsebar för betalare. Vi anser även att principerna för avgiftssättningen bör vara desamma oavsett om de aktuella avgifterna tas ut av statliga förvaltningsmyndigheter eller av organ med delegerade uppgifter eller fysiska personer som delegerats uppgifter.

Med hänvisning till regeringens bedömningar i frågan anser vi att riksdagen inte ska göra ett sådant tillkännagivande som motionärerna efterfrågar.

3. Kemikalieinspektionens avgifter för tillsyn och prövning, punkt 4 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Yasmine Eriksson (SD) och Mats Nordberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:2482 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD) yrkandena 5, 12 och 13.

Ställningstagande

Kemikalier utgör en del av vardagen. Varje dag utsätter människan sig och naturen för kemikalier som är naturligt förekommande, extraherade från naturens processer eller industriellt framställda. Arbetet med att reglera kemikaliers användning måste bl.a. präglas av evidensbaserad forskning och stora säkerhetsmarginaler när det gäller människors hälsa. Förutom människors hälsa handlar det även om förtroendet för regelverk och myndigheter. Handläggningstider har tidigare varit ett problem. Åtgärder har vidtagits, vilket av allt att döma har förbättrat situationen. Ansträngningarna bör fortgå så att handläggningen av nya kemikalieansökningar förenklas ytterligare, och man bör i sammanhanget även kontinuerligt sträva efter att dämpa kostnaderna för svenska företag, i synnerhet småföretag. Därutöver bör regeringen se över kemikalielagstiftningen så att inte småföretag missgynnas i avgiftsfördelningen.

4. Tillståndsprovning av växtskyddsmedel, punkt 5 (S, V, L, MP)

av Maria Gardfjell (MP), Hanna Westerén (S), Isak From (S), Magnus Manhammar (S), Elin Segerlind (V), Malin Larsson (S), Jakob Olofsgård (L) och Markus Selin (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2021/22:2765 av Sten Bergheden (M) och

2021/22:3437 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 33.

Ställningstagande

Prövningen av godkännanden av verksamma ämnen respektive produkter styrs av EU:s förordning (1107/2009) om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden. Syftet med förordningen är att säkerställa en hög skyddsnivå för både människors och djurs hälsa och för miljön och samtidigt skydda konkurrenskraften för jordbruket i gemenskapen. EU-rätten medger inte att enskilda medlemsländer prövar bekämpningsmedel med utgångspunkt i något annat än det som sägs i förordningen. Det är alltså inte möjligt att endast utgå från konkurrenskraften. För att säkerställa en hög skyddsnivå för människors hälsa och miljön får ett verksamt ämne eller ett växtskyddsmedel bara godkännas om ämnet eller medlet inte har några skadliga hälsoeffekter på människor eller djur och om det inte påverkar miljön på ett oacceptabelt sätt.

Mot bakgrund av det som anförts ovan anser vi att riksdagen inte ska göra ett sådant tillkännagivande som motionärerna efterfrågar.

Ledamoten från Miljöpartiet utvecklar skälen till sitt ställningstagande i ett särskilt yttrande.

5. Det ömsesidiga erkännandet av produktgodkännanden, punkt 6 (S, V, MP)

av Maria Gardfjell (MP), Hanna Westerén (S), Isak From (S), Magnus Manhammar (S), Elin Segerlind (V), Malin Larsson (S) och Markus Selin (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2021/22:2482 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD) yrkande 14,

2021/22:3437 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 34 och

2021/22:3880 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 18.

Ställningstagande

Principen om ömsesidigt erkännande används i dag och är ett av medlen för att säkerställa den fria rörligheten för varor inom gemenskapen. För att undvika dubbelarbete, minska den administrativa bördan för industrin och medlemsstaterna samt sörja för tillgång till växtskyddsmedel på mer harmoniserade villkor bör de produktgodkännanden som beviljas av en medlemsstat godtas av andra medlemsstater med jämförbara jordbruks-, växtskydds- och miljöförhållandena (inklusive klimatförhållandena).

Myndigheterna måste dock ta hänsyn till de enskilda medlemslänarnas specifika miljö- eller jordbruksförhållanden. Efter ansökan kan myndigheten erkänna eller ändra det produktgodkännande som beviljats av en annan medlemsstat eller avstå från att godkänna växtskyddsmedlet på sitt territorium, om det är motiverat till följd av särskilda miljö- eller jordbruksförhållanden eller om den höga skyddsnivå för både människors och djurs hälsa och för miljön som fastställs i denna förordning inte kan uppnås.

Vi menar att det heller inte är regeringens uppgift att ge instruktioner eller uppdrag till myndigheter om tillämpningen av EU-rättsakter.

Mot bakgrund av det som anförts ovan anser vi att riksdagen inte ska göra ett sådant tillkännagivande som motionärerna efterfrågar.

Ledamoten från Miljöpartiet utvecklar skälen till sitt ställningstagande i ett särskilt yttrande.

6. Godkännandeprocessen för glyfosat, punkt 7 (V, MP)

av Maria Gardfjell (MP) och Elin Segerlind (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2021/22:1823 av Annicka Engblom (M),

2021/22:2482 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD) yrkande 16 och

2021/22:3437 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 35.

Ställningstagande

Glyfosat är ett verksamt ämne i växtskyddsmedel med en bred användning inom jordbruket och trädgårdsnäringen. Ämnet ingår i ett tjugotal godkända växtskyddsmedel i Sverige. Glyfosat är ett s.k. totalbekämpningsmedel och har stor påverkan på levande organismer och växtlighet och utgör dessutom en fara för människors hälsa. Det finns olika uppfattningar om huruvida glyfosat är cancerframkallande, har koppling till infertilitet, fosterskador och skador på nervsystem och njurar. Echa menar att det inte finns tillräckligt med bevis för att glyfosat ska klassas som cancerframkallande medan det internationella centret för cancerforskning (IARC) klassar glyfosat som misstänkt cancerframkallande. Medlet är dessutom direkt giftigt för vattenlevande organismer.

Cirka 85 procent av proverna från ytvatten i jordbruksintensiva områden innehöll glyfosat när mätningar gjordes 2019. Sverige har hårdare regler för användningen av glyfosat jämfört med många andra länder. I Sverige tillåts t.ex. inte användning av ämnet strax innan skörd av spannmål eftersom det ger höga resthalter av bekämpningsmedlet. För att skydda miljön och människors hälsa, särskilt känsliga grupper som barn och gravida, införde regeringen 2021 ett förbud mot användning av glyfosat och andra farliga bekämpningsmedel i vissa områden, som exempelvis tomtmark, kolonilotter, skolgårdar, lekplatser och andra allmänna platser.

År 2017 föreslog kommissionen att godkännandet för glyfosat som verksamt ämne skulle förnyas för ytterligare fem år. Godkännandet gäller fram till den 15 december 2022. Vi vill inte se en fortsatt användning av glyfosat inom EU. I stället för att arbeta för en likvärdig användning av medlet, vill vi se att regeringen med hänvisning till försiktighetsprincipen och till medlets bevisade miljöpåverkan arbetar för att det förbjuds inom hela unionen.

Utskottsmajoritetens förslag till tillkännagivande lyfter frågan om vetenskapliga underlag. Vi anser vi att det är viktigt att de studier som vetenskapliga bedömningar ska utgå från ska vara tillgängliga för allmänheten och därmed öppna för vetenskaplig granskning. EU har lovat full öppenhet i fråga om vilka

studier som ingår i utvärderingen som ska ligga till grund för ett nytt beslut om glyfosat.

Mot bakgrund av det som anförts ovan anser vi att riksdagen inte ska göra ett sådant tillkännagivande som motionärerna efterfrågar.

7. Mål för användning och utfasning av växtskyddsmedel, punkt 8 (M, SD, KD)

av Jessica Rosencrantz (M), John Widegren (M), Martin Kinnunen (SD), Magnus Oscarsson (KD), Marlène Lund Kopparklint (M), Yasmine Eriksson (SD) och Mats Nordberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:3437 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 32 och avslår motionerna

2021/22:3279 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 44,

2021/22:3981 av Jakob Olofsgård m.fl. (L) yrkande 7 och

2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 39.

Ställningstagande

Från jord till bord-strategin med tillhörande lagstiftning är viktiga verktyg för jordbrukspolitiken. I detta sammanhang är åtgärder för att stärka produktionen viktiga. Kraven på att minska användningen av viktiga insatsvaror i jordbruket så som gödsel och växtskyddsmedel måste vara balanserade och ta hänsyn till skillnader mellan medlemsländerna. Användningen måste vara hållbar och ansvarsfull i hela EU. Svenska jordbrukare är i dag bäst i EU på att maximera effekten av och minimera mängden växtskyddsmedel. Därmed finns en risk att kvantitativa mål inom EU innebär en konkurrensnackdel för svenska bönder. Vi anser att regeringen ska verka för att det på EU-gemensam nivå inte sätts kvantitativa mål vad gäller växtskyddsmedel.

8. Mål för användning och utfasning av växtskyddsmedel, punkt 8 (L)

av Jakob Olofsgård (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:3981 av Jakob Olofsgård m.fl. (L) yrkande 7 och

avslår motionerna

2021/22:3279 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 44,

2021/22:3437 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 32 och

2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 39.

Ställningstagande

Forskning pekar på att artrikedomen av främst fåglar, insekter och växter är runt 30 procent högre i ekologiskt brukade jordbruksfält än i konventionellt brukade fält där kemiska växtskyddsmedel används. Omställning till ekologisk odling innebär dock många förändringar av brukningsmetoder, utöver växtskyddsmedelsanvändning. Det gör det svårt att göra en entydig tolkning av sådana här resultat. Det kan dock inte uteslutas att avsaknad av växtskyddsmedel kan antas vara en bidragande orsak till en generellt högre biologisk mångfald på områden som är ekologiskt brukade. Därför bör regeringen verka för att begränsa användningen av växtskyddsmedel där det är möjligt.

9. Riskbedömning av biologiska bekämpningsmedel, punkt 9 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Yasmine Eriksson (SD) och Mats Nordberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:2454 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 13.

Ställningstagande

Användning av biologiska bekämpningsmedel kan minska användningen av kemiska bekämpningsmedel, vilket minskar belastningen på miljön och är fördelaktigt ur arbetsmiljösynpunkt. Men exempel finns på att insekter som har använts som biologiska bekämpningsmedel har spridit sig från utsättningsplatsen, förökat sig kraftigt och orsakat miljöproblem genom att livnära sig på eller konkurrera ut naturligt förekommande arter. Ett sådant exempel är harlekinnnyckelpigan. Goda riskbedömningar måste göras före godkännande och en hög försiktighetsnivå måste iakttas. Utsättningen bör dessutom följas över tid för att upptäcka oförutsedd spridning och oförutsedda effekter. Därför bör en utredning tillsättas om hur dagens bedömnings- och tillståndssystem fungerar.

10. PFAS, punkt 10 (M, SD, C)

av Kristina Yngwe (C), Jessica Rosencrantz (M), John Widegren (M), Martin Kinnunen (SD), Ulrika Heie (C), Marlène Lund Kopparklint (M), Yasmine Eriksson (SD) och Mats Nordberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2021/22:3433 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkandena 2 och 3 samt

2021/22:3665 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkandena 61 och 63 samt

avslår motionerna

2021/22:3881 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 27 och

2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 35.

Ställningstagande

Kemikalier är nödvändiga i vår vardag, men vissa ämnen kan utgöra ett hot mot hälsan, inte minst hos barn. Runt om i Sverige finns områden och vattentäkter som förorenats till följd av att människor använt farliga ämnen, ofta för länge sedan. Rapporter om sådana föroreningar har kommit löpande under de senaste åren, men politiken har ännu inte satt ned foten i fråga om lämpliga åtgärder. En grupp ämnen som omnämns allt oftare är högfluorerade ämnen, PFAS. Det är viktigt att Sverige är fortsatt pådrivande inom EU för att begränsa användningen av PFAS och fasa ut farliga ämnen. I de brandskum som bl.a. försvaret använder är det svårt att helt fasa ut PFAS, men användningen kan begränsas och regler införas för kontroll av användning och uppsamling. I konsumentprodukter ska försiktighetsprincipen kunna tillämpas och PFAS fasas ut i en betydligt snabbare takt. Sverige ska därför verka för en

harmoniserad lagstiftning i EU med strikta gränsvärden för PFAS i konsumentprodukter.

Vidare anser vi att EU:s lagstiftning om matförpackningar har varit kraftigt eftersatt. Arbetet med en översyn har påbörjats. Konkret bör regeringen kräva en harmoniserad lagstiftning med strikta gränsvärden för PFAS i papp, kartong, bläck, lim och bindemedel genom en starkare koppling till Reach-förordningen. Det är särskilt viktigt eftersom det sker en övergång till fler papp- och kartongförpackningar.

Regeringen bör därtill verka för att långsiktigt fasa ut PFAS ur konsumentprodukter samt verka för att åtgärder vidtas för att successivt fasa ut PFAS i förpackningsmaterial som är avsett för livsmedelsändamål inom hela EU. Vidare bör regeringen verka för att snabbare fasa ut samt sänka gränsvärdena för hormonstörande ämnen, i synnerhet på EU-nivå.

11. PFAS, punkt 10 (KD, L)

av Magnus Oscarsson (KD) och Jakob Olofsgård (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:3881 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 27 och avslår motionerna

2021/22:3433 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkandena 2 och 3,

2021/22:3665 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkandena 61 och 63 samt

2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 35.

Ställningstagande

Många dricksvattentäkter i Sverige är förorenade med långlivade och giftiga per- och polyfluorerade kemikalier som går under samlingsnamnet PFAS. Olika PFAS-föreningar förekommer i ett antal tillämpningar, däribland brandsläckningsskum samt inom olika industriella processer. I dag är endast en av PFAS-föreningarna förbjuden, nämligen PFOS. Även många av de andra föreningarna har liknande negativa miljö- och hälsoegenskaper. Därför är det angeläget med ett helhetsgrepp på denna kemikaliegrupp. Vi anser att det ska införas ett förbud mot alla PFAS, förutom de ämnen där det kan bevisas att miljö- och hälsoegenskaperna är acceptabla.

12. PFAS, punkt 10 (MP)

av Maria Gardfjell (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 35 och avslår motionerna

2021/22:3433 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkandena 2 och 3,

2021/22:3665 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkandena 61 och 63 samt

2021/22:3881 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 27.

Ställningstagande

Trots att många av de hundratusentals kemikalier som är i omlopp i samhället kan utgöra ett hot mot dricksvattensäkerheten saknas det kunskap om dessa ämnen. Kunskapen är otillräcklig om vilka kemikalier som utgör en fara och som därmed bör övervakas och om hur s.k. faroämnen sprids i mark och når dricksvattentäkter. Vi behöver veta mer om hur dessa ämnen kan upptäckas på ett tidigt stadium genom avancerade analyser och hur dricksvattnet kan renas från faroämnen, oavsett vilka de är. Vilka verksamheter som orsakar föroreningar och var behöver med andra ord kartläggas bättre, och vi behöver uppdaterade riskanalyser av vattentäktsområden. Särskilt viktig är sådan systematiserad information om PFAS-utsläpp, vilket är avgörande för att sätta in rätt åtgärder.

13. Kombinationseffekter, punkt 11 (M)

av Jessica Rosencrantz (M), John Widegren (M) och Marléne Lund Kopparklint (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:3433 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 11 och avslår motion

2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkandena 37.1 och 38.

Ställningstagande

Det finns åtskillig forskning om kemikaliers påverkan på miljö och människors hälsa. Kemikaliemixen som människor utsätts för i dag blir alltmer komplex och kopplas till olika cancerformer, infertilitet, inlärningssvårigheter, fetma och diabetes. Det här är effekter som inte bara kan påverka människor negativt utan också vara mycket allvarliga ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. Hälsoriskerna med kemikalieblandningar, den s.k. kombinationseffekten, är större än man hittills trott. Det är därför viktigt att regeringen agerar skyndsamt när det gäller lagstiftning på området.

Lika viktigt är det att regeringen arbetar för att stärka samverkan inom EU för att hantera riskerna med kombinationseffekter av kemikalier. Begreppet kombinationseffekter är välkänt, bl.a. inom sjukvården eftersom olika mediciner till och med kan motverka varandra. Det är därför viktigt att detta begrepp belyses ytterligare när det gäller kemikalier och människors exponering för dessa.

14. Kombinationseffekter, punkt 11 (MP)

av Maria Gardfjell (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkandena 37.1 och 38 samt avslår motion

2021/22:3433 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 11.

Ställningstagande

Risken för samverkande effekter kan öka med antalet bekämpningsmedel som används inom ett område, och det finns också risk för samverkande effekter med andra miljögifter som PCB och bromerade flamskyddsmedel. Fortfarande är kunskapen väldigt låg om hur olika bekämpningsmedel samverkar i vattenmiljön. Samverkans effekter är i dag inte reglerade i lagstiftningen men blir alltmer uppmärksammade. Det finns ett uppenbart behov av att reglera användningen av flera växtskyddsmedel med samma verksamma ämne som används på samma fält. Risker med kombinationseffekter av kemikalier, såsom växtskyddsmedel, måste därför regleras i lagstiftningen.

Vidare bör regeringen vidta åtgärder för att genomföra förslagen i utredningen Framtidens kemikaliekontroll – Hantering av kombinationseffekter och gruppvis bedömning av ämnen (SOU 2019:45).

15. Inrättande av ett europeiskt substitutionscentrum, punkt 12 (MP)

av Maria Gardfjell (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 45.

Ställningstagande

Regeringen ska verka för att inrätta ett europeiskt substitutionscentrum enligt svensk modell för att främja ersättning av farliga ämnen med mindre farliga ämnen eller alternativ teknik. En sådan satsning behövs för att kunna växla upp arbetet både i Sverige och inom EU och bör inbegripa ett nära samarbete med näringslivet.

16. Övriga åtgärder för att minska förekomsten av kemiska föreningar i miljön, punkt 15 (M)

av Jessica Rosencrantz (M), John Widegren (M) och Marlène Lund Kopparklint (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:3433 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 5 och
avslår motionerna
2021/22:1230 av Mathias Tegnér (S) yrkande 1 och
2021/22:3982 av Jakob Olofsgård m.fl. (L) yrkande 24.

Ställningstagande

Den moderatledda regeringen gjorde flera satsningar som främjade avancerad rening av avloppsvatten i syfte att långsiktigt säkerställa att vårt dricksvatten är fritt från skadliga halter av läkemedelsrester och bevisat farliga ämnen. Problemen med läkemedelsrester i vatten blir dock bara större, och regeringen bör därför vidta flera åtgärder för att hejda utvecklingen.

Under det senaste decenniet har det vid ett flertal tillfällen uppmärksamats att miljöhänsynen vid framställning av kopior på läkemedel, s.k. generika, är sämre än i de fabriker som producerar originalmedicinen. Detta är mycket oroväckande resultat. På europeisk nivå bör även ett producentansvar för såväl kemiska föroreningar och läkemedelsrester som mikroplaster utredas, och Sverige bör verka för att detta sker.

17. Övriga åtgärder för att minska förekomsten av kemiska föroreningar i miljön, punkt 15 (L)

av Jakob Olofsgård (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:3982 av Jakob Olofsgård m.fl. (L) yrkande 24 och avslår motionerna

2021/22:1230 av Mathias Tegnér (S) yrkande 1 och

2021/22:3433 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 5.

Ställningstagande

Plast bryts ned till mikroplast som tar sig in i näringskedjan, vilket är skadligt för människor, djur och natur. Arbetet för att begränsa spridningen av mikroplaster behöver fortsätta. Plast som redan från början är finfördelad och som riskerar att hamna i avloppet bör fasas ut.

Särskilda yttranden

1. Tillståndsprövning av växtskyddsmedel, punkt 5 (MP)

Maria Gardfjell (MP) anför:

Utöver vad som anförs i reservation 4 vill jag i detta särskilda yttrande framföra följande skäl till varför riksdagen inte bör göra ett sådant tillkännagivande som motionärerna efterfrågar. Regelverket för utsläppande av växtskyddsmedel på den inre marknaden är totalharmoniserat inom EU (EU-förordning 1107/2009 som baseras på artikel 37.2 i Lissabonfördraget). Att godkännandeprocessen för växtskyddsmedel ska bli ”mer likvärdig andra medlemsstaters godkännandeprocesser” antyder att så inte redan är fallet i Sverige.

Detta är i grunden helt felaktigt. Den norra zonen, där Sverige ingår, beskrivs av kommissionen som den mest harmoniserade och välfungerande av de tre zoner som EU är indelat i. Att det fortfarande finns vissa skillnader i tillämpningen beror främst på att det finns länder i den centrala och södra zonen som väger in jordbrukspolitik i sina avgöranden, t.ex. det egna landets konkurrenskraft. Detta strider mot förordningens grundläggande principer.

Huvudsyftet med regelverket är att säkerställa en hög skyddsnivå både för människors och djurs hälsa och för miljön samt att förbättra den inre marknads funktionssätt genom att harmonisera reglerna och samtidigt förbättra jordbruksproduktionen. När det gäller syftet att samtidigt förbättra jordbruksproduktionen så framgår av beaktandesats 24 att ”särskilt då växtskyddsmedel produktgodkänns måste målet att skydda människors och djurs hälsa och miljön väga tyngre än målet att förbättra växtproduktionen”. Sverige har hittills följt förordningen och regeringen bör fortsätta att göra så.

2. Det ömsesidiga erkännandet av produktgodkännanden, punkt 6 (MP)

Maria Gardfjell (MP) anför:

Utöver vad som anförs i reservation 5 vill jag i detta särskilda yttrande framföra följande skäl till varför riksdagen inte bör göra ett sådant tillkännagivande som motionärerna efterfrågar. Som jag anför ovan är huvudsyftet med det EU-gemensamma regelverket för växtskyddsmedel är att säkerställa en hög skyddsnivå både för människors och djurs hälsa och för miljön samt att förbättra den inre marknads funktionssätt genom att harmonisera reglerna och samtidigt förbättra jordbruksproduktionen. Det framgår dock av beaktandesats 24 att ”särskilt då växtskyddsmedel produktgodkänns måste målet att skydda människors och djurs hälsa och miljön väga tyngre än målet att förbättra växtproduktionen”. Sverige har hittills följt förordningen och regeringen bör fortsätta att göra så.

3. Godkännandeprocessen för glyfosat, punkt 7 (S)

Hanna Westerén (S), Isak From (S), Magnus Manhammar (S), Malin Larsson (S) och Markus Selin (S) anför:

Vi har i det föregående ställt oss bakom utskottets förslag om att bifalla motionsyrkanden om godkännandeprocessen för glyfosat. I detta särskilda yttrande vill vi dock tydliggöra följande. Vi delar uppfattningen att godkännandeprocesser för växtskyddsmedel ska vara faktabaserade och utgå från vetenskapliga kriterier och de ramverk som EU har satt upp. Det görs också redan i dag. För att ett verksamt ämne ska kunna ingå i ett växtskyddsmedel som sätts ut på den europeiska marknaden måste det godkännas på unionsnivå.

4. Mål för användning och utfasning av växtskyddsmedel, punkt 8 (V)

Elin Segerlind (V) anför:

Jag har i det föregående ställt mig bakom utskottets ställningstagande i fråga om att avslå motionsyrkanden om mål för användning och utfasning av växtskyddsmedel. Utskottet hänvisar i denna del till det arbete som redan bedrivs på såväl EU-gemensam som nationell nivå. I detta särskilda yttrande vill jag dock framföra följande:

Kemikalieinspektionen har konstaterat att samtidigt som det konventionella jordbruket blir intensivare ökar risken för negativa effekter på vattenlevande organismer. Myndigheten anser att det krävs genomgripande förändringar för att komma bort från det kemikalieberoende som livsmedelsproduktionen nu lider av vilket förutsätter insatser för att utveckla och införa alternativ till kemisk bekämpning. Vänsterpartiet anser att Sverige, i likhet med Frankrike och Danmark, bör använda nationell reglering och nationella styrmedel i större utsträckning för att minska användningen av bekämpningsmedel och att en handlingsplan bör antas med detta syfte.

Jag avser att fortsätta följa frågan för att vid behov återkomma till den men bedömer i detta sammanhang att miljö- och jordbruksutskottet ska lämna det aktuella motionsyrkandet utan vidare åtgärd.

5. Mål för användning och utfasning av växtskyddsmedel, punkt 8 (MP)

Maria Gardfjell (MP) anför:

Jag har i det föregående ställt mig bakom utskottets ställningstagande i fråga om att avslå motionsyrkanden om mål för användning och utfasning av växtskyddsmedel. Utskottet hänvisar i denna del till det arbete som redan bedrivs på såväl EU-gemensam som nationell nivå. I detta särskilda yttrande vill jag dock framföra följande:

Användningen av kemiska bekämpningsmedel, också kallat växtskyddsmedel, är fortfarande omfattande i konventionell jordbruksproduktion i Sverige, även om den svenska användningen är låg i ett europeiskt och internationellt perspektiv. Bekämpningsmedel hittas i en mycket stor andel ytvattenprov och det kan gå lång tid innan dessa rester upptäcks i vattnet. Inte bara mängden utan även val av preparat har de senaste åren lett till ökade miljö- och hälsorisker. Bekämpningsmedel och bekämpningsmedel i samverkan med andra kemikalier i miljön utgör inte bara en hälsorisk för människor utan kan rubba hela ekosystemen i vattendrag.

Jag anser att det för att uppnå en bättre dricksvattenkvalitet krävs en samlad bild av omfattningen av dispensgivningen för spridning av olika kemiska substanser i vattenskyddsområden, vilket skulle kräva att frågan utreds. Jag avser att fortsätta följa frågan för att vid behov återkomma till den men bedömer i detta sammanhang att miljö- och jordbruksutskottet ska lämna det aktuella motionsyrkandet utan vidare åtgärd.

6. Sveriges beredskapsförsörjning av kritiska kemikalier, punkt 13 (S)

Hanna Westerén (S), Isak From (S), Magnus Manhammar (S), Malin Larsson (S) och Markus Selin (S) anför:

Vi har i det föregående ställt oss bakom utskottets förslag om att bifalla motionsyrkanden om Sveriges beredskapsförsörjning av kritiska kemikalier. I detta särskilda yttrande vill vi dock samtidigt påminna om följande: Tillgången på kemikalier som behövs för rening av vatten och avlopp är en viktig del av Sveriges beredskap, och regeringen har vidtagit en rad åtgärder och fler är under beredning för att säkerställa en robust tillgång på kemikalier för vattenrening. Regeringen har också informerat utskottet om problematiken.

7. Echas förslag till förbud mot avsiktligt tillsatt mikroplast i kemiska produkter, punkt 14 (S)

Hanna Westerén (S), Isak From (S), Magnus Manhammar (S), Malin Larsson (S) och Markus Selin (S) anför:

Vi har i det föregående ställt oss bakom utskottets förslag om att bifalla motionsyrkanden om Echas förslag till förbud mot avsiktligt tillsatt mikroplast i kemiska produkter. I detta särskilda yttrande vill vi dock samtidigt påminna om att regeringen i sina kommentarer på kommissionens färdplan för reglering av oavsiktliga utsläpp av mikroplaster i januari 2022 beklagade förseningen av den aktuella begränsningsdossierna och uppmanade kommissionen att skyndsamt lägga fram ett förslag till diskussion.

Det är viktigt att EU fortsätter jobba med kraft med plastfrågan.

8. Motioner som bereds förenklat, punkt 16 (M)

Jessica Rosencrantz (M), John Widegren (M) och Marlène Lund Kopparklint (M) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. Motionsförslagen bereds förenklat till följd av att utskottet behandlat samma eller i huvudsak samma frågor tidigare under valperioden. Riksdagen har beslutat i enlighet med utskottets förslag. Vi vidhåller de synpunkter som företrädare för vårt parti framför i de aktuella kommittémotionerna men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

9. Motioner som bereds förenklat, punkt 16 (SD)

Martin Kinnunen (SD), Yasmine Eriksson (SD) och Mats Nordberg (SD) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. Motionsförslagen bereds förenklat till följd av att utskottet behandlat samma eller i huvudsak samma frågor tidigare under valperioden. Riksdagen har beslutat i enlighet med utskottets förslag. Vi vidhåller de synpunkter som företrädare för vårt parti framför i de aktuella kommittémotionerna men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

10. Motioner som bereds förenklat, punkt 16 (C)

Kristina Yngwe (C) och Ulrika Heie (C) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. Motionsförslagen bereds förenklat till följd av att utskottet behandlat samma eller i huvudsak samma frågor tidigare under valperioden. Riksdagen har beslutat i enlighet med utskottets förslag. Vi vidhåller de synpunkter som företrädare för vårt parti framför i de aktuella kommittémotionerna men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

11. Motioner som bereds förenklat, punkt 16 (KD)

Magnus Oscarsson (KD) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. Motionsförslagen bereds förenklat till följd av att utskottet behandlat samma eller i huvudsak samma frågor tidigare under valperioden. Riksdagen har beslutat i enlighet med utskottets förslag. Jag vidhåller de synpunkter som företrädare för mitt parti framför i de aktuella kommittémotionerna men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

BILAGA I

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2021/22:148 En ny växtskyddslag:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till växtskyddslag.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skogsvårdslagen (1979:429).

Följdmotionerna

2021/22:4508 av Martin Kinnunen m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inte överföra bemyndigandet i skogsvårdslagen att meddela föreskrifter om åtgärder mot insektshärjning och yngelhärdar till växtskyddslagen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvidga Skogsstyrelsens bemyndigande om insektshärjningar och yngelhärdar som berör skog och virke till att omfatta även andra växtskadegörare än insekter, vilka kan leda till skador som sprids i landets skogar, och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skogsvårdslagen och skötseldirektiven för skyddade skogsområden bör ändras så att begränsning av skadegörare som kan spridas till kringliggande skogar alltid ska kunna begäras av Skogsstyrelsen, i linje med riksdagens tillkännagivande till regeringen i mars 2022, och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:4575 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avgifter för offentlig kontroll med anledning av den nya växtskyddslagen inte ska hämma svenska företags konkurrenskraft och tillkännager detta för regeringen.

Motioner från allmänna motionstiden 2021/22

2021/22:1230 av Mathias Tegnér (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om miljöövervakning och tillkännager detta för regeringen.

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga möjligheten att behandla kemikalier i grupp och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:1823 av Annicka Engblom (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om undantag för användning av glyfosat i bekämpningen av parkslide och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:2454 av Staffan Eklöf m.fl. (SD):

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utredning om hur dagens system för bedömning och tillståndsgivning i fråga om organismer för biologisk bekämpning fungerar och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:2482 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbetet med att reglera kemikaliers användning måste präglas av evidensbaserad forskning, rimliga överväganden mellan för- och nackdelar, och stora säkerhetsmarginaler vad gäller människors hälsa, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att produkter riktade till barn bör bedömas synnerligen försiktigt och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagstiftning kring kemikalier bör präglas av vetenskap, innovationer och ständigt förbättrade kunskaper om kemikaliernas effekter och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att hanteringen av kemikalier i stor utsträckning kan skötas på EU-nivå och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över regelverket för kemikalielagstiftningen så att inte småföretag missgynnas i avgiftsfördelningen och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utredning för att tidigare upptäcka farliga ämnen i produkter och förhindra att de kommer ut på den svenska marknaden och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett proaktivt kunskapslyftsarbete om farliga ämnen kopplat till import från företag utanför EU och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fasa ut skadliga ämnen från kläder och skor och tillkännager detta för regeringen.

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur förekomsten av farliga kemikalier i människans närmiljö mest effektivt kan reduceras genom lagstiftning eller genom teknisk utveckling och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förenkla handläggningen av ansökningar rörande nya kemikalier och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sträva efter dämpade kostnader för handläggning av ansökningar rörande kemikalier för svenska företag och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ömsesidigt erkännande av andra medlemsländers godkännandeprocesser som rör bekämpningsmedel och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i EU ska verka för att den nya godkännandeprocessen för glyfosat är faktabaserad och utgår från vetenskapliga kriterier, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa Sveriges beredskap gällande försörjning av kemikalier som används till rening av vatten och avlopp och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:2765 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ansvaret för att pröva ansökningar om tillstånd att sälja och använda växtskyddsmedel ska flyttas från Kemikalieinspektionen till Jordbruksverket och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3279 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V):

44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör anta en handlingsplan för att fasa ut användningen av skadliga kemiska bekämpningsmedel och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3433 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska säkerställa att kemikaliepolitiken ska bygga på relevanta och uppdaterade vetenskapliga fakta samt utgå från risk- och konsekvensanalyser och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska verka för en harmoniserad lagstiftning i EU med strikta gränsvärden för höglfluorerade kemikalier i konsumentprodukter och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att åtgärder vidtas för att successivt fasa ut PFAS i

- förpackningsmaterial som är avsett för livsmedelsändamål inom hela EU och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige inom EU ska verka för att utformningen av producentansvar gällande kemiska föroreningar, läkemedelsrester och mikroplaster i våra vatten- och avloppstekniska kretslopp utreds och tillkännager detta för regeringen.
 6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att striktare riktlinjer fastställs vid marknadskontroll av kemikalier och tillkännager detta för regeringen.
 7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör vara pådrivande i det internationella samarbetet för att minska exponeringen av farliga kemikalier i produktionsprocesser och tillkännager detta för regeringen.
 8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i EU ska verka för bättre kontroller och fungerande samarbete mellan nationella tillsynsmyndigheter, i syfte att varor som importeras till EU uppfyller grundläggande krav och säkerhet, och tillkännager detta för regeringen.
 9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att relevant myndighet ska ges i uppdrag att informera allmänheten om kemikalier som kan förekomma i produkter som importeras från tredjeland med särskilt fokus på produkter för barn och tillkännager detta för regeringen.
 10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att inom EU införa ett enhetligt sätt att identifiera neurotoxiska och hormonstörande ämnen enligt WHO:s definition och tillkännager detta för regeringen.
 11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska arbeta för att samverka inom EU för att hantera risker av kombinationseffekter av kemikalier och tillkännager detta för regeringen.
 14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa Sveriges beredskap gällande försörjning av kemikalier som används till rening av vatten och avlopp samt övrig livsmedelsproduktion och tillkännager detta för regeringen.
 18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fortsätta arbetet som inleddes med Moderaterna i regeringen för att främja en giftfri miljö med särskilt fokus på barn och tillkännager detta för regeringen.
 21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att Echas förslag till begränsningar av avsiktligt tillsatt mikroplast blir ändamålsenligt och tillkännager detta för regeringen.

22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör vara pådrivande i att fler farliga ämnen hamnar på EU:s kandidatlista över farliga ämnen och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning om en långsiktig strategi för stärkt tillsyn av produkter som importeras från tredjeland och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbetet med att fasa ut kemikalier och mikroplaster ska präglas av ett systemperspektiv, total miljöpåverkan och åtföljas av konsekvensanalyser och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3437 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M):

32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att EU inte sätter kvantitativa mål för användningen av växtskyddsmedel och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ansvaret för att pröva ansökningar om tillstånd att sälja och använda växtskyddsmedel ska ske med utgångspunkt i det svenska jordbrukets konkurrenskraft och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige i större utsträckning bör använda sig av ömsesidigt erkännande vid produktgodkännande för växtskyddsmedel och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i EU ska verka för att den nya godkännandeprocessen för glyfosat är faktabaserad och utgår från vetenskapliga kriterier och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3488 av Marléne Lund Kopparklint och Betty Malmberg (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör upparbetas en ny typ av strategisk plan för lagerhållning av nödvändiga kemikalier och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3665 av Magnus Ek m.fl. (C):

58. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka arbetet för en giftfri vardag och tillkännager detta för regeringen.
59. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det internationella kemikaliearbetet ska utökas och tillkännager detta för regeringen.
60. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att reglera innehållet av farliga ämnen i byggprodukter och tillkännager detta för regeringen.

61. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att snabba på utfasningen av kemikaliegruppen PFAS i fler konsumentprodukter och tillkännager detta för regeringen.
63. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att snabbare fasa ut samt sänka gränsvärdena för hormonstörande ämnen och i synnerhet på EU-nivå, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
64. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att främja fler helhetsbedömningar och ett riskbaserat synsätt i syfte att undvika målkonflikter mellan bl.a. kemikalieinnehåll, klimatnytta och cirkularitet och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3880 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD):

18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ömsesidigt erkännande av växtskyddsmedel och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3881 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD):

25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nanomaterial och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förbud mot alla typer av bisfenoler och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett förbud bör införas mot alla PFAS-ämnen förutom de ämnen där det kan visas att ämnenas miljö- och hälsoegenskaper är acceptabla och tillkännager detta för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör verka för ett förbud mot avsiktligt tillsatt mikroplast i kemiska produkter och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3981 av Jakob Olofsgård m.fl. (L):

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att begränsa användningen av växtskyddsmedel där det är möjligt och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3982 av Jakob Olofsgård m.fl. (L):

24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fasa ut finfördelad plast ur produkter som riskerar att hamna i avloppet och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP):

35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det behövs ökad kunskap om och kartläggning av var utsläppen till vattenmiljön av PFAS sker och att en systematiserad information om dessa utsläpp bör upprättas och tillkännager detta för regeringen.

- 37.1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att risker med kombinationseffekter av kemikalier, såsom växtskyddsmedel, måste regleras i lagstiftningen, eftersom man i ett dricksvattenprov ofta kan hitta flera olika substanser där alla kan vara under respektive gränsvärde men sammantaget ha en hälsopåverkande effekt, och att Sverige aktivt bör verka för att vattendirektivet ska beakta kombinationseffekter, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Förslaget behandlas i den del som avser tillkännagivande om att risker med kombinationseffekter av kemikalier osv

38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra förslagen i utredningen Framtidens kemikaliekontroll – Hantering av kombinationseffekter och gruppvis bedömning av ämnen (SOU 2019:45) och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett systematiskt miljöarbete för en bättre dricksvattenkvalitet kräver en samlad bild av omfattningen av dispensgivningen för spridning av olika kemiska substanser i vattenskyddsområden och att detta bör utredas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska verka för att inrätta ett europeiskt substitutionscentrum enligt svensk modell för att främja att ersätta farliga ämnen med mindre farliga ämnen eller alternativ teknik och att en sådan satsning behövs för att kunna växla upp arbetet både i Sverige och inom EU och bör inbegripa ett nära samarbete med näringslivet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

BILAGA 2**Regeringens lagförslag****1 Förslag till växtskyddslag**

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens syfte och tillämpningsområde

1 § Denna lag innehåller bestämmelser som syftar till att begränsa de risker som växtskadegörare innebär för växter och växtprodukter till en acceptabel nivå.

2 § Denna lag kompletterar

1. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/2031 av den 26 oktober 2016 om skyddsåtgärder mot växtskadegörare, ändring av Europaparlamentets och rådets förordningar (EU) nr 228/2013, (EU) nr 652/2014 och (EU) nr 1143/2014 samt om upphävande av rådets direktiv 69/464/EEG, 74/647/EEG, 93/85/EEG, 98/57/EG, 2000/29/EG, 2006/91/EG och 2007/33/EG, och

2. genomförandeakter och delegerade akter till förordning (EU) 2016/2031.

Lagen kompletterar även, i de delar de innehåller bestämmelser som rör skyddsåtgärder mot växtskadegörare,

1. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/625 av den 15 mars 2017 om offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet för att säkerställa tillämpningen av livsmedels- och foderlagstiftningen och av bestämmelser om djurs hälsa och djurskydd, växtskydd och växtskyddsmedel samt om ändring av Europaparlamentets och rådets förordningar (EG) nr 999/2001, (EG) nr 396/2005, (EG) nr 1069/2009, (EG) nr 1107/2009, (EU) nr 1151/2012, (EU) nr 652/2014, (EU) 2016/429 och (EU) 2016/2031, rådets förordningar (EG) nr 1/2005 och (EG) nr 1099/2009 och rådets direktiv 98/58/EG, 1999/74/EG, 2007/43/EG, 2008/119/EG och 2008/120/EG och om upphävande av Europaparlamentets och rådets förordningar (EG) nr 854/2004 och (EG) nr 882/2004, rådets direktiv 89/608/EEG, 89/662/EEG, 90/425/EEG, 91/496/EEG, 96/23/EG, 96/93/EG och 97/78/EG samt rådets beslut 92/438/EEG (förordningen om offentlig kontroll), och

2. genomförandeakter och delegerade akter till förordning (EU) 2017/625.

Uttryck i lagen

3 § I denna lag betyder

1. följande uttryck samma sak som i förordning (EU) 2016/2031:
 - *andra föremål*,
 - *karantänskadegörare*,
 - *växter*, och
 - *växter för plantering*,

2. följande uttryck samma sak som i förordning (EU) 2017/625:
 - *officiell växtskyddsinspektör*, och
 - *organ med delegerade uppgifter*,
 3. uttrycket *offentlig kontroll*:
 - a) offentlig kontroll enligt förordning (EU) 2017/625, och
 - b) kontroll i övrigt av att denna lag och föreskrifter och beslut som har meddelats med stöd av lagen följs,
 4. uttrycket *annan offentlig verksamhet*:
 - a) annan offentlig verksamhet enligt förordning (EU) 2017/625, och
 - b) motsvarande offentlig verksamhet som utförs med stöd av lagen eller föreskrifter eller beslut som har meddelats med stöd av lagen,
 5. uttrycket *växtprodukt*: växtprodukt enligt förordning (EU) 2016/2031 och genomförandeakter som har antagits med stöd av förordning (EU) 2016/2031,
 6. uttrycket *växtskadegörare*: skadegörare enligt förordning (EU) 2016/2031,
 7. uttrycket *fristående officiell växtskyddsinspektör*: en officiell växtskyddsinspektör som inte har en anställning vid en statlig kontrollmyndighet,
 8. uttrycket *Europeiska unionens territorium*: det geografiska område som ska anses som unionens territorium enligt artikel 1.3 i förordning (EU) 2016/2031, och
 9. uttrycket *medlemsstat inom Europeiska unionen*: ett geografiskt område inom en stat som omfattas av Europeiska unionens territorium.
- I denna lag avser följande uttryck skadegörare som är förtecknade som sådana i genomförandeakter som har antagits med stöd av förordningen (EU) 2016/2031:
- *EU-karantänkadegörare*,
 - *karantänkadegörare för skyddad zon*, och
 - *reglerad EU-icke-karantänkadegörare*.

Tillämpning av förordning (EU) 2017/625

4 § Förordning (EU) 2017/625 ska tillämpas även i fråga om offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet som faller utanför förordningens tillämpningsområde och som gäller karantänkadegörare och reglerade EU-icke-karantänkadegörare.

Bemyndiganden i fråga om förbud och åtgärder som avser växtskadegörare

Bemyndiganden i fråga om karantänkadegörare

5 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om förbud, begränsningar eller åtgärder som behövs för att förhindra introduktion, etablering och spridning av karantänkadegörare.

Den myndighet som regeringen bestämmer får också, utöver vad som följer av de EU-bestämmelser som lagen kompletterar, i det enskilda fallet besluta om sådana förbud, begränsningar eller åtgärder som avses i första stycket.

Föreskrifter enligt första stycket och beslut enligt andra stycket som avser införsel till eller förflyttning inom Sverige ska vara tidsbegränsade om inte något annat följer med anledning av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen.

Om det är nödvändigt för att utrota eller innesluta karantänskadegörare får den myndighet som regeringen bestämmer själv vidta åtgärder som följer av ett sådant beslut som avses i andra stycket.

Bemyndiganden i fråga om reglerade EU-icke-karantänskadegörare

6 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om förbud, begränsningar eller åtgärder vid yrkesmässig odling av växter för plantering för att begränsa förekomsten av reglerade EU-icke-karantänskadegörare på sådana växter.

Den myndighet som regeringen bestämmer får också i det enskilda fallet besluta om sådana förbud, begränsningar eller åtgärder som avses i första stycket.

Bemyndiganden i fråga om andra växtskadegörare för skydd av skog

7 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får i andra fall än som avses i 6 § meddela föreskrifter om förbud, begränsningar eller åtgärder för att begränsa förekomsten av andra växtskadegörare än karantänskadegörare som kan medföra oacceptabla ekonomiska, miljömässiga eller sociala konsekvenser genom angrepp på trädslag som används i virkesproduktion.

Sådana föreskrifter får avse den som

1. äger trädbevuxen mark, bedriver skogsbruk eller odlar växter,
2. lagrar växter, växtprodukter eller andra föremål, eller
3. bedriver handel med växter, växtprodukter eller andra föremål.

Den myndighet som regeringen bestämmer får också i det enskilda fallet besluta om sådana förbud, begränsningar eller åtgärder som avses i första stycket. Beslutet får riktas mot den som omfattas av andra stycket.

Föreskrifter enligt första stycket och beslut enligt tredje stycket får inte förbjuda eller begränsa införsel till Sverige från ett land utanför Europeiska unionen eller en annan medlemsstat inom unionen. De får inte heller avse växtskadegörare som är förtecknade som invasiva främmande arter av unionsbetydelse i genomförandeakter som har antagits enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1143/2014 av den 22 oktober 2014 om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter.

Bemyndiganden i fråga om egenkontroll, dokumentation, uppgiftslämnande och anmälan

8 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. skyldighet för den som yrkesmässigt odlar, handlar med eller på annat sätt yrkesmässigt hanterar växter, växtprodukter eller andra föremål att
 - a) utöva en egenkontroll av verksamheten som är lämplig utifrån verksamhetens art,

b) dokumentera uppgifter som har betydelse för risken för spridning av växtskadegörare,

c) lämna uppgifter om sin verksamhet till en kontrollmyndighet, ett organ med delegerade uppgifter, en fysisk person som har delegerats vissa uppgifter eller en fristående officiell växtskyddsinspektör,

2. skyldighet för den som icke yrkesmässigt odlar, handlar med eller på annat sätt hanterar växter, växtprodukter eller andra föremål att dokumentera uppgifter som har betydelse för risken för spridning av karantänskadegörare,

3. skyldighet för den som förflyttar eller på annat sätt hanterar växtskadegörare att till en kontrollmyndighet, ett organ med delegerade uppgifter, en fysisk person som har delegerats vissa uppgifter eller en fristående officiell växtskyddsinspektör lämna uppgifter som har betydelse för risken för spridning av växtskadegörare,

4. skyldighet för den som odlar, handlar med eller på annat sätt hanterar växter, växtprodukter eller andra föremål att till en kontrollmyndighet, ett organ med delegerade uppgifter, en fysisk person som har delegerats vissa uppgifter eller en fristående officiell växtskyddsinspektör lämna uppgifter som har betydelse för risken för spridning av växtskadegörare,

5. skyldighet för den som till Sverige för in växter, växtprodukter, andra föremål eller växtskadegörare från ett land utanför Europeiska unionen eller en annan medlemsstat inom unionen att anmäla införseln,

6. undantag från skyldigheten i förordning (EU) 2016/2031 att anmäla misstänkt eller konstaterad förekomst av karantänskadegörare.

Sundhetsintyg

9 § I förordning (EU) 2016/2031 finns bestämmelser om sundhetscertifikat och andra sundhetsintyg. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om andra sundhetsintyg än de som är reglerade i EU-förordningen.

Offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet

10 § Offentlig kontroll utövas av Statens jordbruksverk (Jordbruksverket) och andra statliga myndigheter (kontrollmyndigheterna) enligt föreskrifter som regeringen meddelar.

Annan offentlig verksamhet utförs av kontrollmyndigheterna och andra statliga myndigheter enligt vad som anges i denna lag och i föreskrifter som regeringen meddelar.

Delegering av vissa uppgifter

11 § I förordning (EU) 2017/625 finns bestämmelser om att vissa uppgifter som ingår i den offentliga kontrollen och vissa uppgifter i samband med annan offentlig verksamhet får delegeras till ett organ eller till en fysisk person. I förordningen finns också bestämmelser om att en behörig myndighet får utse en officiell växtskyddsinspektör.

Samordnande myndighet

12 § Jordbruksverket samordnar övriga kontrollmyndigheters verksamhet och lämnar råd och hjälp i denna verksamhet, om inte regeringen föreskriver något annat.

Rådgivning och information

13 § Den myndighet som utövar offentlig kontroll ska genom rådgivning, information och på annat sätt underlätta för den enskilde att fullgöra sina skyldigheter enligt lagen, de föreskrifter och beslut som har meddelats med stöd av lagen, de EU-bestämmelser som lagen kompletterar och de beslut som har meddelats med stöd av EU-bestämmelserna.

Skyldighet att beivra överträdelse

14 § Den myndighet som utövar offentlig kontroll ska verka för att överträdelse av lagen, av de föreskrifter eller beslut som har meddelats med stöd av lagen, av de EU-bestämmelser som lagen kompletterar eller av de beslut som har meddelats med stöd av EU-bestämmelserna, beivras.

Förvaltningslagens tillämpning

15 § Vid offentlig kontroll eller annan offentlig verksamhet som utförs av ett organ med delegerade uppgifter, en fysisk person som har delegerats vissa uppgifter eller en fristående officiell växtskyddsinspektör ska följande bestämmelser i förvaltningslagen (2017:900) tillämpas:

- 5 § om legalitet, objektivitet och proportionalitet,
- 10 § om partsinsyn,
- 16–18 §§ om jäv,
- 23 § om utredningsansvaret,
- 24 § om när man får lämna uppgifter muntligt,
- 25 § om kommunikation,
- 27 § om dokumentation av uppgifter,
- 31 § om dokumentation av beslut,
- 32 § om motivering av beslut,
- 33 och 34 §§ om underrättelse om innehållet i beslut och hur ett överklagande går till,
- 36 § om rättelse av skrivfel och liknande, och
- 42 § om vem som får överklaga ett beslut.

Tystnadsplikt

16 § Den som i enskild verksamhet utför eller har utfört offentlig kontroll eller annan offentlig verksamhet får inte obehörigen röja eller utnyttja det som han eller hon har fått kännedom om medan uppgifterna utfördes. Detsamma ska gälla den som i enskild verksamhet utför eller har utfört laboratorieanalyser, laboratorietester eller laboratediagnostik på prover som tas vid offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet.

I det allmänna verksamhet tillämpas offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) i stället för första stycket.

Bemyndiganden i fråga om offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet

17 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. hur ett organ med delegerade uppgifter, en fysisk person som har delegerats vissa uppgifter eller en fristående officiell växtskyddsinspektör ska bedriva offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet, och

2. skyldighet för ett organ med delegerade uppgifter, en fysisk person som har delegerats vissa uppgifter eller en fristående officiell växtskyddsinspektör att

a) lämna information till en sådan samordnande kontrollmyndighet som avses i 12 §, och

b) lämna information och ge in handlingar till den myndighet som har delegerat uppgiften eller utsett inspektören.

Rätt till upplysningar och tillträde

18 § En kontrollmyndighet, ett organ med delegerade uppgifter, en fysisk person som har delegerats vissa uppgifter eller en fristående officiell växtskyddsinspektör har, i den utsträckning det behövs för offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet, rätt att

1. på begäran få upplysningar och ta del av handlingar, och

2. få tillträde till områden, lokaler och andra utrymmen som har anknytning till verksamheten eller där växter, växtprodukter och andra föremål kan finnas och där göra undersökningar och ta prover.

19 § Bestämmelserna i 18 § om rätt till upplysningar och tillträde gäller också för Europeiska kommissionen, Europeiska revisionsrätten och för inspektörer och experter som utsetts av dessa institutioner i den utsträckning det behövs för att kontrollera att Sverige följer

1. de EU-bestämmelser som lagen kompletterar, och

2. EU-bestämmelser om unionens medfinansiering av åtgärder inom lagens tillämpningsområde.

Bestämmelserna i 18 § och första stycket ska inte tillämpas vid kontroller och inspektioner på plats som genomförs enligt lagen (2017:244) om kontroller och inspektioner på plats av Europeiska byrån för bedrägeribekämpning.

Skyldighet att lämna hjälp

20 § Den som är föremål för offentlig kontroll eller annan offentlig verksamhet ska, utöver vad som följer av artikel 15.2 och 15.6 i förordning (EU) 2017/625, lämna den hjälp som behövs för att kontrollen eller verksamheten ska kunna utföras.

Inköp under dold identitet

21 § En kontrollmyndighet får köpa in växter, växtprodukter och andra föremål under dold identitet om det är nödvändigt för att kontrollera att de uppfyller krav i fråga om karantänskadegörare i

1. föreskrifter och beslut som har meddelats med stöd av lagen, eller

2. de EU-bestämmelser som lagen kompletterar och de beslut som har meddelats med stöd av EU-bestämmelserna.

Verksamhetsutövaren ska underrättas om det inköp som har skett under dold identitet och om resultatet av det så snart det kan ske utan att åtgärden förlorar sin betydelse.

Förelägganden

22 § Utöver vad som följer av de EU-bestämmelser som lagen kompletterar, får en kontrollmyndighet besluta de förelägganden som behövs för att lagen, de föreskrifter och beslut som har meddelats med stöd av lagen, de EU-bestämmelser som lagen kompletterar och de beslut som har meddelats med stöd av EU-bestämmelserna ska följjas.

Vite

23 § Förelägganden enligt 22 § eller enligt de EU-bestämmelser som lagen kompletterar får förenas med vite.

Kontrollmyndigheten får dock inte förelägga någon vid vite att medverka i en utredning av en gärning som kan leda till straff eller sanktionsavgift för honom eller henne.

Rättelse på den enskildes bekostnad

24 § Utöver vad som följer av de EU-bestämmelser som lagen kompletterar, får en kontrollmyndighet besluta att åtgärder som behövs för att åstadkomma rättelse ska vidtas på den enskildes bekostnad om den enskilde

1. inte har följt ett föreläggande enligt de EU-bestämmelser som lagen kompletterar eller enligt 22 §, eller

2. inte fullgör sina skyldigheter enligt de EU-bestämmelser som lagen kompletterar eller de föreskrifter eller beslut som meddelats med stöd av 5 § och rättelsen måste göras genast med hänsyn till risken för introduktion, etablering och spridning av en karantänskadegörare.

Hjälp av Polismyndigheten

25 § Polismyndigheten ska på begäran av en kontrollmyndighet lämna den hjälp som behövs för att

1. utöva offentlig kontroll, eller

2. verkställa beslut enligt denna lag, enligt de föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen eller enligt de EU-bestämmelser som lagen kompletterar.

Hjälp får begäras endast om

1. det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att en polismans särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen (1984:387) behöver tillgripas, eller

2. det annars finns synnerliga skäl.

Första stycket gäller dock inte offentlig kontroll eller verkställighet av beslut som gäller sådana växtskadegörare som avses i 7 §.

Avgifter

26 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgifter för offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet.

Ersättning vid utrotning eller inneslutning av karantänskadegörare

Rätt till ersättning

27 § Staten ska ersätta den som på grund av föreskrifter eller beslut i det enskilda fallet om utrotning eller inneslutning av karantänskadegörare drabbas av

1. kostnader för behandling, avlägsnande eller destruktion av växter, växtprodukter och andra föremål samt rengöring och desinfektion av lokaler, mark, vatten, jord, odlingsmedier, anläggningar, maskiner och utrustning,

2. förlust i form av förlorat värde på de växter, växtprodukter eller andra föremål som är föremål för bekämpningsåtgärder, eller

3. produktionsbortfall, när bekämpningsåtgärder vidtas i andra miljöer än skog.

28 § Ersättning får endast lämnas om den är förenlig med Europeiska unionens regler om statligt stöd.

För kostnader enligt 27 § 1 lämnas full ersättning. För förlorat värde enligt 27 § 2 ska avdrag göras för eventuellt restvärde samt för kostnader som den enskilde skulle ha haft om inte bekämpningsåtgärden hade utförts.

Ersättning för produktionsbortfall enligt 27 § 3 lämnas för sådant bortfall som uppkommer under tiden som bekämpningsåtgärderna pågår, dock längst för en sammanhängande period om två år. Ersättningen får uppgå till högst 75 procent av produktionsbortfallet.

Annan ersättning

29 § Om den ersättningsberättigade har rätt till annan ersättning för sådana kostnader eller förluster som avses i 27 § får den totala ersättningen inte uppgå till mer än 100 procent av kostnaden, värdet eller produktionsbortfallet.

Jämkning av ersättning

30 § Ersättning enligt 27 § får jämkas om den ersättningsberättigade uppsätligen eller genom vårdslöshet har medverkat till kostnaden eller förlusten. Detsamma gäller om den ersättningsberättigade inte rättar sig efter en föreskrift eller efter ett beslut i det enskilda fallet som har meddelats med stöd av lagen eller ett beslut som har meddelats med stöd av de EU-bestämmelser som lagen kompletterar.

Beslutande myndighet

31 § Frågor om ersättning prövas av den myndighet som regeringen bestämmer.

Bemyndiganden i fråga om ersättning

32 § Regeringen får meddela föreskrifter om att bestämmelserna om ersättning i 27 § inte ska gälla om Europeiska kommissionen i enlighet med artikel 28.2 eller 30.3 i förordning (EU) 2016/2031 har beslutat om åtgärder för inneslutning av karantänskadegörare.

33 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. beräkningen av förlorat värde enligt 27 § 2 för växter, växtprodukter eller andra föremål,
2. att ett visst högsta värde ska läggas till grund för ersättning för sådan förlust som anges i 27 § 2,
3. vilken typ av produktionsbortfall som ska berättiga till ersättning,
4. i vilka fall ersättning inte ska beviljas om en växtsort har odlats som inte är resistent mot en viss växtskadegörare, och
5. att ränta enligt räntelagen (1975:635) ska betalas på belopp som en mottagare är återbetalningsskyldig för.

Straff*Straff för hantering av karantänskadegörare*

34 § Till böter eller fängelse i högst två år döms den som med uppsåt eller av grov oaktsamhet utan tillstånd, eller i strid med villkoren i ett tillstånd,

1. för in en karantänskadegörare till Sverige eller till en skyddad zon inom Sverige,
2. inom Sverige eller inom en skyddad zon inom Sverige förflyttar, innehar, uppförkar eller frisläpper en karantänskadegörare, eller
3. för ut en karantänskadegörare från Sverige till en annan medlemsstat inom Europeiska unionen.

Detsamma gäller den som i näringsverksamhet av oaktsamhet begår en sådan gärning som anges i första stycket.

Straff för viss hantering av växter, växtprodukter och andra föremål

35 § Till böter eller fängelse i högst två år döms den som med uppsåt eller av grov oaktsamhet

1. för in växter, växtprodukter eller andra föremål till Sverige eller till en skyddad zon inom Sverige på ett sätt som kan medföra risk för introduktion, etablering eller spridning av karantänskadegörare,
2. inom Sverige eller inom en skyddad zon inom Sverige förflyttar växter, växtprodukter eller andra föremål på ett sätt som kan medföra risk för introduktion, etablering eller spridning av karantänskadegörare,
3. från Sverige till en annan medlemsstat inom Europeiska unionen för ut växter, växtprodukter eller andra föremål på ett sätt som kan medföra risk för introduktion, etablering eller spridning av karantänskadegörare, eller
4. i andra fall än som avses i 1–3 hanterar växter, växtprodukter eller andra föremål på ett sätt som kan medföra risk för introduktion, etablering eller spridning av karantänskadegörare.

Detsamma gäller den som i näringsverksamhet av oaktsamhet begår en sådan gärning som anges i första stycket.

Straff för underlåtenhet att vidta nödvändiga åtgärder

36 § Till böter eller fängelse i högst två år döms den som med uppsåt eller av grov oaktsamhet inte vidtar nödvändiga åtgärder för att förhindra introduktion, etablering eller spridning av karantänskadegörare.

Detsamma gäller den som i näringsverksamhet av oaktsamhet begår en sådan gärning som anges i första stycket.

Straff för införsel, utförsel och förflyttning av reglerade EU-icke-karantänskadegörare på växter för plantering

37 § Till böter döms den som med uppsåt eller av oaktsamhet i strid med artikel 37 i förordning (EU) 2016/2031

1. för in reglerade EU-icke-karantänskadegörare på växter för plantering till Sverige,

2. för ut reglerade EU-icke-karantänskadegörare på växter för plantering till en annan medlemsstat inom Europeiska unionen, eller

3. inom Sverige förflyttar reglerade EU-icke-karantänskadegörare på växter för plantering.

Straff för att försvåra spårning och att lämna vilseledande eller felaktiga uppgifter i ansökan om sundhetscertifikat

38 § Till böter döms den som med uppsåt eller av grov oaktsamhet

1. orsakar att möjligheten att spåra en karantänskadegörare försvåras eller kan komma att försvåras, om gärningen inte ska leda till ansvar enligt 34, 35 eller 36 §, eller

2. lämnar vilseledande eller felaktiga uppgifter i en ansökan om sundhetscertifikat för export.

Detsamma gäller den som i näringsverksamhet av oaktsamhet begår en sådan gärning som anges i första stycket.

Straff för överträdelser av anmälningsskyldighet

39 § Till böter döms den som i näringsverksamhet med uppsåt eller av oaktsamhet bryter mot artikel 14.1 eller artiklarna 14.1 och 33.1 i förordning (EU) 2016/2031 genom att inte anmäla förekomst eller misstanke om förekomst av en EU-karantänskadegörare, en skadegörare som omfattas av åtgärder enligt artikel 30.1 i förordning (EU) 2016/2031 eller en karantänskadegörare för skyddad zon.

Till böter döms även den som, om gärningen inte begås i näringsverksamhet, med uppsåt bryter mot artikel 15.1 eller artiklarna 15.1 och 33.1 i förordning (EU) 2016/2031 genom att inte anmäla förekomst eller misstanke om förekomst av en EU-karantänskadegörare eller karantänskadegörare för skyddad zon.

Straff för överträdelse av föreskrifter och beslut som har meddelats med stöd av lagen

40 § Till böter döms den som med uppsåt eller av grov oaktsamhet bryter mot föreskrifter eller beslut som har meddelats med stöd av 5, 6 eller 7 §, om gärningen inte ska leda till ansvar enligt 34, 35 eller 36 §.

Detsamma gäller den som i näringsverksamhet av oaktsamhet begår en sådan gärning som anges i första stycket.

Ringa gärningar

41 § Om en gärning som avses i 34–40 §§ är att anse som ringa ska det inte dömas till ansvar. En gärning är att anse som ringa om den framstår som obetydlig med hänsyn till det intresse som straffbestämmelsen är avsedd att skydda.

Straffbestämmelsernas förhållande till vite och sanktionsavgifter

42 § Det får inte dömas till ansvar enligt denna lag för en gärning som omfattas av ett föreläggande om vite, om gärningen ligger till grund för en ansökan om utdömmande av vitet.

Det får inte dömas till ansvar enligt 38 § första stycket 1 eller 40 § om gärningen kan leda till en sanktionsavgift enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 44 §.

Straffbestämmelsernas förhållande till brottsbalken

43 § Om en gärning är belagd med straff i brottsbalken får det inte dömas till ansvar enligt 34–40 §§.

Sanktionsavgifter

Bemyndigande i fråga om sanktionsavgift

44 § Regeringen får meddela föreskrifter om att en sanktionsavgift ska betalas av den som

1. driver en verksamhet utan att uppfylla krav i fråga om registrering,
2. inte har den dokumentation som krävs,
3. inte anbringat ett växtpass på växter, växtprodukter och andra föremål som omfattas av krav på växtpass innan de förflyttas inom Europeiska unionens territorium eller till eller inom en skyddad zon,
4. för in växter, växtprodukter eller andra föremål utan att uppfylla krav på anmälan vid införsel, eller
5. inte uppfyller krav på märkning av träemballage i importsändningar enligt den internationella standarden för växtskyddsåtgärder nr 15 om reglering av träemballage inom den internationella handeln (ISPM 15).

Sanktionsavgifterna ska uppgå till minst 1 000 kronor och högst 100 000 kronor. I de föreskrifter som avses i första stycket ska avgifternas storlek framgå. När regeringen meddelar föreskrifter om avgiftens storlek ska hänsyn tas till hur allvarlig överträdelsen är och till betydelsen av den bestämmelse som överträdelsen avser.

Befrielse från skyldigheten att betala en sanktionsavgift

45 § Sanktionsavgift ska inte tas ut om det är oskäligt. Vid denna prövning ska det särskilt beaktas

1. om överträdelsen berott på sjukdom som medfört att den avgiftsskyldige inte förmått att på egen hand göra det som han eller hon varit skyldig att göra och inte heller förmått att ge någon annan i uppdrag att göra det,

2. om överträdelsen annars berott på en omständighet som den avgiftsskyldige varken kunnat förutse eller borde ha förutsett och inte heller kunnat påverka, eller

3. vad den avgiftsskyldige gjort för att undvika överträdelsen.

Ansvarig myndighet

46 § Kontrollmyndigheten prövar frågor om sanktionsavgifter.

Tillfälle att yttra sig och preskription

47 § Innan kontrollmyndigheten beslutar om sanktionsavgift ska den som avgiften ska tas ut av få tillfälle att yttra sig. Om så inte har skett inom två år från det att överträdelsen ägde rum får någon sanktionsavgift inte beslutas.

Förhållandet mellan sanktionsavgift och vite

48 § Det får inte beslutas om sanktionsavgift för en överträdelse som omfattas av ett föreläggande om vite om överträdelsen ligger till grund för en ansökan om utdömande av vitet.

Verkställighet av beslut om sanktionsavgift

49 § Ett beslut om sanktionsavgift får verkställas enligt utsökningsbalken när det har fått laga kraft.

Sanktionsavgiften ska tillfalla staten.

50 § En beslutad sanktionsavgift faller bort till den del beslutet inte har verkställts inom fem år från det att beslutet har fått laga kraft.

Överklagande

51 § Beslut enligt denna lag, enligt de föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen eller enligt de EU-bestämmelser som lagen kompletterar, får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

52 § Lagen (1986:1142) om överklagande av beslut av enskilda organ med offentliga förvaltningsuppgifter ska gälla även för överklagande av beslut som har meddelats av en fysisk person som har delegerats vissa uppgifter eller av en fristående officiell växtskyddsinspektör.

53 § Den myndighet som har delegerat uppgiften att utöva offentlig kontroll eller annan offentlig verksamhet till ett organ eller till en fysisk person eller som har utsett en fristående officiell växtskyddsinspektör ska

föra det allmännas talan i allmän förvaltningsdomstol, om det överklagade beslutet har meddelats av ett sådant organ, en sådan fysisk person eller en sådan växtskyddsinspektör.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2022.
2. Genom lagen upphävs växtskyddslagen (1972:318).
3. Förelägganden, förbud och andra beslut som har meddelats enligt den upphävda lagen gäller fortfarande.
4. Äldre föreskrifter om straff gäller fortfarande för överträdelser som enligt den nya lagen kan leda till sanktionsavgift om överträdelsen har skett före ikraftträdandet.
5. Äldre föreskrifter om ersättning gäller fortfarande för ersättningsanspråk som har uppkommit före ikraftträdandet.

2 Förslag till lag om ändring i skogsvårdslagen (1979:429)

Häri genomsätts föreskrivs i fråga om skogsvårdslagen (1979:429)¹

dels att 29 § ska upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 29 § ska utgå,

dels att 38 a § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 4 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 a §

Bestämmelser om växtskadegörare finns i växtskyddslagen (2022:000) och i de EU-bestämmelser som den lagen kompletterar.

38 a §²

Till böter döms den som uppsåtligt eller av oaktsamhet

1. bryter mot en föreskrift som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, en myndighet har meddelat med stöd av 7 § första stycket eller 11 §,

2. bryter mot en föreskrift som en myndighet har meddelat med stöd av regeringens bemyndigande enligt 10 § andra stycket, 20 § eller 29 § första stycket,

2. bryter mot en föreskrift som en myndighet har meddelat med stöd av regeringens bemyndigande enligt 10 § andra stycket eller 20 §,

3. inte fullgör underrättelseskyldighet enligt föreskrifter som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, en myndighet har meddelat med stöd av 14 §,

4. inte rättar sig efter ett föreläggande eller bryter mot ett förbud som har meddelats för att en föreskrift enligt 30 § ska följas.

I ringa fall döms inte till ansvar.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2022.

2. Förelägganden och förbud som har meddelats enligt 35 § före ikraftträdandet för att föreskrifter som har meddelats med stöd av den upphävda 29 § ska följas gäller fortfarande.

¹ Lagen omtryckt 1993:553.

² Senaste lydelse 2010:930.

BILAGA 3

Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet

Motion	Motionärer	Yrkanden
16. Motioner som bereds förenklat		
2021/22:1230	Mathias Tegnér (S)	2
2021/22:2482	Yasmine Eriksson m.fl. (SD)	1–4, 6, 7, 9 och 10
2021/22:3433	Jessica Rosencrantz m.fl. (M)	1, 6–10, 18 och 22–24
2021/22:3665	Magnus Ek m.fl. (C)	58–60 och 64
2021/22:3881	Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD)	25 och 26